

Středoškolská odborná činnost 2009/2010

Obor 15 – Teorie kultury, umění a umělecké tvorby

L i t e r á r n í P o l e ň

(Pohled na Poleň ze západní strany)

Autor:

David Franta

Ok-B (4. ročník)

Gymnázium Jaroslava Vrchlického

Národních mučedníků 347

339 01 Klatovy

Konzultant práce:

Mgr. Dagmar Protivová

Gymnázium J. Vrchlického

Národních mučedníků 347

339 01 Klatovy

Klatovy 2009/2010
Plzeňský kraj

Prohlašuji tímto, že jsem soutěžní práci vypracoval samostatně a uvedl v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje.

V Poleni dne 10. 2. 2010

David Franta

A n o t a c e

Tématem této soutěžní práce je literární tradice v kulturněhistorické oblasti Poleňsko, která zaujímala přibližně území dnešní obce Poleň s osadami Poleňka, Pušperk, Mlýnec a Zdeslav, dále pak území obce Černíkov s Rudolticemi, Tětětic – část obce Bezděkova, Bezpravovic – součást městyse Chudenice, a Drslavic a Věckovic – místní části města Klatov.

Středem literárněhistorického bádání se staly životy literátů, kteří se v tomto regionu buď narodili, nebo působili. Z drtivé většiny se pak jedná o spisovatele, básníky, dramatiky, žurnalisty, překladatele či literární kritiky a teoretiky, ale také v menší míře o lékaře a vědce mnohdy světové úrovně. Jejich díla a odkaz byl podroben literární a historické kritice a právě širokým výběrem osob, činných v literatuře v širším slova smyslu, se tato práce jeví být nenásilnou a přirozenou syntézou literatury krásné a literatury vědecké. Spojitost mezi daným literátem a Poleňskem je dokumentována, pokud to bylo možné, ukázkami básní nebo úryvky z próz s patřičným doprovodem. Důraz je proto kladen na jejich vztah k tomuto kraji a hledání inspirací v něm.

Práce byla vedena na základě historického výzkumu dostupných materiálů. Informace z písemných a internetových zdrojů byly po heuristice a analýze podrobeny kritice včetně srovnávání a podle metod historikovy práce předloženy tak, aby byla zachována historická pravda a objektivnost. Subjektivnosti však podléhá hodnocení literárních prací zkoumaných autorů, přestože se hodnocení v některých případech opírají o literární kritiku renomovaných českých odborníků. Práce je rozdělena do několika kapitol, tematicky uspořádaných.

The topic of this competition paper is the literary tradition in the cultural and historic region Poleňsko that cover approximately the territory of today's cadastral community Poleň with villages Poleňka, Pušperk, Mlýnec and Zdeslav, the territory of cadastral community Černíkov with Rudoltice, the territory of the village Tětětic – a part of the cadastral community Bezděkov, the territory of the village Bezpravovice – a part of the small town Chudenice, and the territory of the villages Drslavice and Věckovice – parts of the town Klatovy.

Lives of the writers who either were born or wrote in this region became the center of the literary and historic research. It discusses mainly the writers, poets, dramatists, journalists, translators or literary critics and theorists. However, to a limited extent, it also deals with doctors and scientists often of a world-class level. Their works and legacy were subjected to the literary and historic criticism and this work appears to be a peaceful and natural synthesis of the imaginative literature and the scientific literature by very wide variety of people discussed, active in the literature in a broader sense. The connection between the given writer and the region Poleňsko is documented, if possible, by sample poems or passages of prose with a proper debate. The emphasis is put on their relationship to this region and the searching inspirations in it.

The work is based on the historic research of the available materials. The pieces of information from the written and internet sources were subjected to criticism including comparison after the heuristics and the analysis had been in progress. According to the methods of historian work they were put forward in such a way to preserve the historical truth and the objectivity. However, the assessments of the literary works prove subjectivity, although the assessments are based on literary criticisms of renowned Czech specialists. The work is divided into several chapters, thematically organized.

Poděkování

Tímto bych chtěl vyjádřit svůj dík:

především paní MUDr. Ludmile Nové za vydatnou, obětavou a neúnavnou pomoc a za poskytnutí cenných informací, bez kterých bych se dozajista neobešel, dále pak paní Mgr. Jaroslavě Sedláčkové z Obecního úřadu Poleň, paní Marii Sedláčkové z Austrálie za poskytnutí cenných materiálů a rad, paní Miroslavě Žákové, správce Státního zámku v Chudenicích, paní Jaroslavě Sedláčkové z Referenčního centra Národní knihovny v Praze, panu Petru Skarlantovi za poskytnutí informací a fotografií, panu vikáři Antonínu Bachanovi za umožnění studia farních věstníků, panu PhDr. Bohdanu Kaňákovi, Ph.D. za poskytnutí informací, panu Martinu Křížovi z Klubu přátel Klatovska za poskytnutí obrazového materiálu, paní Mgr. Markétě Dadkové za překlad anotace do anglického jazyka, paní Miroslavě Sejkorové z Městské knihovny Rychnov nad Kněžnou, panu Bohouši Svobodovi, redaktoru *Obecnického zpravodaje*, paní Tamaře Pršínové z Regionálního oddělení Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, panu Jiřímu Kelblovi z knihovny Teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, panu Mgr. Michalu Tejčkovi za překlad z latiny do češtiny, paní Olze Kotkové z Národní galerie v Praze, zaměstnancům Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech, zaměstnancům Městské knihovny v Klatovech a zaměstnancům Státního okresního archivu v Klatovech.

Obsah

Úvod	6-7
1. Příhody Josefa Dobrovského na Poleňsku	8-11
2. Poleňští duchovní-literáti a romány <i>V zavátých stopách</i> a <i>Za ranních červánků</i>	12-20
3. Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský	21-32
4. Literárně činní učitelé 19. století	33-35
5. Karel Hostaš a jeho odkaz Poleni	36-38
6. Rekreatanti a návštěvníci	39-51
7. Prvorepublikové divadelnictví v Poleni	52-53
8. Regionalismus v období 1. republiky a protektorátu ztělesněný Josefem Biskupem	54-56
9. Poleňští věhlasní lékaři	57-58
10. Cestovatel a vědec Josef Sedláček	59-60
11. Rodina Kaňáková	61-62
Závěr	63-64
Seznam pramenů a literatury	65-68
Přílohy	69-85

Ú v o d

Z historie jsem si již v raném věku oblíbil především české dějiny a teprve až na klatovském gymnáziu jsem si postupně uvědomoval bohatou a rozmanitou minulost našeho regionu, Pošumaví, potažmo Klatovska. V minulém školním roce jsem se svou prací *Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský (1796-1857)* prorazil v soutěži Středoškolská odborná činnost (SOČ) – obor historie, když jsem zvítězil v jejím celostátním kole. A právě při studiu materiálu týkajícího se tématu mé předešlé soutěžní práce se mi do rukou dostala kniha PhDr. Františka Buriánka, DrSc. *Literární Klatovy* (1962). Byl jsem mile překvapen, jak širokou a mohutnou základnu má literatura v tomto pošumavském městě a okolí. Proto když jsem si měl zvolit téma své práce, odhodlal jsem se k dost obtížnému úkolu – sepsat literární tradici Poleň, obce, v které žiji od narození a která mi pevně přirostla k srdci. Nechal jsem se inspirovat *Literárními Klatovami*, ale nechtěl jsem kopírovat buriánkovský styl (ačkoliv název mé studie tomu nasvědčuje), a vlastně jsem ani nemohl, protože na Buriánka působila do jisté míry tehdejší komunistická ideologie, a proto některá jeho vědecká nazírání jsou tendenční, jednoduše a prostě přežitá. Na druhou stranu jeho dlouholetá práce znamená zásadní průlom v zaznamenání klatovské literární tradice. V žádném případě jsem nechtěl zabřednout do falešného patriotismu a regionalismu, neměl jsem nikdy v úmyslu podat informace tak, aby zakrývaly jinou skutečnost, nefabuloval jsem s nimi, chtěl jsem uvést a předložit podložená a hodnotná fakta.

Měl jsem v úmyslu vytvořit vlastní, originální, původní a netuctovou práci, v níž bych se pokusil podle metod historikovy práce sepsat životopisy literátů, zařadit je do literárního a kulturního kontextu a v první řadě poukázat na jejich spojitost s Poleňskem a kontakty s ním. Jejich vztah k tomuto kraji, inspirace a především rozličné objekty na ně působící jsem doložil ukázkami básní a úryvky z próz a opatřil je patřičným historickým a literárněkritickým doprovodem. Zde jsem se nemohl nevyvarovat určitého druhu subjektivnosti, když jsem posuzoval kvalitativní stránku literárního působení dotyčných osob. Zaobíral jsem se nejen literáty v pravém slova smyslu, tj. básníky, spisovateli, dramatiky, novináři, ale také literáty v širším slova smyslu, tj. erudovanými vědci, mezinárodně uznávanými, kteří publikovali své poznatky. Pokusil jsem se jemným a nenuceným způsobem o syntézu literatury umělecké, krásné a literatury vědecké, odborné. Dosažené výsledky svého bádání jsem zařadil do devíti nestejně velkých kapitol, tematicky uspořádaných, takže jejich návaznost postrádá ve většině případů přesný chronologický sled, přesto je způsob řazení logický a jasný.

A ještě něco o tomto kraji – Poleň se nachází v údolí úzké, líně tekoucí říčky Poleňky, obepínaným majestátní Doubravou a o něco menšími kopci, Malým a Velkým Bítovem. Nejen poloha Poleň, ale také množství cenných památek vytváří malebnou a působivou scenérii, která přilnula k srdci nejen mně, ale také mnoha spisovatelům. Poleň byla již od 15. století přirozeným ústředním sídlem kulturněhistorické oblasti Poleňsko, podobně jako Chudenice Chudenicka. Myšlené hranice Poleňska kopírují ve své podstatě poleňskou farnost, jejíž vliv se v průběhu staletí měnil, přičemž rozsah její kompetence co do počtu vsí se ustálil v 19. století na Poleň, Poleňku, Mlýnec, Zdeslav, Pušperk s Čekanicemi, Černíkov, Rudoltice, Věckovice, Bezpravovice, Drslavice a Tětětice. Počátky poleňské literatury je možno spatřovat již v polovině 18. století u faráře Smíška, který zapsal do farní kroniky místní pověsti a příhody. V 19. století se na venkově nesmělými pohyby probouzí národní obrození, na počátku ztělesněné osobou Josefa Dobrovského a postavami uvědomělých osvěcenských kněží. Právě pobyt Josefa Dobrovského se stal pro tento region neodmyslitelnou a samozřejmou motivací a stálým zdrojem inspirací (Alois Vojtěch Šmilovský, Julius Skarlandt, František Tíkal).

Dobrovského tradice v Poleni žila díky Viktorinu Livorovi, Janu Václavu Šandovi a Karlu Hostašovi. Význačným rodákem je zástupce druhé generace národního buditelství Josef Franta Šumavský, na jehož počest byly pořádány slavnosti až do 50. let 20. století. Život za rakouského mocnářství v 2. polovině předminulého věku reprezentují katoličtí duchovní, dramatik Emanuel Bozděch, Josef Krondl a věhlasní lékaři, období 1. republiky pak doposud nikým nepřekonaný historik Poleně Karel Hostaš, básník Julius Skarlandt, který vtiskl do svých veršů jedinečný ráz krajiny, regionalista Josef Biskup a Zábavní a vzdělávací spolek Šumavský. Z osobností éry komunistické totality vynikli básník Ladislav Stehlík a historik Miloslav Kaňák, v emigraci pak světově uznávaný entomolog Josef Sedláček. Nejnovější literární směry představuje básník Petr Skarlant.

1. Příhody Josefa Dobrovského na Poleňsku

S počátky národního obrození v poleňském kraji bude navždy spjata osoba otce slavistiky a vynikajícího jazykovědce **Josefa Dobrovského** (*17.8.1753, †6.1.1829). Pobýval na nedalekém empírovém záměčku Lázeň poblíž Chudenic v letech 1817 až 1828 jako vychovatel. Využíval velkorysého pohostinství mecenáše a předsedy Slovanské besedy Evžena I. Karla hraběte Černína z Chudenic, který převzal chudenické panství po svém otci Janu Rudolfovi v roce 1815. Do Pošumaví nepřišel ovšem Dobrovský jako úplný cizinec, neboť v letech 1767 až 1769 studoval na jezuitském gymnáziu v Klatovech.

V kraji hlubokých lesů a širých polí nacházel extravagantní a excentrický Dobrovský duševní osvěžení i národní povzbuzení a lid si ušlechtilého a veselého učence po právu oblíbil. Se svými svěřenci, Jaromírem, kterého nazýval „velkým Čechem“, a Heřmanem, kterému říkal „Němec“, nebo někdy bez nich pořádal výlety po kraji. Jeho zamilovaná cesta na výroční trhy do Klatov vedla přes Poleň, Věckovice ke kapli sv. Blažeje a dále na Tajanov. Na pušperský hrad ho táhly jeho archeologické sklony. Jeho zásluhou zůstane, že tato oblast patřila dlouho k nejprozkoumanějším českým krajům. Lesní cestě od Bažantnice na Pušperk, kudy chodíval, se říká dodnes Dobrovského alej. Ohromoval také svými praktickými přírodopisnými znalostmi. Přimlouval se u hraběte Černína za zachování tří starých lip na Pušperku a prohlašoval, že nikdo nemůže být tak uznalý jako příroda.¹ U Věckovic si chtěl pronajmout políčko, aby mohl pěstovat exotické koření, ale nebylo mu vyhověno.

Nejednou při svých potulkách se zastavil v Poleni.² Několikrát přespal na poleňské faře u kaplana Viktorina Livory, kterého si pro jeho zvláštní inteligenci velmi zamiloval. Poměr tehdejších českých kněží byl skutečně bratrský: jít kolem fary a nezajít na kávu a amprecle³ bylo společenským faux-pas. Jak je známo, Dobrovský ze všech pokrmů měl nejraději vdolky. Když mu Anička z poleňské fary strojila svačinu, vysvětloval jí, že český vdolek, kterým čeled' pohrdala, patřil mezi nejzamilovanější pečivo řeckých bohů na Olympu, zejména byl-li křehounký a s povidly, jako ona umí jediná v celém světě. A podle vyprávění poleňského krejčího Šebesty, když Livora obdržel pstruhy darem ze Železné Rudy, pozval na tuto pochutinu Dobrovského s malými hraběcími synky. Když dorazili pozvaní na faru, Dobrovský poděkoval, ale zanechav této rybí speciality, šel raději do kuchyně ochutnat vdolky. O Poleni se nezapomněl zmiňovat ani ve svých listech kolegům a známým. V dopise z 21. srpna 1823 si Dobrovský stěžuje: „Denně chodím do školy (někdy v Poleni, někdy v Chudenicích) a učím. Jeden z mých předpisů na tabuli zní: Když slunce vzejde, vstávejte, když slunce vzešlo (už se) pohybujte, druhý: Vořechy před časem netrhejte. Kdyby se lidi řídili tímto pravidlem, museli by sebrat ořechů pytle.“⁴

Jako skvělý jazykovědec opovrhoval všemi duchovními, kteří nehovořili správně latinsky. Stěžoval si Livorovi na pouťové kázání loučimského faráře Antonína Baumanna v poleňském kostele Všech svatých.⁵ V Poleni si Dobrovský přečetl *Kroniku českou* od Václava Hájka z Libočan a poznamenal k ní: „Krásná a dlouhá jsi, historie, ale škola, že málo pravdy v ní.“ Traduje se, že Dobrovský sloužil v pátek 31. října 1828 v polorozbořené kapli u věže sv. Wolfganga nad Chudenicemi mši ve staroslověnštině. Tohoto omylu nabyli čtenáři Šmilovského románu *Za ranních červánků*. Faktem

¹ TÁBORSKÝ J. *Reformní katolík Josef Dobrovský*, s. 124.

² ROUBAL, A. *Obrázky ze starých Chudenic*, s. 44-50.

³ Druh pečiva, dvojpreclík.

⁴ TEPLÝ, F. J. *Dobrovský v Chudenicích*, s. 36.

⁵ HOSTAŠ, K. *Josef Dobrovský v lidové tradici*, s. 9.

zůstává, že v dopise adresovaném archiváři Václavu Hankovi se zmiňuje Dobrovský o češtině, nikoliv o staroslovenštině. Dobrovský si dokonce přizval k této ojedinělé příležitosti učitele Františka Pejřka (+5.7.1834)⁶ z Poleně, aby zazpíval zúčastněným staročeskou píseň *Hospodine, pomiluj ny*.⁷ Dobrovský se však dočkal kritiky z vlastních řad. Viktorin Livora ho káral, že „v znesvěceném kostele není dovoleno sloužit mši“.⁸ Na to mu Dobrovský odpověděl: „Žalujte mne u biskupa a já mu odpovím: Abel obětoval pod širým nebem a neprosil dříve biskupa, by mu posvětil kostel a přec oběť Ábelova líbila se Bohu.“⁹ Je patrné, že se Dobrovského psychická labilita projevovala ve své plné šíři, pravděpodobně trpěl bipolární poruchou osobnosti, kdy se u něho střídaly stavy manické (aktivita i v noci, nekritičnost k sobě, pocity elitářství) a stavy depresivní (ničení svých prací).¹⁰ Domníval se, že většina lidí je pohřbena zaživa. Najal si proto čtyři žebráky a nařídil jim, aby se celou noc v kapli sv. Isidora v Těteticích modlili za zemřelého Petra Šráma. Dotyční ale už po 23. hodině odešli domů a k rakvi mrtvého se vrátili až v ranních hodinách. Mezitím ovšem šel „zadavatel“ zkontrolovat situaci – o půlnoci neviděl v kapli kromě umrlce žádného člověka. Místo slíbené odměny jim pak Dobrovský ušetřil pěkných pár ran hůlkou. Jednou tvrdil vikáři Hrbkovi, že je schopný probudit z mrtvých faráře Poláška.¹¹ Jindy k smrti vyděsil služku poleňského faráře, když náhle a v špatném, neudržovaném stavu vrazil do dveří jejího pokoje.

Snažil se i léčit, především prosté venkovské obyvatelstvo. Často byl viděn „V Jámách“ na Pušperku, kde v bahně máčel svou košili a pak ji sušil, aby si ji pak mohl obléci a použít ji jako léčebný prostředek. Za nejspolehlivější lék považoval čistou pitnou vodu. Jednou prý léčil v Pušperku nemocného červenkou studenými obklady, ale dotyčný jeho rádobý lékařské pokusy nepřežil. Dobrovský jako omluvu dal alespoň ovdovělé ženě 28 zlatých. Druhý den si to ale rozmyslel a žádal je nazpět, protože prý by vdova nemohla utratit za pohřeb takové množství peněz, a chtěl sám zaplatit útraty spojené se smutečním obřadem. Pohřeb nakonec zaplatila poleňská fara.¹²

Dobrovský si v Poleni najal za „průvodčího chlapce lehkomyšlného a nemanželského“, jménem Jan Škopek (zvaný Kocour)¹³, aby mu vezl jeho věci na trakaři do Vídně, kde měl smluvené slyšení u císaře Františka I. Livora mu doporučoval jiné děti, hodnější a z lepších rodin, ale Dobrovský mu oponoval: „Oni jsou neprozřetelný. Z hodného dítěte uděláte hodného muže jest lehké, ale z lehkomyšlného dítěte způsobit rozšafného člověka, to je zásluha a tu chci mít já!“¹⁴ 10. prosince 1828 byl „modrý abbé“ císařem skutečně přijat, Dobrovský na něm žádal obnovení řádu Tovaryšstva Ježíšova, jehož byl členem. Král ho však odkázal na pražské arcibiskupství. Cestou do Prahy nastydl a 6. ledna 1829 v Brně zemřel. Svému chovanci „Kocourovi“ odkázal ve své vůli 50 zlatých.

Opravdový stesk po něm se zrcadlí v básni *Slza na hrob Dobrovského*, kterou napsal začínající národní obroditel Josef Franta Šumavský pro *Rozličnosti Pražských novin*. Dlouho se udržela v paměti místního obyvatelstva vzpomínka, jak uspořádal tehdy ještě student pražské filozofie Franta divadelní představení na zámku Lázeň u Chudenic, kterého se účastnila černínská nobilita spolu s Josefem Dobrovským.

⁶ HOSTAŠ, K. *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 87.

⁷ BURIÁNEK, F. *Literární Klatovy*, s. 19.

⁸ V originále: „in ecclesia exsecrata non licet celebrare missam.“

⁹ *Čas*, 10/1896, č. 49., s. 776.

¹⁰ Podle MUDr. Ludmily Nové.

¹¹ TÍKAL, F. *V zavátých stopách*, s. 263.

¹² HOSTAŠ, K. *Josef Dobrovský v lidové tradici*, s. 10.

¹³ *Zprávy z farnosti v Poleni u Klatov*, 8/1930, č. 2, s. 1.

¹⁴ HOSTAŠ, K. *Josef Dobrovský v lidové tradici*, s. 9.

Odhodlaného a energického Frantu si Dobrovský natolik oblíbil, že s ním navázal bližší vztah a našel v něm tak dalšího svého pokračovatele na vědeckém poli slavistiky.¹⁵

*JOSEF FRANTA ŠUMAVSKÝ:
Slza na hrob Dobrovského*

*Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura, et nos in aeternum
Exilium impositura cymbae.*¹⁶

*Proč se havran nad Vltavou vznáší,
Přiletěv z odlehlé dalekosti;
Jakou zprávu k Šumavě přináší? –
Ach to zpráva smutku a žalosti!
Kamo patří, všudy slzy kanou,
Srdce povzdychuje stísněně;
Smutně větry od Moravy vanou
Do Čechie, k sestře milené:
Že je lodí pobavená vesla,
Do hrobu že hlava Čechů klesla!*

*Zalkej Praho! zašlo Slunce tvoje;
Lkejte hory, doly kolem Prahy!
Češi! proměňte své oči v zdroje,
Smrt vám vzala poklad veledrahý.
V celé vlasti zněte truchlozpěvy,
Ode jihu až tam k severu;
Kdekoliv se zvuk slovanský jeví,
Od Uralu až za Jizeru:
Zastři, Slávo! rouchem svoje líce,
Dobrovského již zde není více.*

*Leč co pravím? Jest! A věčně bude
Ve paměti všech Slovanů žije;
Jméno Jeho oslaví se všude,
Věnce slávy budou se mu víti!
Země studená jen popel chová,
Duch se vznesl v nebes výšiny;
Kde mu opět vzejde záře nová
Nad oblohou v Uměn svatyni:
Tam zrak Jeho bystrý bude dále
Jasnou pravdu zírat neustále.*

*Zplodilo Tě lůno hrdé Tatry;
V Čechách pověst Tvoje vyrůstala;
Dokonal jsi pouť svou mezi bratry:
Sestra Morava Tě pochovala.
Kéž mi přáno nad hrobem Tvým lkáti,
A jej skropit slzou vděčnosti;
V celé vlasti české povídati
Zásluhy Tvé, a Tvé vlastnosti! –
Oplač, vlasti! opláč Syna svého!
Bože! přijmi k sobě duši Jeho!*

[Rozličnosti Pražských novin, 4/1829, č. 7., s. 1]

Působení Josefa Dobrovského ve zdejších kraji se stalo uměleckou látkou, kterou zpracovali Vojtěch Alois Šmilovský v románu *Za ranních červánků*, František Tíkal v románu *V zavátých stopách* nebo Julius Skarlandt v některých svých básních ze sbírky *Kytice jeřabin*. Po historické stránce se touto částí Dobrovského života zabývali mj. archivář František Teplý (*J. Dobrovský v Chudenicích*), historik a archeolog JUDr. Karel Hostaš (*J. Dobrovský v lidové tradici*, 1937), církevní historik PhDr. et ThDr. Miloslav Kaňák a černínský archivář v Jindřichově Hradci **Ondřej Franta** (*3.4.1869, †8.7.1939) v historických pracích *Dobrovského kritický rozbor černínského rodopisu* (*Časopis rodopisné společnosti československé v Praze*, 2/1930, s. 91-99) a *Po stopách Dobrovského v deníku hraběte Eugena Černina z Chudenic* (*Učená společnost Šafaříkova v Bratislavě*, 4/1929, s. 868-891). Narodil se v Poleňce jako syn místního sedláka Tomáše Franty a jeho manželky Barbory, roz. Sedláčkové z Poleně.¹⁷ Pocházel

¹⁵ KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. O životě a díle obrozenského pracovníka s ukázkami z jeho tvorby*, s. 27.

¹⁶ Jde o závěrečnou tzv. alkajskou strofu (*Carmina*, II, 3 od Quinta Horatia Flacca), překlad obstaral Mgr. Michal Tejček: *Všechny nás to žene na stejné místo, dříve či později se s každým obrátí osudí, vypadne los a naloží nás na [Cháronův – pozn. překl.] člun do věčného vyhnanství*. Tuto báseň znal ve své době každý student gymnázia.

¹⁷ POLÁK, K. *Z dějin rodu Frantů 1418-1969*, s. 16.

z deseti dětí, z nichž se proslavil navíc ještě MUDr. Josef Franta (*1848, †1919), vizovický lékař, student medicíny v Linci a ve Vídni. Po gymnaziálních studiích v Klatovech a Slaném (maturoval roku 1888) se Ondřej Franta věnoval dva roky lékařství a pak vstoupil do kněžského semináře v Českých Budějovicích a na českou kolej (colegium bohemicum) v Římě, kde byl roku 1896 vysvěcen na kněze.¹⁸ Následně kaplanoval v Chudenicích a v letech 1896 až 1922 působil jako vrchní polní kurát v Josefově, Salcburku, Haliči, jižní Dalmácii, Rusku, Užhorodu a Lučenci.¹⁹ Věnoval se genealogii, archivnictví a dalším pomocným vědám historickým: *Chotkova vojenská instrukce (Vojenské rozhledy, 1925)*, *Listář sedčický (Časopis rodopisné společnosti československé v Praze, 3/1931, s. 86-95, 129-134)* ad. Jeho práce spočívala rovněž v pořádání archiválií černínských velkostatků (Krásný Dvůr, Maššov, Petrohrad). Do sborníku prací vydaných při 70. výročí úmrtí Josefa Franty Šumavského přispěl svými vzpomínkami na ruské zajetí během 1. světové války (*Sen nemocného zajatce*).²⁰ Při útrapných chvílích, kdy hladověl a žíznil, si vzpomněl nejednou na svůj rodný kraj: „Ach, jak jsem tu toužil po osvěžujícím doušku vody z naší studny v Poleňce!“ Zemřel v Jindřichově Hradci, ale místo posledního odpočinku našel na poleňském hřbitově v hrobě svých příbuzných Šperlů a Palečků.

---

¹⁸ Šumavan, 29/1896, č. 44., s. 492.

¹⁹ PÁV, J. *Z dějin Poleň*, s. 40.

²⁰ FRANTA, O. *Sen nemocného zajatce*. In. *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleň a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska, 13.-15. srpna 1927*, s. 35-39.

2. Poleňští duchovní-literáti a romány V zavátých stopách a Za ranních červánků

Poleňská fara patřila k nejrozsáhlejším na Klatovsku. Do roku 1778 zahrnovala městečko Poleň a vsi Poleňku, Mlýnec, Zdeslav, Čekanice, Pušperk, Bezpravovice, Tětětice, Rudoltice, Věckovice, Drslavice, Slavíkovice, Vílov, Mezholezy, Úsilov, Bukovský mlýn, Struhadlo a Nevděk. K loučimské faře poté byla přifařena ves Nevděk, roku 1786 přibyla k poleňské faře navíc ves Černíkov, ale již následujícího roku byly přifařeny k nově vzniklé slavíkovické faře vsi Vílov, Úsilov, Mezholezy a Bukovský mlýn.

Za prvního duchovního-spisovatele lze pokládat velice vzdělaného bakaláře teologie **P. Václava Antonína Smíška** (*1716, †1776) z Klatov, který přišel do Poleně nejprve jako kaplan, aby se v roce 1749 mohl stát nástupcem faráře Jana Františka Šípa. Smíšek nechal zrenovovat kostel Všech svatých, přestavěl zpustlou budovu fary a zřídil světnici pro kaplana, tzv. kaplanku.²¹ Položil tak základ barokní podoby fary, jejíž podoba se zachovala až do roku 1917, kdy ji postihl velký požár. Brzy po svém uvedení do farářského úřadu začal upravovat farní archiv a především psát farní pamětní knihu *Liber memorabilium*, v níž zachoval místní příhody a pověsti, např. o vzácném mariánském obrazu²² (více v kapitole o Juliu Skarlandtovi), o nalezení dcery posledního pána na Pušperku sedlákem, kterému pak bylo odpuštěno na daních, o sv. Vojtěchu a Blažejí z Poleně ad.²³ Zemřel ve věku 60 let v Poleni. Jeho nástupci se stali úbočský farář Dominik Cibulka (v úřadě poleňského faráře v letech 1776 až 1787) a posléze bývalý jezuita Václav Leeder (úřadoval v letech 1787 až 1805), který nechal postavit školu, založil kaplanství a mešní kapli sv. Spasitele s farářskou hrobkou, kde byl jako první z poleňských farářů pochován.

Dobrovského besedy se zdejšími duchovními zaznamenal poleňský dobročinný farář **P. Ignác Kajetán Hrbek**²⁴ (*7.3.1765, †1.4.1844), nadaný řečník a hudebník, původem z Tábora. Hrbkova duchovní kariéra začala v Úboči a Chudenicích, kde kaplanoval. Na poleňskou faru nastoupil 6. března 1806 a zůstal zde až do své smrti. V letech 1807 až 1824 zastával úřad biskupského vikáře a následně byl jmenován osobním děkanem. Stavební činnost upřel zejména na farní zahradu, v jejíž západní části nechal vystavět dřevěný altánek a poustevnu. Na nádpraží altánu vítal vikářovy hosty k přátelskému posezení a hovoru latinsky nápis: „Amicabili conversationi dicatum“.²⁵ Právě Hrbek zahájil plejádu duchovních, představitelů drobné vesnické inteligence a nositelů osvětových tendencí a národního obrození na venkově v průběhu 18. a 19. století, jaké známe např. z románů *Západ* (farář Antonín Kalous) či *Zapadlí vlastenci* (farář Prokop Stehlík) v Raisově podání.

Prefekt klatovského gymnázia **P. Jan Maurus ěoupalík** (*10.12.1789, †17.10.1860), tvůrce elegie *Na Musu slovanskou* (1839), byl u Hrbka častým hostem, zvláště o letních prázdninách. O jeho krátkozrakosti kolovala příhoda, která se mu měla stát v Poleni. Chtěl si prý pověsit hodinky na zeď, ale spadly, protože si spletl mouchu s hřebíkem.²⁶

²¹ HOSTAŠ, K. *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 53.

²² *Zprávy z osady Poleň*, 3/1925, č. 3., s. 1.

²³ HOSTAŠ, K. *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 66.

²⁴ PÁV, J. *Z dějin Poleně*, s. 31.

²⁵ V překladu „Zasvěcené přátelskému obcování“. HOSTAŠ, K. *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 53.

²⁶ SCHRIMPF, J. Vzpomínky nejstaršího žáka klat. gymnázia. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 9.

Poleňskou faru zaměstnanec ministerstva práce ČSR **František Tíkal**²⁷ (*1.1.1904, †8.1.1987), jehož otec pocházel z nedalekých Mstic u Vřeskovice, do historického románu *V zavátých stopách* (1978). Dějové pásmo se odehrává v letech 1823 až 1830 a vedle hlavní linie osudů prostých lidí, rodiny Pivodů a Šimků, a význačných osobností (Jungmann, Hanka, Čelakovský ad.) sem autor vměstnal epizody, které se týkají kraje pod Doubravou. Jméno Poleně zazní v románu několikrát, zejména v 16. kapitole, která je celá věnovaná životu na poleňské faře. Začíná návratem „poleňského kantora“ Pejřka z Chudenic, kde rozprávěl s Matějem Pivodou, zkušeným a učeným mužem, o tíživých sociálních poměrech v kraji. Učitel zastihl vikáře Hrbka právě s jeho přáteli, s „lakomým“ vřeskovickým děkanem Janem Augustem Tieblem²⁸ (*1774, †1863), profesorem Janem Maurem Toupalíkem, chudenickým kaplanem Františkem Kleinem²⁹ a s historikem Františkem Palackým (*1798, †1876). Diskutují o problémech doby – revolučních názorech a obecném úpadku češtiny. Z rozhovoru mezi Hrbkem a Palackým se dovídáme bližší zajímavosti o kraji, především bystrému oku neunikne zdařilý popis poleňské farní budovy.

„Přišel jsem pouze složit svoji poklonu, zhlédnout zdejší pamětihodnosti, a aniž bych zdržoval, vydat se s důstojným pánem Kleinem ještě na Pušperk.“

„Na pamětihodnosti jsme, bohužel, chudí, pane archiváři. Poleň už dávno není rytířským sídlem a z prastarého kostela svaté Markéty zbyly dnes pouhé zříceniny. A tak se můžeme pochlubit jen mariánským obrazem od Cranacha, matrikami, vzácným misálem, a já osobně drobnůstkou bez jakékoliv hodnoty umělecké, natož historické.“

Chopil se hostova ramene a vede jej do protějšího koutu zahrady.

Před zraky Palackého se objevila dřevěná chýška, obitá korou lesních stromů a vyzdobená na vrcholu i v okénkách lesními šiškami a větévkami.

„Můj Ivánek [sv. Ivan, český poustevník z 9. st. – pozn. překl.],“ představuje vyřezávaného poustevníka v životní velikosti, dlouhých bílých vlasů, stojícího uvnitř v hnědém hábitu s cingulem [bílá šňůra převazující v pase dlouhý kabát – pozn. překl.] a s růžencem v sepjatých rukách. „Má dokonce schopnost upozornit hospodyni, aby nám připravila občerstvení.“

Měkký hlas zvonku se rozechvěl ve věžičce z pálené hlíny a pražský host může na malém divu nechat oči.

„Skvostné dílko, schopné soutěže se Sporkovými poustevnami na malešovském panství! V těchto umných pracích lze sotva kde jinde najít tolik tvůrčí fantazie jako v Čechách.

[...]

„Oh! Další překvapení! Klavír!“ žasne Palacký při vstupu do osmibokého pavilónu polokulovité střechy, vyzdobené na hrotu hvězdou a půlměsícem. „Její milost hraběnka mi už vypravovala o uměleckých podnicích, které tu ráčíte pořádat. Teprve nyní se přesvědčuji dopodrobna, jak zásluhou hostitele je tu dokonale postaráno i o duchovní zážitky.“

[...]

Palacký přistoupil ke klavíru a rozezněl na něm několik akordů.

„Má lahodný, čistý zvuk,“ neskrbli chválou. „Připomíná mi bezděčně nástroj, z něhož Tomáškovy ruce [hudební skladatel Václav Jan Tomášek – pozn. překl.] dokáží rozdávat dary krásna, jichž jsem nejpokornějším obdivovatelem. [...]"

[...]

²⁷ Lednové kalendárium. In. *Přerovské listy*, 3/2004, č. 1., s. 8.

²⁸ Jemu byla podřízena poleňská škola v letech 1824 až 1850.

²⁹ František Klein se narodil 4. října 1791 ve Velešíně na Českokrumlovsku. Nejprve kaplanoval v Chudenicích, pak odešel do švihovské farnosti jako její nejvyšší představitel. Za svou obětavou práci nejen pro město Švihov byl oceněn čestným občanstvím a státním vyznamenáním zlatého záslužného kříže s korunou. Při sepisování švihovské *Pamětní knihy farní* oslepl, a proto se musel vzdát titulu vikáře, neboť nebyl schopen vykonávat jemu svěřený úřad. Zemřel 10. září 1873 ve Švihově.

[Hrbek – pozn. překl.] Zanoval nesměle se zřejmým pohnutím v hlase. Jakmile se však Biebl přidal barytonem a Pejrek tenorem, dodal si odvahy.

Hřejivá pohoda zahladila rázem všechnu oficiálnost. Jedna písnička střídá druhou. Klein vyprosil „Pod našima okny teče vodička“, po něm se přihlásil Toupalík s „Jedenácti trubači“, a když se chystali vyzvát Tiebla, ozval se zvenčí lyrický hlas kaplana Livory: „Když jsi ty, sedláčku, pán, řezej si řezanku sám.“

Chorál mužných hrdel přispěchal ochotně příchozímu na pomoc. Kdo by řekl, že lze navléci na nit vzpomínek tolik hříšně opomíjených perliček!

Na závěr své klavírní produkce Palacký ponechal úmyslně tklivou melodii: „Loučení, loučení ...“ a jakmile dozněla, nebyl víc k udržení.

„Neračte mít za zlé, pánové! Nedostal bych se na Pušperk!“ omlouvá se. „Co brání, abychom si nezaspívali i po zítřejším divadélku v Chudenicích?“

Zamířili do kostela, zastavili se krátce i nad zbytky středověké poleňské slávy a při rozchodu si u kočáru vřele stiskli ruce. [...]

[V zavátých stopách, s. 183-186]

Pětileté studium archivních pramenů autorovi dopřálo vytvořit drobnokresbu jihoplzeňského a klatovského venkova v době strastiplných a nelehkých počátků právě se rodícího národního obrození. Druhý díl románu o 147 stranách však zůstal pouze v rukopisné podobě.³⁰ Tíkal psal také divadelní hry (*Paní Jarmila*, *Bloudění Heřmana Konípase*, *Písnička máje*, *Karneval snů*), věnoval se poezii (sbírka básní *Žiznivá země*).

Jako vzpomínku na pohostinnost poleňské fary se nám zachovala píseň z roku 1822, složená klatovským děkanem a vikářem Františkem Jelínkem:

*Tam na cestě k Bažantnici
Stkví se fara s kostelem.
Stkví se, jak muž každý říci
Pohostinným přítelem.*

*Dorotka obídek strojí,
Budeme se mít dobře,
Budeme tak jako svoji
Spolu jíst a spolu pít.*

*Pan vikář tam přívětivý
Mezi svými přebývá.
Zdaž kdo dobrý ho navštíví
Na silnici hledívá.*

*Posečkejte jen maličko,
Přijdou také z Chudenic.
Cítit jistotně pivíčko,
Mají Vám čuch jak zajíc.*

*Ejhle, kam se to již práší,
Přijíždějí od Klatov.
Jsem to jistě hotov naši
Dominičku! Bud' hotov!*

*Pan farář, to je vám doktor,
Ten zná hráti tarok, top.
Kdo s ním hraje, ať dá pozor,
Sic pořáde z kapsy klop –*

*Rychle vrata otevřete!
Vítám vás, vy beštáci!
Pojďte, pojd'te a sedněte,
Budem míti regraci.*

*A copak ten šelma Kleinek,
Jeho farní adjutant,
Ten jich již o peníz oflek
Víc než mnohý muzikant.*

*Mám dobrého baboráčka
Vína také flaštičku,
Potom nějakého ptáčka,
Zajíčka a kachničku.*

*Potutelný Viktorínek
Kouká jako žežulička
Bude-li se platit židek,
Doroste-li (pak) bulka.*

*To jsou vám tři krásní ptáci
Tě po čertu znají hrát!*

[Pamětní kniha městečka Poleně, s. 54-56]

³⁰ TÍKAL, F. *V zavátých stopách*, s. 14, 26, 29, 31, 58, 167, 174-187, 263.

S osobou Josefa Dobrovského je v Poleni nejdůvěrněji spjat ryzí vlastenec **P. Viktorin Livora** (*12.12.1793, †11.3.1875), poleňský kaplan v letech 1819 až 1833, úbočský administrátor a farář v letech 1833 až 1844 a od 4. září 1844 do své smrti poleňský farář. Narodil se v Horažďovicích jako syn místního koželuha. Ačkoliv pocházel z chudých poměrů, bylo mu umožněno vystudovat na píseckém gymnáziu. V letech 1812 až 1813 byl posluchačem filozofie na plzeňském lyceu, kde si oblíbil velmi působivé přednášky Josefa Vojtěcha Sedláčka o českém jazyce. Roku 1814 vstoupil Livora do biskupského semináře v Českých Budějovicích, kde byl 13. listopadu 1816 vysvěcen na kněze.³¹ Před svým příchodem na poleňskou faru působil krátce v Dolanech. V Poleni se naplno věnoval výuce náboženství a jako erudovaný latinář a řečtinář připravoval hochy z poleňské triviální školy na přijímací zkoušky na klatovské gymnázium. Josef Dobrovský mu dokonce sliboval, že ho učiní profesorem klasických řečí na humanitním ústavu, který měl v úmyslu založit. Bohužel nikdy k uskutečnění tohoto snu nedošlo.³² Nicméně plody jeho snažení dozrály v osobách jeho žáků Jana Václava Šandy, Jana Šavla, Františka Piřhy a prasynovce Karla Hostaše.

V 50. a 60. letech 19. století prožívala Poleň kulturní rozkvět a stavební boom (např. nová budova školy, dřevěný most přes řeku Poleňku, kašna na náměstí, pro chudé obecní domek apod.). Po prolomení tuhého absolutismu, který zosobňoval ministr vnitra Alexandr Bach, se roku 1859 opět vzkřísilo společenské hnutí. Poleňská fara se tak stala vedle té chudeničské střediskem kulturního a literárního života klatovského kraje, stala se také cílem výletů studentů klatovského gymnázia a jejich profesorů. „Svou výřečností upoutával pozornost mladých studentů, kteří tu českou jeho řeč poslouchali s dechem zatajeným a pozorněji snad, než výklady svých učitelů ve škole,“ jak vzpomíná pražský biskup ThDr. Jan Sedlák na mši v Poleni, které se zúčastnil na školní exkurzi v roce 1863.³³ Svéžší, hovorný a vzdělaný hostitel si oblíbil každodenní procházky po okolí, pěstování ovocných stromků a chov včel. Livorův prasynovec Karel Hostaš o něm tvrdil, že „celý způsob jeho života, šat i strava byl jednoduchý, prostý. Starosvětský oblek jeho sestával z dlouhého uzavřeného kabátu, sáhajícího až k vysokým hladkým botám. Výraznou jeho hlavu s dlouhými vlasy kryl kastorový cylindr. Postavy byl vysoké, zpřímené, v chůzi zřídka hole užíval.“³⁴ Roku 1862 obdržel expositorium canonicale, pak dosáhnul hodnosti biskupského notáře a konečně dne 13. listopadu 1866, přesně 50 let ode dne svého vysvěcení na kněze, ho jmenoval českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík osobním děkanem.³⁵ V Poleni mu byl propůjčen titul čestného měšťana za zásluhy pro obec. Literárně přispěl do časopisu *Šumavan* článkem *Bývalý minoritský klášter v Horažďovicích* (6/1873, s. 80). Zemřel po srdečním infarktu v Poleni ve věku nedožitých 82 let. Jeho tělo je pochováno ve farářské hrobce kaple sv. Spasitele na poleňském hřbitově.

Vedle vikáře Hrbka a kaplana Livory se Josef Dobrovský scházel ještě s **P. Kašparem Němečkem** (*1785, †1850). Narodil se ve Všepadlech na Kdyňsku. Do Poleně přišel roku 1811, aby tu kaplanoval a vyučoval náboženství na místní škole.³⁶ Jeho nejsvědomitějším a nejúspěšnějším žákem se stal Josef Franta, známý svým

³¹ *Blahověst*, 25/1875, č. 9, s. 128.

³² HOSTAŠ, K. *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni*, s. 9.

³³ JEŘÁBEK, A. *Vzpomínky z let mých studií na klatovském gymnasiu*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 43.; SEDLÁK, J. *Vzpomínky na obrození gymnasia klatovského v letech 60-tých*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 33-38.

³⁴ HOSTAŠ, K. *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni*, s. 10.

³⁵ *Budivoj*, 2/1866, č. 98, s. 3.

³⁶ *Pamětní kniha městečka Chudenic z r. 1927*, s. 108.

přívlastkem Šumavský, který na svého učitele vzpomíná jen v tom nejlepším (viz kapitola Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský), a přeci je Šmilovským a Tíkalem popisován jako závistivý člověk toho nejhoršího, chameleoního typu (viz dále v kapitole). Roku 1816 odešel Němeček farářovat do Chudenic, kde zemřel a kde je rovněž pohřbený.³⁷

Tyto a jiné postavy a jejich příběhy nesmazatelně zvěčnil profesor češtiny a přírodopisu na klatovském gymnáziu **Mag.Ph. Alois Schmillauer**, známější pod uměleckým jménem **Vojtěch Alois Šmilovský** (*24.1.1837, †20.6.1883), ve svém románu *Za ranních červánků* (1875). V úvodu napsal: „Přišed za svým povoláním na Šumavu měl jsem kolegou muže, silně již k stáří se chýlícího, jenž za chlapeckých let Dobrovskému při oltáři ministroval a leccos nového i zajímavého mně o něm povídal. Později seznal jsem starce starosvětského a hovorného, jenž snad posud na živě a již za dob Dobrovského kaplanem byl v Políni u Chuděnic a patriarchovi našemu obcoval. Dotýkáť se ho Dobrovský i v korespondenci své k Hankovi. Z hovorných jeho úst slyšel jsem více a ještě zajímavějších věcí.“³⁸ Tím kolegou myslel katechetu Jana Václava Šandu a „starec starosvětský a hovorný“ nebyl nikdo jiný než Viktorin Livora, kterého navštěvoval na svých vycházkách do Chudenic, Dolan a na Doubravu. Hlavní děj knihy se odehrává převážně v chudenickém prostředí, můžeme zde ale nalézt i další místa jako Lučice, Poleň, Poleňku a Drslavice, které omylem klade Šmilovský do chudenické farnosti: „[Mrštinova – pozn. překl.] hájovna stála o samotě na konci vsi [Drslavice – pozn. překl.], při dosti úpravné vozové cestě, vedoucí k Chudenicům.“³⁹ Malebná poleňská krajina je Šmilovským uvedena ač stroze, tak velmi výstižně: „Kus cesty na západ od Drslavic leží vesnice řečená Věckovice. Jdeť tamtudy cesta k Svatému Blažejí, k zděné to kapliče s divotvornou studánkou. Odtud táhne se rovným směrem cesta dolů, nejprve lesem, pak lučinami a drahami, ku větší vsi s kostelem a věží, jež leží pěkně na návrší a již se říká Poleň.“⁴⁰ Klíčová linie vyprávění se týká lásky dvou mladých lidí, Františka Zachystala a Madlenky Fráňové z Lučice, kterým jejich štěstí nepřejí mnozí závistiví a povrchní měšťáci z Chudenic. Oporu a zastání hledají u filantropa Dobrovského. Ten sympatizuje také se zlodějem z bídy Hukalem i myslivcem Mrštinou. Na faráře Strnádku alias Němečka, kterého podobně jako Tíkal popisuje jako směšného sobce a nelidu nejhoršího typu, složil Dobrovský hexametr *Ejhle bukáč baňatý podepřen tam(o) o stěnu chrouní*.⁴¹ O mnoho lépe dopadl kaplan Fabián⁴², který jako by stál v úplném protikladu k faráři Strnádkovi. Z Drslavic pochází zapřísáhlý utrakvista hajný Mrština, skutečným jménem Drozda, majitel Husových a dalších v katolickém prostředí zakázaných knih, do jehož myslivny rád Dobrovský chodíval. Mrština označil v tomto románu Dobrovského za císaře Josefa II., ale na smrtelném loži mu tuto

³⁷ ROUBAL, A. *Obrázky ze starých Chudenic*, s. 18.

³⁸ ŠMILOVSKÝ, V. A. *Za ranních červánků*, s. 15.

³⁹ *Tamtéž*, s. 9. Šmilovský nejspíše myslí cestu k Poleni, nebo možná také k Řakomi a dále na Dolany.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 90.

⁴¹ V Poleni se traduje, že Dobrovského tato vtipná narážka na faráře Němečka napadla po jednom z mnoha sezení na poleňské faře, ale podle archiváře Teplého se jí měl adresát ze srdce zasmát, nikoliv podle Šmilovského hnát tento „incident“ k chudenickému panstvu.

⁴² Adolf Roubal ztotožnil kaplana Fabiána s Aloisem Matoušovským (*19.1.1815, †3.1.1890). Zdá se to více než nepravděpodobné, spíše jde o omyl, protože dotýčný byl totiž za Dobrovského pobytu na Chudenicku ještě v školním věku. Alois Matoušovský se narodil v Lidmani mezi Pacovem a Kamenicí nad Lipou na Českomoravské vrchovině. Působil jako farář v Dolanech, posléze jako vikář, konsistorní rada a v letech 1863 až 1865 zastával místo zemského poslance. Psal hospodářské články do *Šumavanu* (1871-1879). Aktivně se účastnil při odhalování pamětní desky Josefu Frantovi Šumavskému na jeho rodném domě v Poleňce.

smyšlenku Dobrovský vyvrátil a umožnil mu naposledy v jeho životě přijímání subtra utraque specie (pod obojí způsobou). I v tomto případě se projevila Strnádkova morální faleš, když Dobrovského za tento čin udal katolickému kléru a spolčil se proti Dobrovskému s vikářem, „staříčským již mužem“. Vikářstvím byl tehdy pověřen Kajetán Ignác Hrbek z Poleně, ale ten, pokud je známo, se přátelil s „modrým abbé“. Mezi Drslavicemi a Tupadly při cestě rostl do roku 1990 Dobrovského dub, památný strom, který ale podlehl vichřici a padl. Z Poleňky je epizodní postavička – Vít, který dostal od známého pytláka Hukala čepici a kradl. Svědci krádeže neviděli zlodějovu tvář, ale pouze pokrývku hlavy, a proto označili za původce zločinu člověka, se kterým si tuto čepici spojovali. Šmilovský rozřešil tuto zápletku následujícím způsobem: „Ve dvoře zámeckém byl šumot. Přivedli před chvílí Víta z Polenky. Nalezeno u něho něco prádla z krádeže. Hukala však teprve k večeru zprostiti vazby. Ránami donucen přiznal se Vít a prozradil soudruhy, již mu pomáhali. Hukal odešel čist domů k nemalé nevrlosti pana obročního, jenž mu nezapomněl šunek a k zlosti farářově, jemuž došlo k uším, že vlastně Dobrovský Víta vypátral.“⁴³ Šmilovský se tímto svým nejlepším dílem zapsal zlatým písmem přinejmenším do regionální literatury, a zvěčnil tak nejen Chudenicko, ale také Poleňsko do povědomí čtenářů.⁴⁴ Farář Emil Prukner několikrát upozorňoval ve farních věstnících na faktografické nesrovnalosti v Šmilovského novele. Šmilovský si prý zcela vybájl širokou základnu českých bratrů v Drslavicích a také většinu postav a farářů Němečkovi, pokud ovšem byl předlohou pro faráře Strnádk (!), ublížil.⁴⁵

Román se stal předlohou k stejnojmennému 80minutovému filmu z roku 1934, kde pod režii Josefa Rovenského hlavní roli Josefa Dobrovského sehrál písničkář Karel Hašler. Kaplana Fabiána ztvárnil František Smolík, věčně zatrpklého faráře Strnádk František Hlavatý, Františka Palackého Bedřich Vrbský, hajného Mrštinu Alexander Třebovský, ubohého podruha Hukala František Kovářík, ad. Film „byl po vyhotovení sehrán ve všech okolních biografech, kde se velmi líbil, avšak u městského lidu v Praze a jiných větších městech ohlasu nenašel a byl brzy vzat z pořadu“.⁴⁶ Na motivy tohoto románu byla ještě natočena stejnojmenná televizní inscenace z roku 1970.

Z poleňských duchovních se největší cti dostalo zdeslavskému rodáku **Msgr. Janu Šavlovi** (psán také jako Jan Schawel, Johann Schawel, *28.2.1813, †14.9./2.10.1887).⁴⁷ Za obětavého Livorova vedení byl přijat roku 1824 na klatovské gymnázium, kde prospíval s vyznamenáním. Jeho církevní kariéra stoupala strmě vzhůru. Roku 1836 byl vysvěcen na kněze, v letech 1836 až 1844 kaploval v Českých Budějovicích, 13 let působil jako profesor morální a fundamentální teologie na biskupském teologickém učilišti v Českých Budějovicích (1844 až 1857), následně se stal kanovníkem katedrální kapituly (1857), městským děkanem (1857 až 1875) a proboštem katedrální kapituly (1883), generálním vikářem českobudějovické diecéze (1884 až 1886), papežským prelátem a dovršením všeho i nositelem řádu Zlaté koruny III. třídy. Byl i literárně činný. Z podnětu biskupa Jana Valeriána Jirsíka převzal Šavel spolu s Janem Sykou roku 1859 vydávání časopisu, jakési sbírky kázání, *Biblioteka kazatelská Budějovické diecéze* (pouze 4 ročníky)⁴⁸ a také *Vybraná kázání*, z nichž nejvíce proslulo *Sedmero posledních slov Kristových na kříži*. Přestože rozhodný a erudovaný katecheta

⁴³ ŠMILOVSKÝ, V. A. *Za ranních červánků*, s. 130.

⁴⁴ BURIÁNEK, F. *Z poetického Pošumaví*, s. 20-22.

⁴⁵ *Zprávy z farnosti v Poleni u Klatov*, 8/1930, č. 2-4.

⁴⁶ *Obecní pamětní kniha městečka Chudenic, část II.*, s. 50-51.

⁴⁷ PETERA, V. *Géniové církve a vlasti*, 3. sv. – uvádí 14. září jako den úmrtí Jana Šavla, naproti tomu ČÁŇOVÁ, E. *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848-1918* 2. říjen jako den Šavlova úmrtí.

⁴⁸ Předmluva. In. *Biblioteka kazatelská Budějovické diecéze*, 5/1859, 1. sešit, s. 1-2.

Jan Šavel, čestný občan Zdeslavi, prožil celý svůj život v jihočeské metropoli, jeho tělo odpočívá mezi svými krajany ve farářské hrobce na poleňském hřbitově.⁴⁹

Po Livorově smrti v Poleni farářoval v letech 1875 až 1897 **P. Tomáš Masopust** (*26.5.1829, †11.2.1897), rodák z Domažlic. Narodil se v rodině místního koželuha. Po maturitě na klatovském gymnáziu se přihlásil do benediktinské řehole v pražském Břevnově, kde pobýval v letech 1849 až 1853. Pak se věnoval studiu v českobudějovickém semináři, kde byl roku 1854 vysvěcen na kněze. Kaplanoval ve Velešíně, Švihově a Kolovči. Nejvíce se zasloužil o švihovskou osadu po požáru, jehož důsledky sepsal v knize *Památka na veliký požár v městě Švihově dne 22.7.1865* (1868).⁵⁰ Ještě za svého působení v Kolovči stačil sepsat na počátku 20. století velmi populární *Kancionálek, čili sbírku církevních katolických písní při veřejných službách Božích*, kterému se dostalo díky čtenářské oblibě na 6 vydání (v rozmezí let 1858 až 1908)⁵¹. Svá kázání uveřejňoval v časopise *Cybil*.⁵² Svou svědomitost, pracovitost a podnikavost využil i v Poleni – přičinil se o založení místního hasičského sboru, jehož byl prvním starostou, zakládal ovocné aleje apod. Stal se čestným občanem poleňského městysu. Zemřel v Poleni, kde je pohřben ve farářské hrobce kaple sv. Spasitele.⁵³

Páté a šesté vydání Masopustova *Kancionálku* „již se s schválením vrchnosti upravil“ a nechal vydat zbynický, nezamyslický, dolanský a švihovský (1887-1897) kaplan, úbočský administrátor **P. František Krongl** (*6.3.1861, †27.7.1943). Narodil se v Klatovech a na kněze byl vysvěcen v roce 1884 v Českých Budějovicích. Do úřadu poleňského faráře nastoupil 4. července 1897, kde pobyl až do roku 1909, kdy byl uveden v úřad chudenického prvoděkana. Tento horlivý mladý kněz nechal v Poleni opravit kostel, pořídil nové varhany, dal opravit oltář Panny Marie, rozšířil poleňský hřbitov, opravil kapli sv. Blažeje a posvětil nově zřízené školy v Černíkově (1897) a ve Věckovicích (1898). Velice horlivě pracoval v dobrovolném hasičském sboru a roku 1903 založil v Poleni „raiffeisenku“. Českobudějovickým biskupem Josefem Antonínem Hůlkou byl požádán o převzetí chudenické fary po Karlu Engelmannovi. „Šel jsem do Poleně s úmyslem, že zde zemřu a zatím bude asi jinak. Činím to nerad, ale buď Vůle Tvá Pane Bože! Kněz jako voják musí jít, kam se mu velí,“ postěžoval si.⁵⁴ Chudenickým farářem zůstal do roku 1923. Zemřel na zámku Lázeň u Chudenic jako biskupský notář a čestný konzistorní rada. Jeho tělo spočinulo po boku jeho rodiny na poleňském hřbitově.

Za faráře Masopusta v Poleni kaplanoval **P. Karel Augustin Kaplický**⁵⁵ (*23.5.1854, †14.2.1918), původem z Vlašimi. Často se s rodinou stěhoval do míst, kde měl jeho otec, zaměstnáním okresní soudce, pracoviště. Pobývali v Písku, Domažlicích a Klatovech, kde studoval gymnázium v letech 1866 až 1873. V roce 1877 byl vysvěcen v českobudějovickém semináři na kněze. Psal básně a literární zamyšlení pod pseudonymem **Jaromír Chod**. Přispíval do časopisů *Brněnský obzor*, *Obzor*, *Posel ze Sušice*, *Svatobor*, *Šumavan* (v letech 1876 až 1883), *Vlast* a *Zlatá Praha*, kde nejčastější jeho tematikou byla šumavská malebná krajina, a napsal scénickou báseň

⁴⁹ ČÁŇOVÁ, E. Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848-1918, s. 68; 6. ročník *Biblioteky kazatelské* na <http://www.depositum.cz/knihovny/ckd/index.php?dle=find;Pamětní kniha městečka Poleně>, s. 47.

⁵⁰ TEPLÝ, F. *Františka Zemana Kniha o Švihově a okolí*, s. 408-409.

⁵¹ Ve Vlastivědném muzeu dr. Karla Hostaše v Klatovech je uloženo první (1858), třetí (1868), čtvrté (1877) a šesté (1908) vydání Masopustova *Kancionálku*.

⁵² HOLÝ, J. Věrně šel ve stopách svého učitele. In. *Domažlický deník*, 6/1997, č. 70., s. 12.

⁵³ *Farní věstník vikariátu lukavického*, 10.12.1937, s. 6.

⁵⁴ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 45-46.

⁵⁵ *Ottův slovník naučný* (1909), 28. sv., s. 740.

Andělé života (1889).⁵⁶ Co se týče Kaplického básnického řemesla, jeho kamarád ze studií Josef Karel Martínek napsal, že jeho „přílišná skromnost byla toho příčinou, že jeho básnický talent nevypěl k vyšší dokonalosti“. Poznal ho jako „ryzího vlastence“, který pohlížel na vzájemné napadání mezi členy klatovských kulturních spolků Měšťanské besedy a Literární jednoty (odštěpila se od Měšťanské besedy v roce 1881) s nevolí a neklidem.⁵⁷ Působil jako kaplan v Loučimi, pak administroval v Pocinovicích a Slavíkovcích, farářoval ve Zhůří u Hartmanic a nakonec svůj život dožil v zapadlé šumavské vesničce Hadrava u Nýrska. Jeho kosterní pozůstatky byly v roce 1933 uloženy na loučimském hřbitově po levé straně vedle básníka Rudolfa Mayera, kterého velmi obdivoval, cenil si ho, jehož odkaz po celý svůj život propagoval a o kterém sepsal životopis pod názvem *Vzpomínka a oslavnou báseň nad jeho hrobem*.⁵⁸

Poleňský farář **P. Emil Prukner** (*13.6.1891, †nezjištěno) vydával v letech 1923 až 1935 poleňské farní věstníky, které podle jeho vlastních slov měly „přijít do každé katolické rodiny naší osady“. Věstník měnil poměrně často svůj název a svou podobu: *Věstník farní osady Poleňské* (1923-1924), *Zprávy z osady Poleň* (1924-1928), *Zprávy z farnosti Poleň u Klatov* (1929, 1934-1935), *Zprávy z osady Poleň u Klatov* (1929-1930) a *Zprávy z farnosti v Poleni u Klatov* (1930-1934). Vycházel každého čtvrt roku a seznamoval v něm farníky se svými filozoficko-teologickými úvahami, citoval z Bible, vedl soupis narozených, zemřelých a svateb, uváděl konání bohoslužeb a poutí, psal apologie katolické církve, horoval pro zachování křesťanských zásad a zvyků (např. v eseji *Stav manželský*, 1/1923, č. 2 hájil pevný svazek manželský a odsuzoval rozvody), psal nekrology (např. ředitele poleňské základní školy Jana Týkala, hraběte Evžena Černína z Chudenic, JUDr. Karla Hostaše ad.) atd. Uváděl články o zajímavých kapitolách z dějin Poleňska od Karla Hostaše, např. *Ze staré poleňské školy* (1/1923, č. 2), *Z dějin kostela v Poleni* (2/1924, č. 3, 4; 3/1925, č. 1, 2), *Životopis Viktorina Livory* (3/1926, č. 4), *Náhrobní kameny v našem kostele* (4/1926, č. 1), *Z dějin našich kostelů* (4/1926, č. 3), *Kostelík sv. Markéty* (4/1927, č. 4), *Hřbitovy v Poleni* (4/1927, č. 4, 5/1927, č. 3), *Kaplička sv. Blažeje u Věckovic* (6/1928, č. 3), *Jak národní garda v Poleni šla pomoc Klatovským* (10/1932, č. 1) ad.; a od archiváře Františka Teplého: *Naše krajina bývala Chodskem* (11/1933, č. 2) a *O kozí vojně* (12/1935, č. 4), nebo uveřejňoval i vlastní odborné stati: *Josef Franta Šumavský* (5/1927, č. 1), *Rod Frantů* (5/1927, č. 2), *Za ranních červánků* (8/1930, č. 2), *Byli před 100 léty v Drslavicích a okolí tajní čeští bratři?* (8/1930, č. 3) apod. Všiml si několika nesrovnalostí v románu *Za ranních červánků* (8/1930, č. 2-4; 9/1931, č. 2), otiskl několik básní Julia Skarlandta a faráře Františka Kašpara z Nicova u Plánice. I přes některé své konzervativní názory si tento časopis, přinášející pravidelné zprávy nejen z katolického světa, vydobyl oblibu u místních obyvatel i u rodáků žijících ve Spojených státech amerických.⁵⁹ V roce 1935 došlo k sloučení lokálních kněžských časopisů ve *Farní věstník vikariátu lukavického*, kam psal pasáže o Poleni do roku 1938, kdy odešel do Mrákova na Domažlicku.

Emil Prukner se narodil v Domažlicích. Kaplanoval ve Švihově (od roku 1909)⁶⁰ a v Poleni (od roku 1921). 1. května 1924 nastoupil po smrti poleňského faráře Adolfa

⁵⁶ V kartotéce Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech jsou zaevidovány Kaplického literární příspěvky: *Svatobor* (7/1887, s. 1, 13, 23, 35, 47, 55, 77, 107), *Šumavan* (9/1876, s. 188; 12/1879; 13/1880; 14/1881, č. 16, 21, 34, 53; 15/1882; 16/1883; 17/1884, s. 13, 83, 93, 299, 344, 387, 443, 491, 515, 563 (č. 48), 573 (č. 49), 595; 18/1885, s. 93, 103, 317, 341, 363, 446, 459; 19/1886, s. 62, 107, 131, 179, 219, 231, 243, 291, 449), *Vlast* (3/1886-1887, s. 114), *Věstník Baarovy společnosti* (1/1937, č. 4., s. 7) a *Zlatá Praha* (8/1891, s. 451).

⁵⁷ *Klatovské listy*, 1918, č. 14., s. 4-5.

⁵⁸ BURIÁNEK, F. *Dílo Rudolfa Mayera*, s. 249; HARTL, O. *Rudolf Mayer*, s. 88, 174.

⁵⁹ *Zprávy z osady Poleň*, 5/1927, č. 4., s. 1.

⁶⁰ TEPLÝ, F. *Františka Zemana Kniha o Švihově a okolí*, s. 409.

Milky (†1923) na jeho místo.⁶¹ Pozice římskokatolické církve v nové společnosti nebyla ve 20. letech 20. století jednoduchá, byla jí přisuzována prohabsburská role a potýkala se s odchodem věřících do nově ustanovené Církve československé husitské. Katolictví Prukner tvrdě obhajoval, např. v pojednání *O církvi československé (Zprávy z osady Poleň, 6/1928, č. 1)* očernil husity a symbolicky vyobcoval jejich příznivce z lůna katolické církve. Horlivě se pustil do dílčích oprav kostela, které financoval částečně z kaplanského platu (místo kaplana nebylo totiž obsazeno) a částečně z vlastních úspor. Nechal pořídit nové kostelní zvony (ty původní byly až na jeden, zvon Veliký, zrekvírovány a padly za oběť 1. světové válce). Poleňskou faru krátce před svou smrtí navštívil chodský kněz a spisovatel Jindřich Šimon Baar (*1869, †1925) a pod Dobrovského lípou oba vzpomínali na mládí a studia. Roku 1930 navrhl Prukner založit sběrnou a platební záložnu Hermes Praha, která se následně stala druhým peněžním ústavem pro Poleň a okolí. Pořídil abecední index poleňských matrik z let 1636 až 1783.⁶² Stál u vzniku vodního družstva, osázel příkop od Komošínu k Poleni třešněmi, zřídil vrbovnu, opravil základy rozbořeného kostela sv. Markéty atd.

---

⁶¹ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 108.

⁶² *Tamtéž*, s. 115.

3. Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský a poleňská lidová slovesnost

Druhá generace národního obrození, tzv. ofenzivní, nejen cenila zašlou minulost českého národa, ale také vytvářela nové hodnoty ve společnosti a věřila v budoucnost Čechů. Vpravdě skvělým představitelem této fáze národně osvobozenického boje je dnes téměř zapomenutý slovníkář, jazykovědec, spisovatel, básník, překladatel, politik a především zakladatel moderní české pedagogiky **Josef Franta Šumavský**⁶³ (někdy se podepisoval jako **Franta Vrantevič**) (*27.11.1796, †22.12.1857), který svůj vztah k pošumavské oblasti přiznává i svým spisovatelským přídomkem. Narodil se v Poleňce v chalupě čp. 3 „U Vaňků“ jako třetí z celkově jedenácti dětí chudého tesaře Adama Franty a jeho manželky Anny, roz. Ticháčkové ze Slatiny. Rodina se na jaře roku 1797 přestěhovala na Pušperk do domu čp. 13, v roce 1803 pak do chalupy čp. 2 se zahrádkou, poli a loukami. Celá rodina citově přilnula k Pušperku, místu opředěnému pověstmi. Příběhy, které Frantovi, vždy lačnému po vědomostech, vyprávěla jeho matka, zpracoval ve velmi podařené pohádce, z nichž nejvíce vyniká *Pohádka o jezinkách* (*Vlastimil*, 1/1840, 4. díl, s. 169-175), jejíž látku dále přepracovali Karel Jaromír Erben a Božena Němcová, a *Pohádka o krásné zence* (*Vlastimil*, 1/1840, 2. díl, s. 37). Mladý Josef na Pušperku prožil celé své dětství, které později hodnotil jako nejšťastnější část svého života. Základnou jeho prvních literárních pokusů se jeví být folklór jeho pošumavských předků. Ryze českým písním a básním, které slýchal z úst svých nejbližších, dával tištěnou podobu a uveřejňoval je v časopise *Čechoslav* (1830).

JOSEF FRANTA ŠUMAVSKÝ: *Babička nevěstou*

<i>Polinští sedláci vorají, Ti slatinští jedou vorat: Zkažte tam mou starou babičku Nastokrát pozdravovat.</i>	<i>Včera mi svítilo sluníčko, A dnes mi zebou ruce, Kdybys byla hezky upřímná, Dala bys rukavice.</i>
--	---

<i>Ani mě babičko nestonej, Ani mi neumírej; Přijdou tě dnes večer namlouvat, Hodně jim odpovídej.</i>	<i>Neber si Honzíčku takovou, Která je zamračena, Jestliže se ráno zamračí, Mračí se do večera.</i>
--	---

<i>Kdybys mne nechtěla pro lásku, Já pro tě statek nemám: Chalupu stavěti nebudu, Na zámek peněz nemám.</i>	<i>Vzal sem si babičku staříčkou, Myslel jsem, že něco má, Ona má na zádech kohouta, Ten jí tam kokrhává.</i>
---	---

[*Čechoslav*, 1/1830, č. 3., s. 52-53]

Ale ani „půlhodinka“ do poleňské jednotřídky, každodenní povinnosti v hospodářství, péče o mladší sourozence a občasná výpomoc na robotě zdaleka nemohly vyčerpávat Frantovu neuvěřitelnou vůli po poznávání českého jazyka, literatury, historie a hudby. Poleňskou triviální školu navštěvoval v letech 1803 až 1810. Když jako

⁶³ POLÁK, K. *Josef Franta Šumavský. K 140. výročí narození*; KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. Ze života a díla*; KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. O životě a díle obrozenického pracovníka sukázkami z jeho tvorby*; FRANTA, D. *Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský (1796-1857)*; FRANTA, D. *Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský*. In. *Genealogické a heraldické listy*, 29/2009, č. 4., s. 2-10.

čtrnáctiletý chlapec ukončil povinnou školní docházku, rozhodl se z popudu svého přítele Jana Němečka účastnit přípravných kursů na gymnázium, vedených přítelovým bratrem, kaplanem Kašparem Němečkem, zvěčnělým kaplanem Strnádkem z románu *Za ranních červánků*, který je ale při Frantových vzpomínkách viděn v úplně jiném světle. Bratry Němečky si velice oblíbil, jak ostatně dosvědčuje Božena Němcová ve Frantově nekrologu: „Také zármutku dosti měl nade ztrátou mnoha dobrých svých přátel, zvláště želel Němečky. – Kašpara Němečka, nápotomního děkana Chudenického, prvního učitele svého a přítele nejupřímnějšího a taktéž bratra jeho Jana.“⁶⁴ Jan Němeček Frantu „s panem farářem seznámil a pan farář mne tak daleko přivedl, že jsem mohl do Klatov a z Klatov to Prahy“.⁶⁵ V deset hodin ráno před poleňskou farou byl s dalšími pěti chlapci připraven na Němečkovy lekce německého jazyka. „Pan páter“ čítával z Nejedlého periodika *Hlasatel český* (1806-1809), vykládal zeměpis, přírodopis a dějepis, hovořil s nimi rovněž latinsky. Nejraději své svěřence duchovní zkoušel ve farské zahradě při plení záhonů, kde se náš Josef ne jednou „také hezky vypotil“.

JOSEF FRANTA ŠUMAVSKÝ:
Podivný začátek mých studií

Bylo to na jaře r. 1812, ještě než se stáda na pastvu vyháněla, když můj přítel Jan Němeček, jda naší vsí k rodičům na návštěvu do Šepadl [Všepadly na Kdyňsku – pozn. překl.] (tak se jmenuje vesnice, kde měli jeho rodiče hospodářství), u mne se zastavil. Byl jsem právě na dvoře a něco tam kutil. Věku a citu jsme byli dosti stejného, ale on věděl mnohem více nežli já. Než to našemu přátelství nepřekáželo, ano snad právě je posilňovalo. On rád poučoval a já rád se přiučoval. Já už byl ze školy vyrostl, tj. podle zákona jsem již nebyl povinen do školy choditi, avšak když jen možno bylo, šel jsem tam na poslední hodinu nebo na dvě s jinými, a tu s námi buď pan učitel, buď pan páter [Kašpar Němeček – pozn. překl.] něco opakoval anebo o něčem novém poučoval. Zvláště pán páter, jenž se nedávno na naši faru za kaplana dostal, na ledacos naší pozornost obrátil, čehož jsme si dříve nevšíмали, jelikož nám dosud nikdo nic podobného nepověděl. Nyní již vím, že v nás vzbudil chuť ke čtení mimoškolních knih, kdežto dříve málo kdo z nás věděl, že se kromě slabikáře a školní knihy ke čtení sotva co jiného čísti mělo, nežli kniha modlitební.

Čítal nám věci z Hlasatele, dal si je zase čísti a konečně nám i jednotlivé svazky Hlasatele půjčoval, poukázav nám, co především čísti máme. Protož když jsem mohl, šel jsem také ráno jako mladší žáci do školy. Pana pátera učení se mi náramně líbilo. Ale i já jsem se panu páteru zalíbil, takže, jak jsem se brzo dozvěděl, se svým mladším bratrem o mně mluvíval. Proto také tento mladší bratr hledal a dával příležitost, abychom se seznámili. On se tehdy u pana pátera učil a připravoval, aby udělal zkoušku z tak zvané druhé latinské školy. Já právě ve škole nebyl, když pan páter něco nového začal. Protož pan student, nyní již můj přítel, nejvíce z té příčiny se u mne zastavil, aby mi novinu ohlásil.

„Poslouchej,“ začal, když jsme se pozdravili, „můj bratr si vyvolil několik dospělejších žáků, aby je učil německy. Když tak rád chodíš do školy, přidej se také k nim. Máš-li k němu jíti pro nějakou úlohu z počtů či k tomu přibereš ještě několik německých slov, to nebude dělat tak velkého rozdílu. Já myslím, že tolik také dovedeš, co oni vyvolení!“

Se mnou to trhlo, neboť mě ukrutně mrzelo, když jsem tak slyšel pana faráře s panem vrchním anebo někoho jiného s někým mluvíti, aniž jsem čemu rozuměl: „Kdo ví, k čemu to bude dobré,“ pravil zase můj přítel.

Já: „A co myslíš, že by mne také mezi ně vzal?“

Němeček: „To není co pochybovat; víš, že tě má rád a na tom dost. Možná, že budeš muset častěji přicházet, snad také denně. Myslím, že rodiče sami, ač tě doma potřebují, budou

⁶⁴ NĚMCOVÁ, B. Josef Franta Šumavský. Ještě nepřežil jsi jeden, máš tu druhý smutek. In. *Posel z Prahy*, 2/1858, č. 1., s. 63.

⁶⁵ FRANTA ŠUMAVSKÝ, J. Okus vlastivědný aneb znamenité příhody a nehody. In. KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. Ze života a díla*, s. 69.

hledět co možná vyhovět, abys se něčemu přiučil. Kdybys byl třeba vojákem a budeš umět německy, hned se ti lépe povede, můžeš být alespoň desátníkem. Zkus to na všechn způsob!“

Mně při tom povídání šla hlava kolem, přicházelo mi to jako pouhý sen. Co jsem tomu dobráckému zvěstovateli odpověděl, nevím. Dokonce není mi už známo, jak sem tu zprávu rodičům přednesl. To však dobře vím, že jsem druhý den hned ráno běžel do Políny a že jsem na pana pátera před školou čekal. Jak ho spatřím, že přichází, jdu mu naproti, maje jakožto kandidát německé školy boty a rukavičky ze stejné nevydělané kůže, jak jsem je vždycky nosil, jakmile mrznouti přestalo.

Když přišel až ke mně, sám takto začal: „Což ty dnes tak časně tady hledáš?“

Já: „Vašnosti, bratr mi řekl, že jste ráčili vybrat několik starších žáků, abyste je učili německy. Já přicházím prosit, abyste ráčili dovolit, abych se k nim směl také přidati; já bych se velmi rád naučil trochu německy!“

Pan páter se vlídně usmál a pravil: „To je velmi chvalitebné, že se chceš učit, ale tady vůle nestačí, k tomu je hezky času třeba. Ty nyní budeš třeba dosti pilně do stanovených hodin přicházet, ale za čtrnáct dní nebo za tři neděle bude travička vyrůstati, kravičky musejí na pastvu, a kdo je tam požene? Vidíš, tak bude po učení.“

Já: „Vašnosti, račte odpustit, pást ovšem budu muset nepochybně letos jako jindy, avšak jak mi Jan řekl, které hodiny jste k tomu zvláštnímu vyučování ustanoviti ráčili, to já budu moci pokaždé přijíti a zajisté také přijdu. Budu všemožně hledět, abych s druhými stačil.“

Pan páter: „Na tom ale ještě dosti nebude, abys jen pilně ke mně chodil; dostaneš také domů práci a tu budeš musit hezky pokaždé do druhé hodiny přinést.“

„Vašnosti, já se vynasnažím, abych udělal doma, co mi bude uloženo ze školy a při tom abych nezanedbal, co budou rodiče poroučet!“

Pan páter: „Mluvilš o tom již s rodiči?“

Já: „Mluvil, Vašnosti, a oni mi slíbili, že budou hledět, abych aspoň určitou hodinu nezanedbal.“

Pan páter: „Nu, když myslíš, dobře; překážet doufám nebudeš žádnému a já proto také více práce mít nebudu. Můžeš se tedy ještě dnes po desáté mezi nás podívat.“

Smlouva byla hotova. Já se neptal pana pátera, bude-li co za učení ode mne žádat a on se neptal, budu-li mu chtít a moci co dát. My jsme si rozuměli a bylo to štěstí pro nás oba. Pro mne proto, že jsem se něčemu naučil, a pro něho, že se měl s kým chlubit; neboť beze mne by nebyl nikoho za půl druhá léta ke zkoušce vedl.

Políbil jsem panu páterovi ruku a běžel jsem zase domů. Měl jsem jen něco přes čtvrt hodiny. Co jsem ještě doma dělal, nevím; ale v deset hodin jsem už byl zase v Poleni a hned u pana pátera na faře, abych viděl, jak té podivné řeči učí.

Od toho času chodil jsem do zvláštních poškolních hodin k panu páterovi. Žáků bylo šest. Pět si jich vyvolil pan páter a šestý se přihlásil. Zkrátka já začal choditi k panu páterovi s ostatními pěti, jsa mezi nimi nejstarší a nejchudší. Divná věc, že já velmi záhy už k starším náležel. Ten kdo chodil dřív na robotu, než se na studie dostal, ten nemohl mezi studenty být nejmladším.

Kolikátého roku to bylo a kolikrát jsem zlaté prasátko už byl viděl, nebo vlastně, kolikráte mi jeho zjevení se za pilný půst na Štědrý den slíbeno bylo, když jsem ponejpru k panu kaplanu do Políny přišel, abych se německy učil, to vám, milí přátelé, bez vypočítávání ani pověděti nemohu. Já to už kolikráte počítal, ale vždy to zase zapomínám. Toliko vím, že jsem si školní běh byl odbyl a hezky už robotu odbýváti uměl.

Při tom se také pamatuji, že jsem několikráte místo srpnu klarinet na robotě měl. Bylo to někdy velmi veselé. Já hrál na klarinet, neboťtik Z. na housle a ženci ve zpěvu a výskotu žali jako o přítrž.

Když si na to vzpomenu, vidím za sebou hezkou řádku dní ve všelikém světle, ve všelikém teple a studeně; ano, když si tak na všechno vzpomenu, divím se sám sobě, že jsem se až dosud ani veselostí ani smutkem neumořil. Asi za čtrnáct dní začalo sluníčko tepleji hřát, pastviště se zelenati a mě náramně mrzelo, že moje svěřené, mé dobré kravičky nerozuměly, co jsem za nimi často brumlal. Ale snad to bylo tak dobře; jinak by se mi byla i ta dobrá hovádka někdy vysmála. Kéž bych se mohl nyní slyšeti, jak jsem to tehdáž drmolil!

Časně ráno s hladovými kravami na pastvu, kus chleba v kapse a úlohu v jedné, hůlku v druhé ruce. V deset hodin do Políny (na nejnovějších mapách stojí podle starých listin Poleň,

ale já slýchal doma a kamkoli jsem přišel, než Polína. Tam jsem chodil dříve do školy a nyní na faru. Je tam malá půlhodinka z Pušperku, kde jsem byl domovem), abychom od pana pátera zase něco slyšeli. Tak to šlo až do druhého jara.

Chodil jsem tedy k panu páterovi učit se německy; při tom jsem domácí práci jako vždy jindy vykonával; rozdíl v tom byl toliko ten, že se musil čas určitě rozdělit. Nehodilo-li se mi přece někdy, že jsem nemohl s druhými stejně přijít, šel jsem k panu páterovi třeba po poledni. Našel jsem jej obyčejně v zahradě, kteráž jeho přičiněním a pana vikáře nákladem krásně zřízena a po mnohá léta pěstována byla.

Někdy jsem oba dva záhonky pleli a pan páter mě při tom vyslyšal, co jsem se naučil. Často jsem se ho také na ledacos zeptal. Až do toho času jsem se housenek náramně štítil a nebyl bych za nic na žádnou holou rukou sáhl. Pan páter míval na mačkání housenek starou rukavici, ale když někdy nepřipraven přišel, rozmáčkl ji také holými prsty. To já vída, pozbyl jsem vši ošklivosti a kde jsem housenku v zahradě napadl, bez milosti jsme ji se světa sklídil. Někdy jsem se v zahradě také hezky vypotil.

Byly to krásné dny, které jsem se svým učitelem strávil. Když jsem poslední práci, aspoň co nepotřebnější bylo, byl odbyl, běžel jsem k panu kaplanovi, aby mi přehlédl danou úlohu a zase novou dal.

Když jsme školu odbyli a oba ještě čas měli, šli jsme zahradničit. Nevím, pocítím-li jen kdy větší rozkoše, nad tu, kdy jsem s květinami, tak říkajíc, rozprávěl. Dával jsem jim jména známých osob, ctil jsem je pro ty osoby v nich. Ach, vy dušinky, jak těžko jsem vás opouštěl, když jsem se ponejprv od vás vzdaloval, kde jste všechny! Nejen kvítky, ale i osoby v nich ctěné odešly dále ode mne, nežli já prve od nich. Mnoho jich odešlo na pouť, o které si člověk ledacos myslí, kam ale zrak ani sluch lidský nepronikl a sotva kdy pronikne.

Jene můj! Jak časně jsi se odebral! Tys mě na cestu vyvedl, tys mě na cestě nechal. Často si vzpomenu na to roztomilé hmoždění, kterého jsme zkusili, když já ponejprv a ty snad podruhé ku Praze se bral. Než já ti nelaji, žes mě vyvedl, jen lituji, že nám tak krátce bylo stejné city sobě sdělovati. Tys přispěl mnoho, že jsem zamiloval vlast v oněch časech, kdy mnozí jen smích si z ní dělali. Přečkal tebe tvůj učitel, ale já vás přečkal oba!

Když se byl pan páter hezky na všecko vyptal znamenal, že už dlouho u něho zůstatí nemohu, šli jsme buď do altánku, nebo do fary a pan páter mi diktoval. Někdy česky, někdy německy a řekl, co s tím mám dělat. Potom jsem šel s pánembohem domů.

Pan kaplan nás neučil pouze německy, ale všelicos jiného nám pověděl, co jsme ve škole neslyšali. Pověděl nám někdy něco ze zeměpisu nebo z přírodopisu, někdy také z dějin. A také učil nás počtům, o kterých jsme dříve nevěděli.

Když nám dal hned brzo na začátku skloňovat „Die Blatte plátek“ a já už věděl, že „die“ znamená „ta“ a plátku že se říká „ten“, to mi bylo divné. Když jsem tedy druhý den přišel, řekl jsem panu páterovi: „Ne, Vašnosti, to snad není dobře „die Blatte plátek“, to má být „der Blatte“.“

Pan páter se usmál a řekl: „Což jsem vám ještě nepověděl, že se německá slova s českými velmi často v pohlaví nesrovnávají? Tedy si to ode dneška pamatuj, a k tomu ještě, že Němci říkají „das Weib“ (žena), das Mädchen (děvče).“

Podivná věc, pomyslíl jsem si, ale mlčel jsem. Tak to trvalo až do zimy, a já chodil k panu páterovi, jak jsem mohl; někdy sám, někdy s ostatními. Ostatní chodili k panu páterovi v obyčejnou hodinu, ale Franta jediný, když mohl. Pan kaplan si z toho nic nedělal a posloužil Frantovi tak, jako by byl kdovíjak platil. Na to se někteří rozhněvali a začali se jaksí dle mne držeti a upustili též od předešlého pořádku. Rozdíl mezi těmi některými a mnou byl jen ten maličký, že já přicházel, když jsem mohl, a oni, když chtěli. Já každou úlohu vypracoval, a oni některou hezky zbryndali. Zkrátka všichni pomalu vzadu ostávali a tak se nejkrásněji zbavili strachu, že by na zkoušce neobstáli. Já zůstal, takže druhý rok o školních prázdninách jediný z hlavní školy po německu zkoušku dělal a dobře obstál.

Hned první rok, bylo to už na kratších dnes, na zimu, přijdu jednou hned z rána na faru – bylo ještě zavřeno – musel jsem klepat, a když otevřeli, jdu k panu páterovi, který ještě při svíče něco pracoval.

Já zaklepám, na „vejděte“ vejdu a dám „dobré jitro“. „Prosím tě,“ praví pan páter trochu neobyčejným hlasem: „Prosím tě, co tě sem tak časně vede?“

Já: „Vašnosti, já jdu na cesty.“

Pan páter: „Na jaké cesty?“

Já: „Jdu ještě s jinými tuhle stranou Košenic [součást obce Úboč na Kdyňsku – pozn. překl.] dělat silnici. Lopatu jsem nechal dole.“

Pan páter: „Nu, to bude krásné učení také silnici dělat. Kam pak tě asi ještě pošlou.“

Já: „Vašnosti, úlohu mám hotovu, tady je; prosím rače ji přehlídnou a opravit a zase jinou mi napsat, až půjdu na večer zpátky, já se tu zase zastavím.“

Pan páter: „Nu, jdi tedy s Bohem a zastav se, až půjdeš zpátky.“

Já tedy sedlačil nebo vlastně chalupničil, nádeničil a německy se učil; já pásal, chodil na robotu, také někdy žencům kus muziky udělal, ale návštěvy u pana pátera jsem nikdy neopomenul.⁶⁶

[Mé mládí, s. 17-27]

Další, i dnes živé a svěží, bezprostřední vzpomínky na své dětství a mládí na Poleňsku a v Klatovech, psané jednoduchým a srozumitelným, a přesto výrazným jazykem, zaznamenal Franta Šumavský v pamětech, které vydal Karel Polák z Bezděkova v edici Vlastivědná knihnice Klatovska pod názvem *Mé mládí* (1940).

JOSEF FRANTA ŠUMAVSKÝ:

První jízda kočárem

Bylo mi asi devět let, když jsem ponejprv v kočáře přijel. To se naši dívali. Co se to děje, když před chalupou kočár zastavil a z něho synáček po jarní modě bos vylezl.

Tehdáž mi prorokovali, že budu velkým pánem, a já pro svou velikou blaženost, ještě do nedávna tomu věřil; ale teď se mi začíná zdát, že jsem se na tom proroctví po všech černých zmýlil. Tam u nás skoro každý kočár na nějakého pána ukazoval, ale ten, v němž jsem já jel, nemohl aspoň, pokud jsem v něm seděl, opravdu na žádného velikého pána ukazovat a dobrá kočovská duše, jak se zdálo, nebyla vozičem velkých pánů, neboť takoví vozičové si hrají obyčejně na větší pány, než jsou ti, jimž slouží. Ale nechme toho, já jenom pravím, že už začínám v ono proroctví víru tratit, neboť je to už trochu dávno.

Už se teď zase hezkých pár let na Abrahama dívám a pořád ještě nic. Nu snad mně tyto stránky k něčemu pomohou. Věru mám toho celé hromady v hlavě, jen kdybych to uměl tak povědět, aby se to mým čtenářům líbilo, pak by bylo vyhráno. Musím jenom dopovědět, že jsem tehdáž byl s nějakým poselstvíčkem v Poleni, a když jsem se vracel, dohonil mě, an odpočívám, ten kočár s tím podivným kočím, který, jak jsem si myslil, smích si ze mne dělal, když zastavil a mne k sobě do kočáru vzal. Že jsem mu konečně uvěřil, rozuměli jste již z hořejšího. Mne to blažilo na kolik dní. Celá ves si o tom povídala, ano, sem tam i jiné vesnice, neboť moji spolužáci, jichž jsem co desítiletý hoch hezkou hromadu měl, roznesli mé štěstí po všech krajích.

[Mé mládí, s. 14-15]

Po vykonání předepsané zkoušky na klatovském gymnáziu nastoupil v listopadu 1814 ke studiu. Tehdejší benediktinské gymnázium bylo umístěno v konventu bývalého dominikánského kláštera sv. Vavřince. Ústav se skládal z pěti tříd, tj. tří gramatikálních (principie, gramatika a syntax) a dvou humanitních tříd (poesie a rétorika). Hlavním vyučovacím jazykem byla latina, obtížnější učivo se vykládalo německy, což odpovídalo národnostní skladbě profesorů. Na středoškolských studiích obstál Franta velmi úspěšně. Z profesorů si oblíbil katechetu Jana Maura Toupalíka, který při výuce užíval česká slova a rčení (v té době vzácné a nevídané), a probouzel tak u studentů cit a lásku k mateřskému jazyku. Obědy v měšťanských klatovských rodinách Frantovi obstaral farář Ignác Kajetán Hrbek. Po absolvování gymnázia odešel do Prahy na Filozofickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity, kde studoval filozofii. V tříletém filozofickém studiu se prohloubily jeho vědomosti a obzor v oboru jazykovědy, literatury a kultury.

⁶⁶ Jazykové změny a úpravy: strávil místo ztrávil, rozmáchl místo rozmačkl, časech místo časích.

Ve svém volném čase se věnoval češtině. Všiml si totiž živé češtiny, především té pražské, jejích nešvarů, germanismů a odchylek, které si zapisoval.

Ve své podstatě se zdál být šťastným, ačkoliv jeho finanční situace se nijak nezlepšovala. Bydlel v špinavém, bídném pokojíku v Templové ulici, neměl peníze na nové šaty a potraviny. Jeho vážné problémy ho odradily od pilného studia, a proto musel opakovat třetí, závěrečný ročník filozofie. Poté odešel do benediktinského kláštera Na Slovanech, kde nezůstal ani jeden rok, protože již v roce 1824 dovršil úspěšně svá studia na fakultě. Zbytek svého života prožil v hlavním městě Českého království, kromě období let 1828 až 1829, kdy působil jako vychovatel v rodině Františka Karla rytíře Korba z Weidenheimu v Želči na Žatecku. V Praze se stýkal s dalšími představiteli druhé generace národního obrození: Josefem Jaroslavem Langerem, Františkem Ladislavem Čelakovským, Karlem Havlíčkem Borovským, Karlem Slavojem Amerlingem, který mimochodem vyrůstal do jedenácti let u svého dědečka v Chudenicích⁶⁷, ad. Velmi přátelský vztah navázal s Boženou Němcovou, kterou roku 1842 uvedl do domu lékaře Václava Staňka a později do domu manželů Rottových, kde se seznámila s jejich dcerami, pozdějšími Sofií Podlipskou a Karolínou Světlou. Světlá zachytila ve svém článku o této návštěvě snad nejlépe v několika větách Frantovu povahu: „Doprovodil ji k nám Franta Šumavský, jedna z nejryzejších a nejpříjemnějších povah, s níž kdy jsem se setkala, v čemž zajisté mi každý přisvědčí, kdož blíže jej seznal. Utkvěl mi v paměti co pravzor oněch pravých vlastenců rázu tak ideálního, že zájmy svoje vždy podřaďovali zájmům národa svého. Tak činil v svrchované míře Šumavský, nemoha se ve službě té posvátné, navzdory mravenčí pilnosti, svým obsáhlým vědomostem filologickým, dostati ke zkouškám profesorským.“⁶⁸ Němcová s ostatními dámami chodila na Šumavského přednášky českého jazyka. Když propukla v roce 1849 v Nymburce cholera, nabídl se zcela nezištně Franta Šumavský, že vezme jejího syna Hynka k sobě a dá ho zapsat do Budečské školy. Franta při jakýkoliv žádostech o ubytování Němcových synů vždy vyhověl. Velmi aktivně se zapojil do událostí revolučního roku 1848, kdy jako člen Národního výboru zasedal v čtvrté sekci určené českému školství. Pomáhal připravovat Slovanský sjezd (2.-12. června 1848). Jeho aktivita však nespočívala jen v úředničení, ale českou otázku hájil i puškou v ruce při pražských bouřích a při stavbě barikád. Po neúspěšných pražských bouřích vedl klidný a tichý život. V letech 1848 až 1850 vyučoval český jazyk na Staroměstském gymnáziu, odkud musel odejít. Poté se věnoval lexikografii a lingvistice. Velkým zadostiučiněním mu byla pravopisná reforma v roce 1849, kdy se zkodifikovalo psaní *v* místo *w* a *ou* místo *au*. S tímto přišli už na začátku 40. let Václav Hanka a Josef Franta Šumavský a tvrdě hájili svou novou koncepci ortografie i před samotným Františkem Palackým, který těmto novotám říkal posměšně „frantoviny“.

Šumavský se trvale a ustavičně vzdělával ve slovanských jazycích. Přijal a rozšířil Dobrovského teorii o slovanské panglotii, v češtině, polštině, ruštině a dalších jim příbuzných jazycích viděl pouze nářečí, dialekty velkého slovanského jazyka. Zbytek svého života proto věnoval *Všeslovanskému slovníku* (vyšel *Slovník jazyka slovanského šesti hlavních nářečí: ruského, bulharského, starocírkevního, srbského, českého i polského. Část první německo-slovanská / Wörterbuch der slawischen Sprache in den sechs Hauptdialekten: russisch, bulgarisch, kirchenslawisch, serbisch, böhmisch und polnisch. Erster Theil deutsch-slawisch / Словарь языка словѣньскаго шести главныхъ нарѣчии рчскаго, блъгарьскаго, цръкъвнаго, сръбьскаго, чешьскаго и польскаго, часть пръвая нѣмьньско-словѣньская*, 1857), který ale bohužel nedokončil, neboť předčasně zemřel 22. prosince 1857 v domě čp. 585 v Žitnobranské

⁶⁷ HOFFMANNOVÁ, E. *Karel Slavoj Amerling*, s. 11-12.

⁶⁸ SVĚTLÁ, K. Z literárního soukromí. In. *Ženské listy*, 8/1880, č. 4., s. 54.

ulici. Pohřben byl o dva dny později na Olšanském hřbitově. Paradoxů v jeho životě bylo mnoho: miloval lidi a zejména děti, ale nikdy se neoženil, jeho nectížádostivost překlenula jeho schopnosti a znalosti, jeho vnitřní bohatství bylo utlačováno finančními nedostatky, paradoxní je i následující scéna z jeho pohřbu: „K pohřbu zvěčnělého Franty Šumavského sešel se – jak povědomo – veliký dav lidstva. Vidouc to, pravila jakás babička, neznající nebožtíka, skoro s plačkem: ‚Bože, co se tu hned sejde lidí, když tak nějaký ten boháč zemře. Chudého zahrabou, aniž by o tom kdo zvěděl!‘“⁶⁹

Mnoha generacemi byl ve svém rodném kraji pozitivně hodnocen, jak dokazuje výčet vzpomínkových akcí, kde byl představován jako charismatický člověk a vzor píle a inteligence. Tyto slavnosti se staly nástrojem k pochopení vlastní identity v zkostnatělém rakouském mocnářství a po roce 1918 byly vnímány jako přehlídka tradic českého národa. Podnítily také mnohé osoby k tvůrčí literární činnosti.

První z oslav se uskutečnila v úterý 25. září 1860. Po vřelém uvítání klatovských studentů domácími obyvateli zaznělo kázání z úst poleňského faráře Viktora Livory. Po *Rekviem* v podání klatovského pěveckého sboru se ubíraly asi čtyři tisícovky zúčastněných do Poleňky, kde před Frantovým rodným domem vystoupil dolanský farář P. Alois Matoušovský se svým proslovem. Pak následovala oslavná báseň Jiljího Vratislava Jahna *Šumavský*, kterou přednesl klatovský učitel Josef Andrlík. V tištěné verzi se tato óda rozdávala přítomným na památku. Hlavním bodem slavnosti bylo umístění černé mramorové desky na průčelí Frantovy rodné chalupy. Na desce bylo vytesáno zlatým písmem: *Zde se narodil Jozef Franta Šumavský dne 27. listopadu 1796. Věnováno od bývalých studujících Klatovských.* Po skončení samotné ceremonie byla zahájena v Poleni taneční zábava, při níž byl vybrán peněžitý obnos na stavbu Frantova náhrobku na olšanském hřbitově, který byl skutečně postaven v roce 1863.⁷⁰

*JILJÍ VRATISLAV JAHN:
Šumavský*

*Nad hroby velkých mužů vznáší lid
korouhev slávy, znaky vroucích děků
a věnuje své oddanosti cit
i stínům proroků a mučedníků;
k nim v dobách nepříznivých zřívá
a vždy zas na novo potěšen bývá,
k nim vznáší prosby, žaly, toužení,
neb ví, že střechou jeho snažení,
že posud soucitně se k němu sklání
při jeho vytrvalém bojování.
Tak my se svými reky honosíme
a jejich slavné skutky slavně ctíme,
tak my k těm mužům s vroucí láskou lneme,
jež vzkřísili nám ducha říše němé,
a v spravedlivé těšíme se pýše,
že nám ty oslavence dala chýše,
že v lidu, jež vraždily věků hněvy,
se posud nejjařejší síla jeví,
a předce jednou ve radostné chvíli
dovede všechny naše touhy k cíli.*

[...]
*Šumavo věrná! Již se jaře vynes
a zanech rozjímání truchlivého,
ať ozývá se stráň a vrch a les
k oslavě syna, k slávě Šumavského!
On žil, on válčil, zemřel jako rek,
uštván jsa nenávisť, bídou, hněvy:
kež jeho statnou vytrvalost jeví
v odvážné snaze mnohý potomek;
kež mnoho mužů, jemu rovných, zárod
nám dají skutků velkých, nezkalených
a v čisté snaze vlasti posvěcených,
kteříž by nás v nezištném pracování
učili zmužilému setrvání!
Jim zní náš hlas, ten bujný hlahol plesu,
jenž rozléhá se kruhem tmavých lesů:
Ať žije Šumavský! Ať žije národ!*

*Nar. 27. listopad. 1796,
umř. 22. pros. 1857.*

[Naše mohyly. Památka výtečníkům československého národa, s. 63-65]

⁶⁹ Divné bohatství. In. *Humoristické listy*, 1859-1860, č. 2., s. 79.

⁷⁰ *Posel z Prahy*, 4/1860, s. 303. / *Lumír*, 10/1860, díl 2., s. 958.

Ve dnech 28. a 29. srpna 1886 byla ve Kdyni a na nedalekém hradě Rýzberk uspořádána plzeňským akademickým spolkem Radbuza oslava 90. výročí Frantova narození. Slavnosti se zúčastnilo i hodně lidí z Poleně a okolních vesnic. V sobotu 28. srpna mohli návštěvníci zhlédnout v kdyňském městském divadle hru *Probuzenci* od Františka Adolfa Šubrta. Následujícího dne měl profesor klatovského gymnázia Hanuš Věnceslav Tůma proslov o Josefu Frantovi Šumavském.⁷¹

Ve dnech 15. a 16. srpna 1896 se konala jubilejní oslava 100. výročí Frantova narození, pořádaná v Poleni, Poleňce a v Pušperku. Hlavní zásluhu na jejím uskutečnění měl vedle místních činitelů spolek Radbuza. Prvního dne se konal výlet na Pušperk, kde JUDr. Karel Hostaš vyprávěl o historii zdejšího hradu. V neděli 16. srpna po bohoslužbě v kostele Všech svatých v Poleni se vypravil průvod, který měl čítat až na 5 tisíc účastníků, k rodnému domku Franty Šumavského do Poleňky. Průvod se vrátil opět do Poleně, kde na hřbitově u hrobu Frantových rodičů slavnostně zazpíval sbor. Odpoledne byla sehrána místními divadelními nadšenci hra *Manžel ze šetrnosti* od Adolfa Abrahamovicze a R. Ruskowského.⁷²

Dne 9. listopadu 1918 byla uspořádána velká slavnost k vyhlášení samostatné Československé republiky za účasti mnoha lidí včetně dětí i z okolních vesnic. Slavnosti se zúčastnilo i několik hasičských sborů z okolí. Městečko bylo slavnostně vyzdobeno a byla pozvána i hudba. Součástí manifestace byl vedle projevu a slavnostní mše i průvod k památníku Josefa Franty Šumavského, kde k účastníkům promluvil poleňský kaplan František Margold. Oslava byla večer zakončena slavnostním osvětlením městečka, lampiónovým průvodem a taneční zábavou.⁷³

K 70. výročí Frantova úmrtí uspořádali 13. až 15. srpna 1927 místní rodáci pod patronátem obecního zastupitelstva Poleně a Polenky vzpomínkové oslavy. O pořádání slavnosti se zasloužil zejména místní učitel Josef Bříško a Zábavní a vzdělávací spolek Šumavský. V sobotu vyšel v 8 hodin večer lampiónový průvod na hřbitov, kde u pomníku rodiny Frantovy promluvil jindřichohradecký archivář Ondřej Franta a místní rodák Karel Zeman. Druhého dne, v neděli 14. srpna, přijeli členové Sokolu z Klatov, Dolan, Bezděkova, Chudenic a Švihova, hasiči a selské spolky. V budově staré obecné školy se konala již od ranních hodin výstava místních památek a prací JUDr. Karla Hostaše, MUDr. Václava Piňhy, Josefa Franty Šumavského a Josefa Kronidla a rozdával se *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecní rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska*, do něhož přispěli Julius Skarlandt (*Poleň v mém životě, Památce Josefa Franty Šumavského*), Josef Biskup (pseud. Joža Maria, *Rodákům*), Ondřej Franta (*Sen nemocného zajatce*) a Josef Mareš se svými vzpomínky na založení spolku Šumavský v Poleni. Dopoledne byli hosté uvítáni před Frantovým rodným domem v Poleňce. Slavnostní, hodinu trvající, řeč pronesl odborný učitel z Klatov Zdeněk Novotný, v které se zaměřil na Frantovo dílo a přínos dnešku. Dále promluvila Pölzelbauerová, ředitelka Zemské jednoty učitelek v Praze. Po zahrání hymen se průvod odebral do Poleně, kde poobědvali v restauraci Františka Šediny. Ve 14 hodin proběhlo na louce velkostatkáře Jana Černého veřejné cvičení více než sta členů Sokola s hudbou pana Josefa Tomáška ze Zdeslavi. Epilogem neděle byla taneční zábava v místních hostincích. V pondělí se pořádal koncert orchestru pod vedením profesora P. V. Houry. Slavnost byla ukončena přátelským večírkem na rozloučenou.⁷⁴

⁷¹ *Národní politika*, 3/1886, s. 2.

⁷² *Národní listy*, 36/1896, s. 2.

⁷³ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 5.

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 60-67.; BŘÍŠKO, J. Oslava Josefa Franty Šumavského v Poleni 13.-15. srpna 1927. In. *Klatovské listy*, 1927, č. 35., s. 4.

*JULIUS SKARLANDT:
Památce Josefa Franty Šumavského*

*Čas bouřlivý to byl ... jenž mládí Tvoje vítal.
Zněl řev a rachot děl ... krev upíjela se v zem.
Evropa když truchlivým byla obrazem,
v němž meč i bajonet se dnem i nocí kmital.
Ty's tehdy v kronikách a v starých knihách čítal
v pohorském kraji svém ... v tom světě zapadlém,
o touze, naději psal's na stránek těch lem,
národu chorému kdy nový život svítal.
Pak pěvec „Máje“ zas byl věrným Tvojím druhem,
když jako Genius šel, světlý, českým luhem
by velký, skvělý zas nám v Umění dal cíl!
Ty's poklad, jazyka mu rozmnožoval bděle,
křepký žák Jungmannův jej střežit doved's směle.
Tak v Dějin desku Ty's i jméno svoje vryl.*

[Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem
sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí
Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přítel Poleňska,
13.-15. srpna 1927, s. 1.]

*JOŽA MARIA (vl. jm. JOSEF BISKUP):
Rodákům ⁷⁵*

Městečko v barvách září.

*Úsměv rozkvetl v oknech,
zeje z nedočkavých tváří,
hlásí se i v srdcích, zvonech.*

*Pod Pušperkem a Doubravou stinnou,
kde domečky se v řetěz vinou,
radost z shledání vykřiknou, vroucí
slavobrány vstříc se ženoucí.*

*O životě mnohých velkým je svátkem
obejmout rodný miléný kraj,
milým vstříc zamávati šátkem,
u děda vyslechnout mnohou tu báj
o kraji, kde Franta, pedagog se zrodil,
redaktor a slovníkář,*

*kudy lyrik Kvapil chodil
i Šmilovský povídkář.*

*Krajem, kterým Dobrovský kdys krácel,
Amerling kde nad svým dumal dílem,
kraj, který 's i ty slzou smácel,
když prechal 's za života cílem!*

*Rodný kraj vás vítá,
tiskne na svou hruď - -
Nad poleňským krajem svítá - - -
každý strážcem domoviny buď!*

*A vy, které vlasti v dáli
životy jste dali,
pomněte, že nejkrásnější vlasti
vy jste poctu vzdali!*

[Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem
sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí
Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přítel Poleňska,
13.-15. srpna 1927, s. 32]

28. října 1938 se zúčastnili místní obyvatelé a členové Sokolu slavnosti k 20. výročí vzniku Československé republiky. Po úvodním slově ředitele poleňské školy Jaroslava Procházky byl položen věnec k pomníku padlým a všichni přítomní se

⁷⁵ BISKUP, J. Rodákům. In. *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přítel Poleňska, 13.-15. srpna 1927, s. 32.*

odebrali na hřbitov, kde při delší řeči místního faráře si připomenuli místní rodáky, kteří se zasloužili o vlast, tj. Josefa Frantu Šumavského, JUDr. Karla Hostaše, MUDr. Václava Šebestu a Josefa Kronkla.

5. července 1947 konal v Poleni Místní národní výbor vzpomínkovou oslavu k 90. výročí Frantovy smrti. V 9 hodin 30 minut se konala v kapli sv. Spasitele na poleňském hřbitově mše a v 10 hodin pak u pomníku Frantovy rodiny promluvil poštovník Josef Kaňák. Odpoledne byli uvítáni hosté u pomníku padlých vojáků v Poleni na náměstí. Poté se průvod přemístil k rodnému domku Franty Šumavského v Poleňce, kde inspektor J. Sobotka připomenul, že podobné minulé oslavy se staly symbolem posílení národní jednoty a uvědomování si národní svobody. K rozloučení s přítomnými pak došlo opět u pomníku padlých na poleňském náměstí.⁷⁶

Dne 15. prosince 1957 se vzpomnělo Osvětovou besedou při Místním národním výboru v Poleni na 100. výročí Frantovo úmrtí a 17. ledna 1958 pořádal Vlastivědný kroužek Klatovanů v Praze výstavu Frantova díla. Komunistický režim zpřetrhal pouto mezi Frantou Šumavským a poleňskými obyvateli, kteří si ho přestávali připomínat – sešel z očí, sešel z mysli.⁷⁷

Velkým přínosem pro zachování lidové slovesnosti na Poleňsku byla mladší sestra Josefa Franty Šumavského **Markéta Frantová**⁷⁸ (*1807, †1897). Narodila na Pušperku v domě čp. 2 a po smrti svého otce v roce 1837 odešla do Prahy starat se o bratrovu domácnost. Byla zdatnou zpěvačkou, jejíž přínos zhodnotil Karel Jaromír Erben ve svých *Nápěvech prostonárodních písní českých*: „Konečně zapsal jsem sobě ještě před nedávnem téměř ke stu nápěvů neznámých z Klatovska, jež sestra nebožtíka Jos. Franty Šumavského v paměti zachovala a mladosti své, a které by z většího dílu zajisté jinak byly ztraceny - neb jich tam nyní již neznají.“ Jediným klíčem ke sestavení seznamu byly regionální souvislosti, proto s jistotou můžeme tvrdit, že se jedná o tyto písně: *Chuděnce, Lučice kolem ohraženy* (označ. 141, s. 35), *Já se dycky ohlídám k těm Pušperským zahradám* (označ. 190, s. 47-48), *Jetelka, jetelka, tráva zelená* (označ. 218, s. 55), *K Pušperku je cesta zlatá* (označ. 326, s. 83), *Kudy, kudy je cestička k Vílovu* (označ. 332, s. 85), *Nad Pušperkem je háječek* (označ. 409, s. 104), *Nad Pušperkem je vršeček* (označ. 410, s. 104-105), *Nad Pušperkem je zelenej vršeček* (označ. 411, s. 105), *Nad Pušperkem ten vršeček je okrášlený* (označ. 412, s. 105), *Nad Pušperkem ten vršeček zelená se* (označ. 413, s. 105-106), *Nechodte vy do Pušperka* (označ. 452, s. 116), *Pivíčko je naše* (označ. 518, s. 133) a *Pušperská šafářka* (označ. 573, s. 147). Její stopy jsou patrné i v Erbenových *Prostonárodních českých písních a říkadlech s přílohou nápěvů*. Podle předchozího klíče určování původu písní pocházejí právě tyto od Markéty Frantové: *Vlaštovičí zpěv* (označ. 182, s. 137), *Děšť* (označ. 208, s. 142), *Stesk* (označ. 215, s. 144), *Netrucuj* (označ. 464, s. 219), *Falešník* (označ. 518, s. 233), *Koření* (označ. 561, s. 241), *Pušperské děvečky* (označ. 584, s. 245), *Opatrná milá* (označ. 588, s. 245), *Pyšní mládenci* (označ. 624, s. 253), *Sprosté holky* (označ. 630, s. 254), *Rozpek* (označ. 268, s. 430), *Odvedený* (označ. 328, s. 446) a *Verbování* (označ. 344, s. 450). Se spisovatelkou Boženou Němcovou byly velmi dobrými přítelkyněmi.⁷⁹ Nemocnou Němcovou navštěvovala v jejím pražském bytě U Bílé růže Na Příkopech, stála u její postele v její poslední minuty, jak dosvědčuje vydání *Babičky* z roku 1862, uložené v Literárním archivu Muzea Boženy Němcové v České Skalici. Věnování Markétě Frantové psala inkoustem z posledních sil několik hodin před smrtí.

⁷⁶ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 189-192.

⁷⁷ KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. O životě a díle obrozenského pracovníka s ukázkami z jeho tvorby*, s. 197.

⁷⁸ FRANTA, D. *Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský (1796-1857)*, s. 12-13.

⁷⁹ VÁVRA, V. *Božena Němcová. Pokus životopisný a literární*, s. 182-183.

Spisovatelčin rukopis klesá prudce dolů a v textu je několik pravopisných chyb: *Božena Němcová, sestře pana Šumavkového*. Vřelé přátelství mezi těmito ženami zachytil básník Antonín Klášterský z Rosengartenu v básni *Lampa*⁸⁰ ze sbírky *Probuzení* (1929). Markéta Frantová zemřela v Praze u svého synovce Josefa Ranka, syna své sestry Doroty a jejího manžela Václava Ranka, jako devadesátiletá stařenka.

MARKÉTA FRANTOVÁ:
Různé

*Nechod'te vy do Pušperka,
do ty малы dědiny:
je tam málo hezkejch holek,
nemají tam peřiny;
já jsem přišel za jednou,
ona spala na seně,
hlavu měla zavázanou
v roztrhany zástěře.*

*Jetelka, jetelka,
tráva zelená:
Pušpersky mládence
pejcha přemáhá;
ale ne všeky,
jenom někery:
kdybich chtěla mluvit,
vím dobře kery.*

*Nad Pušperkem je
zelenej vršeček;
nad Pušperkem je
zelenej vršek:
zamračilo se,
bude tam pršet,
zamračilo se,
bude tam pršet.*

*Já se dycky ohlídám
k těm Pušperským zahradám,
já se dycky ohlídám,
jestli tě tam uhlídám,
že si na tě zavolám.*

*K Pušperku je cesta zlatá,
celá trníčkem pojatá,
to trníčko bíle květe:
má panenka, otevřete.*

*Nad Pušperkem je háječek,
a on tam stojí,
rukama lomí,
můj holeček.*

*Nad Pušperkem ten vršeček
je okrášlený,
ono se tam procházelo
mé potěšení;
prochází se po senci,
nosí pivo ve sklenci;
když měl přijít k své panence,
on šel za senci.*

*Nad Pušperkem ten
vršeček zelená se,
na něm sedí vlaštovička,
ozejvá se:
já tam půjdu poslouchati,
co mi bude vlaštovička
povídati.*

*Pušperská šafářka
hezkého syna má,
ona mně vzkázala,
že mě ho chtít nedá.*

[Nápěvy prostonárodních písní českých]

MARKÉTA FRANTOVÁ:
Opatrná milá

*Nad Pušperkem je vršeček,
na něm černá zem,
pálili tam kořaličku,
třikrát za tejden.*

*Ona vyšla mezi vrátka:
chlapci, pojd'te k nám:
naše vrátka nevrzají,
já je zalejvám.*

*Paní máma ráno vstala:
„Dcero, kdo tu byl?“
Když vy jste ho nepoznala,
já vám nepovím.*

*Žádná se jim nepovedla,
jenom jediná,
po které se Adamojic
Marje opila.*

*Zalejvám je teplým mlíkem,
sladkou smetanou:
aby nikdy nevrzaly,
Když k nám chlapci jdou.*

*Nebyl-tě tu žádná šelma,
ani hrubián:
ale byl to ten holeček,
co ho ráda mám!*

[Prostonárodní české písně a říkadla
s přílohou nápěvů, s. 245]

⁸⁰ KLÁŠTERSÝ Z ROSENGARTENU, A. *Lampa*. In. *Probuzení*, s. 110-115.

Místní lidová slovesnost přetrvala do 2. poloviny 20. století, jak je patrné z knihy *Barunka* (1957) od **Antonína Zápotockého** (*19.12.1884, †13.11.1957). Pomineme-li tendenční, socialisticky a antikapitalisticky vyhraněné pasáže a jejich ideologický náboj, vystihl v *Barunce*, vlastně rozvedené první kapitole románu *Rozbřesk* (1956), klatovský folklór, obyčejy a zvyky v průběhu celého roku, které důvěrně znal z vypravování své maminky, která prožila své rané dětství v Malovesce (dnes Malá Víska) nedaleko Klatov. Předposlední kapitola *Barunky* se odehrává jednoho ledního večera v chaloupce, kde při draní peří vypráví osmdesátiletá stařenka Čabradová o Pušperku a okolí. Pušperskou kapli sv. Václava s chudenickým Bolfánkem (v autorově podání ovšem Bolšánek, zkomolil již jednou překroucené místní jméno) má za posvátná místa v Pošumaví. Vzpomíná na písničky, které se o Pušperku zpívaly:

*Ty pušperský kostelíčku,
stojíš na strmém vršíčku,
vycházejí panny z tebe
jak andělíčkové z nebe.*

*Pušperští mládenci
jsou tuze pyšní,
rýpali kořeni
pod starou višni.
Na peci sušili,
na valchách třeli,
dávali panenkám,
aby je chtěly.*

[*Barunka*, s. 136]

V konfrontaci s Biskupovou sbírkou pověstí *Z šera minulosti* (1937) lze vysledovat rozvíjení lidského fantazírování, fabulování a příkrášlování a tak vlastně i tvoření dalších pověstí. Již jednou zmíněná dračka zaujala přítomné historkami o pušperském hradě, uvádí pověst o dceři místního zemana, který byl lstí s ostatními obyvateli hradu a vsi zabit. V troskách hradu ji našel pasáček. Tak tento příběh známe z Biskupovo podání (*O Židkovi z Pravovic*), ale Zápotocký pokračuje dále, když uvádí, že ho odvrhla a vzala vraha svého otce. Úmyslně, či z neznalosti smíchal dvě pověsti, z nichž ta druhá, patrně starší, je zapsána v *Z šera minulosti* pod názvem *Bílá paní pušperská*. Zápotocký zneužil dávných historek ve svůj užitek a ve prospěch komunistické ideologie, založené na třídním boji: „Tak ten chudák pasák za to, že tu princeznu vysvobodil, nedostal nic než pár hubiček a zaplaťpánbůh, vidíte, babičko,“ vyzvídají sousedky. „Nu, to já už přesně nevím. Oni přeci jen páni, když chudáky dřeli, zase chtěli, aby se na druhé straně o nich dobře mluvilo. Proto se vypráví, že prý ta princezna dala tomu pasáčkovi v Pravovicích statek. [...] Z Pušperku i Ruchenperku zbyly už jen zříceniny. Všechna ta panská sláva, jejich hrady a poklady se rozsypaly. Ne nadarmo se říká: Panská sláva – polní tráva. Ono to nejde, věčně jen hodovat, nic nedělat a druhé lidi týrat. Jednou se to sesypat musí. Pravovic stojí dodnes proto, že se tam lidé vždy přičiňovali a poctivě pracovali.“ Draní a vypravování v Malovesce končí historkou o vrchním z chudenického zámku, lakomcem, který se měl při hledání pokladu na Pušperku propadnout do země.

4. Literárně činní učitelé 19. století

Knězem, který přenášel Dobrovského tradice na studenty klatovského gymnázia, se stal **P. Jan Václav Šanda**⁸¹ (*8.3.1810, †12.8.1882). Narodil se ve vesnici Černíkov u Poleně jako syn nezámožného tkalce Václava Šandy a jeho manželky Lidmily, roz. Vechové. Do školy chodil do Poleně, kde ho náboženství vyučoval Viktorin Livora, který mu samo sebou vyprávěl i o otci slavistiky. Následně studoval na gymnáziu v Klatovech a Plzni. Roku 1834 byl vysvěcen na kněze a stal se členem řádu sv. Benedikta opatství Emauzského. Na klatovském benediktinském gymnáziu působil v letech 1836 až 1870 jako profesor gramatikálního (nižšího) a posléze humanitního (vyššího) stupně. Vyučoval němčinu, latinu a od roku 1849 náboženství. Kariéru dovršil v roce 1853, kdy se stal prefektem, tj. kněžským představeným, klatovského gymnázia.⁸² V tomto postu setrval až do roku 1864, kdy na jeho místo nastoupil řečtinář Emanuel Hrdlička. Učitelské činnosti se ale věnoval i nadále, zůstal vyučujícím katechetismu až do roku 1870, kdy Klatovy rozvázaly s Emauzským klášterem smlouvu o zřízení gymnázia.⁸³

„Upřímný národovec“ Václav Šanda stál při přerodu klatovského gymnázia. Na základě jeho výnosu z roku 1860 byly některé předměty vyučovány v českém jazyce, ostatně se studenty se rád bavil česky a úvodní řeč při zahájení nového gymnaziálního roku pronášel v mateřském jazyce. Klatovy se tak staly živnou půdou pro nastupující, novou, kvalitní literaturu, potažmo pro kulturu obecně. Do literárního vývoje Klatov příliš nezasáhl, ačkoliv si „velmi zakládal na své básnické činnosti, na svých latinských hymnách“.⁸⁴ Udržoval tradici Josefa Dobrovského a Šandova vypravování o něm se staly impulsem pro jeho kolegu Vojtěcha Aloise Šmilovského k napsání románu *Za ranních červánků*. Na přelomu 50. a 60. let 19. století tu studovali básník Rudolf Mayer, který u pátera Šandy roku 1855 maturoval, největší romanopisec Šumavy Karel Klostermann, pro něhož se stalo studium na tomto ústavě mezníkem v jeho tvorbě, světoznámý mineralog Karel Vrba, který vzpomínal na svého katechetu vždy s láskou, přestože obdržel od Šandy na maturitním vysvědčení dostatečnou,⁸⁵ pražský světící biskup ThDr. Jan Sedlák a mnozí další.

Díky své náboženské horlivosti obstaral Šanda pro školní ústav gymnaziální kapli sv. Jakuba, kde první neděli v měsíci sloužil po kázání mši. Ze vzpomínek studentů klatovského gymnázia je patrné, že oplýval dobrotivostí a dobrosrdečností, přitom ovšem postrádal u žáků autoritu. Josef Thomayer si na „pátera Vencla“, jak mu jeho žáci říkali, uchoval tuto vzpomínku: „Byl vysoké postavy. Podivuhodně děkoval za pozdravení, vždy při prvním pozdravu posunul klobouk prstem něco málo do výšky a při druhém jej zas přitáhl dolů. [...] Byl to učitel z míry dobrý, prost mstivosti. Žáci jej měli rádi, ač dobrota ‚velebného pána‘ sváděla [...] k nejedné ničemnosti. [...] Rozmarná historka se mu přitrefila jednou při výkladech o dějinách literatury. Vykládal, že zakladatelem krásné prosy byl Boccaccio, jehož krátké historie prý jsou vzorem literatury beletristické. [...] A tu při výkladu velebného pána o kráse Boccacciovy prosy, poznamenal některý všetečný spolužák: ‚Prosím, velebný pane, Reiner má Boccaccia!‘ Na toto zvolání ztratil velebný pán kontext: ‚Tak?‘ odušil hněvivě ‚no to má pěkné

⁸¹ Složka Šanda uložena ve Vlastivědném muzeu dr. Karla Hostaše v Klatovech.

⁸² VANČURA, J. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. XXV-XXIX.

⁸³ ŠAFRÁNEK, J. *Za českou osvětou*, s. 200-201.

⁸⁴ REINSBERG, J. *Vzpomínky*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 20.

⁸⁵ VRBA, K. *Vzpomínky na „kabinet“*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 17.

svinstvo'.⁸⁶ Jaroslava Vrchlického si Šanda velmi oblíbil, takže Frída měl pokaždé „výbornou“ z náboženství, přičemž v jiných předmětech téměř neprosplval.⁸⁷ Úsměvně se i dnes zdá být licitování známek z náboženství: „Když nechtěl dát známku, jakou si žák přál, pohrozil mu třeba, že vystoupí z církve, a vyhrál.“⁸⁸ Šandu lehce „vytočili“ i tím, že četli pod lavicí revoluční časopis *Svoboda*, jenž se stavěl kriticky vůči církvi, nebo zcela stačilo vyslovit slovo svoboda, a Šanda se rozpálit do červena. Po ukončení učitelské praxe odešel Šanda do Emauzského kláštera v Praze. Několik měsíců před smrtí se odstěhoval ke svým příbuzným pod Doubravu, aby mohl být pohřben na čestném místě ve farářské hrobce kaple sv. Spasitele vedle svého učitele Viktorina Livory.

Knižně vyšla Šandova *Duchovní řeč, kterouž na den padesátileté památky od započetí Klatovského gymnasia měl v chrámu Jesuitském 4. list. 1862* (1866). V závěru svého života přispíval do časopisu *Šumavan: Posvátné památky města Klatov* (8/1875, s. 4), *Jména všech osob v kryptě jesuitského kostela v Klatovech odpočívajících* (11/1878, s. 289, 301, 325) a *Upomínka na bývalý dominikánský konvent v Klatovech* (11/1878, s. 459).

Zasloužilý pedagog, člen Ústřední Matice školské a klasický filolog **Ondřej Franta** (*1.1.1829, †27.7.1900) se narodil v Poleni v domě čp. 12 v rodině koláře Antonína Franty a jeho manželky Majdaleny, roz. Němečkové. Po studiích na gymnáziu v Klatovech a v Českých Budějovicích se přihlásil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Dráhu středoškolského profesora latiny a řečtiny nastoupil v Báňské Bystrici v tehdejších Horních Uhrách v roce 1854, kde setrval až do roku 1861, kdy musel odejít po nuceném odchodu českých a německých úředníků a učitelů ze zemí Koruny svatoštěpánské zpět do Čech. Nejdříve byl přeložen do Litomyšle (1862), pak do Těšína (1862-1863), do Hradce Králové (1866-1875), kde vyučoval Aloise Jiráska, odtamtud na Novoměstské gymnázium v Praze (1875-1878).⁸⁹ Na královéhradeckém gymnáziu vyučoval Aloise Jiráska, který ho ve svých poznámkách k čtyřdílnému románu *U nás* popisuje jako „řečtináře, dlouhé brady, modrých, přísných očí, ne však zlých, jenž miloval jadrné promluvení neb přirovnání a rád se zasmál i zažertoval“.⁹⁰ Byl mužem „charakteru vzácného a čistého jako zlato a povahy vždy přímé a poctivé“,⁹¹ jak dosvědčuje příhoda s mladým Jiráskem: „Seděl jsem dlouho, četl a četl, a na vše kolem zapomněl. Až pojednou se za mnou ozval hluboký hlas. Ohlednu se - Profesor Franta, hovořící s dvěma svými synáčky. Přistoupil ke mně. ‚Ale, ale, Jirásku, vy tady - No, co pak pěkného čtete - Ukažte -‘ Mlčky jsem podal knihu. Podíval se na titulní list, podíval se překvapeně na mne, zakroutil hlavou, ale neřekl nic. Odešel, hovoře zase se synky. Mlčky však Rousseaua přece nepominul. Nedlouho po tě vyvolal mne z řečtiny. Četli jsme Odysseiu. Překlad můj ucházel, v gramatice však jsem vázl. A tu se profesor Franta usmál a řekl: ‚Formičky ne, ale Rousseaua ano -‘ A dost. Tím to bylo vyřízeno.“⁹²

Roku 1878 byl Franta zvolen za ředitele c. k. vyššího gymnázia v Rychnově nad Kněžnou. Oprávněně byl nazýván „pravým otcem studentů“, přestože (nebo spíš protože) se stal terčem pošklebků a posměšků z řad svých žáků. Nenechala je

⁸⁶ THOMAYER, J. Páter Vencl. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 52-54. / THOMAYER, J. *Ze vzpomínek lékaře*, s. 42-44.

⁸⁷ ČERMÁK, V. *Z klatovských studií Jaroslava Vrchlického*, s. 125.

⁸⁸ RUBEŠKA, V. *Vzpomínky*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu*, s. 60.

⁸⁹ *Kronika gymnázia v Rychnově nad Kněžnou (1851-1918)*, školní rok 1885-1886.

⁹⁰ JIRÁSEK, A. *Z mých pamětí. Poslední kapitoly k Nové kronice „U nás“*, s. 333-334.

⁹¹ *Posel z Podhoří*, 13/1898, č. 29, s. 2.

⁹² JIRÁSEK, A. *Z mých pamětí. Poslední kapitoly k Nové kronice „U nás“*, s. 365-366.

chladnými Frantova chůze, postava ani tvář: *Kráčí jako generál, který spolkl lineál, mračí se – řídí dál*. Jako výborný latinář vydával *Úkoly k překladům z jazyka českého na jazyk latinský* (2. vydání 1876, 4. vydání 1886, 5. vydání 1891), pěstoval česko-polské vztahy a sestavil *Pelclův almanach z prací bývalých žáků gymnasia rychnovského* (1893). Po jeho odchodu z gymnázia v roce 1898 (přijal totiž místo zemského školního inspektora) mu byl udělen titul čestného měšťana Rychnova nad Kněžnou. Tam také zemřel. Jeho tělo však odpočívá na Vyšehradském hřbitově v Praze.⁹³

Překladatelství se věnovala učitelka **Johana (Jana) Piňhová** (*23.3.1862, †nezjištěno) z Poleně, která psala pod pseudonymem Krušinová. Její překlad románu *Ataman Ustja. Pověst z Povolží* (1897) od Jevgenije Andrejeviče Saliase vyšel nejprve v *Matici lidu* (31. roč., 1. díl, č. 1; 2. díl, č. 2)⁹⁴ v redakci Jaromíra Hrubého a následně jako samostatná kniha v Nakladatelství dr. Eduarda Grégra v Praze.⁹⁵

---

⁹³ *Posel z Podhoří*, 15/1900, č. 30, s. 2-3; *Klatovské listy*, 1900, č. 32., s. 2.

⁹⁴ http://opac.nm.cz/hled_hesl.php?strana=0&typ=A&cis_pole=54&heslo=139281□=cze. 16. ledna 2010.

⁹⁵ BISKUP, J. *Spisovatelé, hud. skladatelé a výtvarníci Klatovska II*, s. 54.

5. Karel Hostaš a jeho odkaz Poleni

Čestný občan poleňského městyse **JUDr. Karel Hostaš**⁹⁶ (*11.3.1854, †22.6.1934) se narodil ve staré budově poleňské fary čp. 29. Byl jediným synem řeznického mistra Karla Hostaše, původem ze Kdyně, a jeho ženy Johany (Jany), roz. Hlaváčové z Horažďovic. Vyrůstal se svými pěti sestrami u děkana Viktorina Livory, Hostašova matka byla Livorovou neteří a se svým mužem se mu starali o domácnost a hospodářství. Nejzřetelněji zapůsobilo na formování Hostašovy osoby Livorovo charisma. Malého Karla fascinovala jeho osobitá vyprávění jak starodávných pověstí z Poleňska, tak skoro neuvěřitelných historek o Josefu Dobrovském. S Livorou se již jako dítě zúčastňoval poutí a roku 1860 byl přítomen na odhalování pamětní desky Frantovi Šumavskému v Poleňce. V letech 1860 až 1865 chodil do poleňské dvoutřídní školy, kde si s ním učitel Václav Piřha ani kaplan Václav Pavlík nevěděli rady. Hostašovu ranou zpupnost a neposednost uměla zkrotit jediné stará chůva Dorota Foldinová. Na gymnáziu v Klatovech, kde studoval v letech 1865 až 1874, se mu ze začátku nevedlo schůdně – často kvůli zdravotním potížím chyběl a třetí třídu, tercii, dokonce musel opakovat. A tehdy velmi rázně zasáhl páter Livora – Karel Hostaš byl nucen u oběda mluvit pouze latinsky, což naplno zúročil ve škole, kde pak bez příprav dovedl řečnit nejen v latině, ale i v řečtině. „Strýček“ mu zadával kreativní úkoly – měl seřadit latinské a německé knihy ve farní knihovně podle stáří, rozluštit nápisy na náhrobních kamenech v kostele a na zvonech, jindy mu Livora diktoval latinsky do farní pamětní knihy apod.⁹⁷ Z divokého a nepozorného „propadlíka“ vychoval pečlivého a svědomitého žáka klatovského gymnázia, který patřil v následujícím školním roce mezi deset nejlepších. Musely ho ovlivnit i hodiny Aloise Schmillauera (Vojtěcha Aloise Šmilovského), jeho třídního profesora v kvartě a náruživého obdivovatele „modrého abbé“. V Klatovech se Hostaš nejvíce přátelil s Jindřichem Vančurou⁹⁸, kterého roku 1872 pozval na pouť Všech svatých do Poleně a na Pušperk, o který jeví oba septimáni zájem. V Hostašovi musely zřícené zdi hradu evokovat zašlou slávu kraje, o kterém se dovídal z archivních materiálů. O jeho celoživotní zálibě bylo tedy již rozhodnuto, ale nikoliv o jeho povolání. Gymnazijský profesor PhDr. Bedřich Pošík, jehož působivé přednášky z dějin studenti doslova hltali, Hostaše a Vančuru odradil od studia historie s ohledem na nejisté hmotné zabezpečení a doporučil jim práva, která po maturitě začali opravdu studovat (Vančura ovšem ve 2. ročníku přestoupil na filozofickou fakultu).

Právnickou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze mohl studovat pouze s finanční podporou vikáře Livory, a proto mu „strýčkova“ smrt v roce 1875 zkomplikovala studentský život. Nebylo ve finančních možnostech již tak živořící rodiny platit synovi studia, a tak si Karel Hostaš našel místo domácí učitele v rodině Pražských. Tam poznal jejich půvabnou dceru Annu, do které se na první pohled zamiloval a kterou si vzal za manželku o pět let později. V Praze prožil tedy i šťastné chvíle, mj. rád vzpomínal na Františka Palackého, který k němu jednou během přednášky přistoupil, podal mu ruku a svěřil mu nějaké opisování, za které ho i peněžitě odměnil. Na doktora práv promoval Hostaš 30. května 1885. Materiální důvody ho přinutily, aby nastoupil jako koncipient do advokátní kanceláře JUDr. Václava Sedláčka, váženého příslušníka klatovské elity. Hostašův společenský vzestup nastal v roce 1889, kdy si otevřel vlastní kancelář. Ale jeho kulturní činnost začala mnohem dříve, již během studií v Praze. Roku

⁹⁶ MARCEL, J. *JUDr. Karel Hostaš, život představitele místní elity na přelomu 19. a 20. století.*

⁹⁷ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 128-130.

⁹⁸ Jindřich Vančura (*1855, †1936) byl oficiálním historiografem Klatov, pro které sepsal *Dějiny někdejšího král. města Klatov* (1927). Překládal spisy francouzského bohemisty Ernesta Denise (*Čechy po Bílé hoře*, 1904 ad.) a rozpoutal tak polemiku o smyslu českých dějin.

1878 vstoupil do Měšťanské besedy Klatov, v letech 1884 až 1888 se angažoval v Národní jednotě pošumavské (roku 1885 založil její odbor v Poleni), byl činný v klatovské pobožce Ústřední matice školské, dále pak horlivě působil v Klubu českých turistů, Okrašlovacím spolku, Sokolu, Hasičském sboru apod.

Hostašova agilita se projevovala i ve státní správě a regionální politice. Po smrti svého bývalého šéfa v roce 1891 se stal právním zástupcem a poději i ředitelem městské spořitelny. Roku 1893 byl zvolen do okresního a následně městského zastupitelstva za stranu mladočechů, tři roky nato se stal náměstkem purkmistra města Klatov MUDr. Aloise Maška. V letech 1903 až 1919 zastával post starosty klatovského okresu a jeho politická kariéra vyvrcholila v roce 1912, kdy byl zvolen za starostu města Klatov. Díky jeho přičiněním vděčily Klatovy za hospodářský a kulturní rozvoj na přelomu 19. a 20. století, nastartovaný již jeho předchůdcem. V komunálních volbách v roce 1919 ale již neuspěl a starostou Klatov byl jmenován sociální demokrat Ladislav Novák. Stáhl se částečně z politického života, ale nikoliv ze sféry společenské.

Hostašův odkaz tkví ale především v jeho práci národopisné, historické a archeologické. Z Hostašova podnětu byly roku 1882 zakoupeny starožitnosti a kuriozity sběratele-amatéra Františka Junga (v Šmilovského podání krupaře Kleofáše), která se stala základem muzea⁹⁹, které od roku 2003 nese ve svém názvu jeho jméno a které dodnes zůstává centrem regionální vlastivědné práce. Muzejní expozici doplňoval postupně o rozličné předměty, především ale z vlastních archeologických průzkumů. V roce 1881 objevil tři laténské mohyly „V kopcích“ neboli „V cihelně“ poblíž osady Poleňka a v nich ukryté hliněné nádoby, ornamentované střepy, bronzový náramek, jantarový korál, modrou skelnou perlu a železnou jehlici. Vedl vykopávky v Andělicích u Dolan, Husíně u Tajanova, Habarticích, Ostřeticích, Špitále u Točníka, Kamýku, Těšnicích, Tajanově a na jiných místech na Klatovsku.¹⁰⁰

Svémi články, v kterých uplatňoval principy pozitivistické historiografie, založené na systematickém studiu primární literatury, přispíval do odborných časopisů *Archeologické památky* (např. *Mohyly u Poleňky*, 1884, XII, s. 326-327), *Časopis společnosti přátel starožitností českých* (např. *Jak národní garda v Poleni šla pomoc Klatovským*, 32/1924), *Český lid*, *Čas* nebo také do regionálních periodik.¹⁰¹ S Ferdinandem Vaňkem spolupracoval na *Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století v politickém okresu Klatovském* (1899), *Sušickém* (1900), *Domažlickém* (1902) a *Přeštickém* (1907). Osobně inicioval založení *Pamětní knihy obce Poleně*, jejímž sepsáním byl v roce 1915 pověřen učitel Josef Mareš a roku 1924 truhlář Adolf Kotáb. Ještě většího uznání mu bylo v Poleni prokazováno poté, co zapsal její dějiny od 15. do počátku 20. století. *Pamětní kniha městečka Poleně* (rukopis, 1921) je nanejvýš čtivou a dosud nikým nepřekonanou „encyklopedií“ pošumavského městečka, ve které podal vyčerpávající a systematicky utříděné informace o jeho vývoji. Dlouholetým studováním listin, kronik a dalších pramenů v ní nabídl poznatky týkající se církevních budov a fary, sepsal podrobné životopisy poleňských farářů, popsal dějiny školy, tvrže, poplužních dvorů, jednotlivých domů a usedlostí, zajímal se o původ znaku městečka, vytvořil seznam v Poleni provozovaných řemesel, seznamuje čtenáře se správou obce a informuje je také o živelních pohromách, které postihly Poleň a blízké okolí. Některé její upravené kapitoly vycházely ve farních věstnících Emila Pruknera v letech 1923 až 1935 a první

---

⁹⁹ Více o muzejní činnosti Karla Hostaše: PLÁNIČKA, F. *Dr. Karel Hostaš, tvůrce a ředitel musea města Klatov*.

¹⁰⁰ HŮRKOVÁ, J. Archeolog Karel Hostaš. In. *Sborník Hostašův*, s. 19-20.

¹⁰¹ SMOLÍK, L. JUDr. Karel Hostaš – zakladatel klatovského muzea a iniciátor regionální vlastivědné práce. In. *Sborník Hostašův*, s. 1-3.

část knihy vydal Karel Polák pod názvem *Dějiny městečka Poleně* (1934). Tentýž vydavatel opatřil poznámkami Hostašovy sebrané paměti místního obyvatelstva o „modrém abbé“ *Josef Dobrovský v lidové tradici* (1937), které nelze bohužel nijak ověřit, ale přesto jim není důvod nevěřit. Ve studii *O poustevnách a poustevnících na Šumavě a v Pošumaví* zmínil i přístřešek poleňského eremity, postavený v dobách vikáře Hrbka. Profesoru Vojtěchu Šmilovskému věnoval stručný životopis svého chlebodárcce *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni* (1926), zvláštní otisk z Pruknerova farního věstníku (3/1926, č. 4). Podílel se na připravování dvou oslav pořádaných k význačným jubileím Franty Šumavského. Nejprve byl roku 1896 požádán sdružením Radbuza o pomoc při organizování slavnosti jeho stého výročí. Na Pušperku, kam se při této příležitosti průvod odebral, přednesl svůj referát o historii místního hradu. V budově poleňské školy instaloval v srpnu 1927 expozici k 70. výročí úmrtí Franty Šumavského. Pro Poleně zajistil i praktické vymoženosti jako autobusové spojení s Klatovy přes Doubravu a materiálně podporoval poleňskou školu.¹⁰²

Ve svém klatovském bytě přijal Hostaš během oslav svých 70. narozenin mnoho delegací, mj. i deputaci z Poleně, Poleňky a Pušperka.¹⁰³ Město Klatovy mu v den jeho kulatin propůjčilo čestné občanství, gratulaci poslal i prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Park u městských hradeb byl ještě též rok pojmenován po něm – Sady Dr. Karla Hostaše. Hostaš zemřel v Klatovech krátce po svých 80. narozeninách po těžké nemoci, která ho sužovala celé čtyři roky, a byl pohřben na hřbitově sv. Jakuba tamtéž. 22. července téhož roku uspořádal poleňský městys slavnost odhalení pamětní desky Karlu Hostašovi. Slavnostní průvod, uspořádaný klatovským Sokolem, vyšel ze Zářečí (tj. jižní části Poleně) a dorazil před faru, kde již byla přichystána tribuna pro čestné hosty. Ve 14 hodin zahájil poštmistr Josef Kaňák slavnost přivítáním všech přítomných, pak se ujal slova městský archivář Klatov PhDr. Frída Macháček, který ocenil mj. Hostašovu činnost pro Poleně: „A byly to dvě věci, kterým věnoval svůj historický zájem. Byla to jednak historie celého klatovského kraje a byla to za druhé historie Poleně. Historii klatovského kraje tu pracoval s chutí, ale historii Poleně, tu pracoval s láskou. Ta ho lákala ze všeho nejvíce. Ta vůně té lípy, která stojí před jeho rodným domem, ta ho lákala jako pilnou včelku, která pracuje všude, ale která na konec snáší nejraději med svého duchovního života přece jen do toho svého rodného úlu. Hostaš se Poleni nikdy neodcizil. Když jsem teď srovnával tu jeho pozůstalost, dobrá polovina té jeho práce je věnována poleňským věcem a nebo vyplývá z jeho poleňských historických studií. [...] Všichni naši opravdoví velikáni národní vždycky se rádi vraceli tam, kde bylo sídlo jejich rodin a bylo to jistě zase uspokojení pro starého Hostaše, když mohl vidět, že se tu může s pýchou hlásit jako poleňský občan, když zřel, jak se tu v Poleni dále tvoří a buduje v malém, co buduje se ve velkém v našem národním ústředí. Když viděl, jak se tu zřizují a zlepšují školy, jak i politické, hospodářské a kulturní poměry stávají se tu lepší, jak tu začínají svůj život Sokol, hasičstvo a jiné spolky národně užitečné. Jinými slovy, jak v té Poleni vyrůstá maličké sice, ale naše centrum kulturní a samosprávné práce. To co vytvořily Klatovy pro celý kraj, to musela ta Poleň vytvořit pro své nejbližší okolí tu pod Doubravou. Sem do té své Poleně rodné vracel se Hostaš celou svou duší a zejména v té době, kdy se stáří začalo hlásiti a když viděl, že jeho velké ostatní práce zůstanou neukončeny. Tu práci pro Poleň, tu ukončit chtěl a také ji v podstatě ukončil. Je to jeho vlastně největší historické dílo, které on napsal. [...]“¹⁰⁴ A dal pokyn k snětí bílé roušky, která zahalovala pamětní desku.

¹⁰² *Věstník farní osady Poleňské*, 1/1923-1924, č. 4, s. 2.

¹⁰³ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 29.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 128-129.

6. Rekreatanti a návštěvníci

Poleň se stala na konci 19. a na počátku 20. století díky své jedinečné atmosféře místem hojně navštěvovaným literárními osobnostmi. Někteří, jako dramatik Bozděch nebo stenograf Krondl, tu pobývali, odpočívali a rekreovali se, aniž by se zdejší prostředí promítlo nějak viditelně do jejich děl. Na druhou stranu v literárních pracích Julia Skarlandta a jeho prasynovce Petra a návštěvníka Ladislava Stehlíka je možné zřetelně rozpoznat tematiku Poleně a okolí.

Nejvýznamnější dramatik Prozatímního divadla v Praze **Emanuel Daniel Bozděch** (*21.7.1841, †nezvěstný od 10.2.1889) se narodil v Praze jako syn Adama Bozděcha a jeho manželky Majdaleny, roz. Hostomské. Po otci byl spřízněn s mlynářským rodem Bozděchů z Poleňky a Vílova, který je poprvé zmíněn v historických pramenech již v roce 1672.¹⁰⁵ Ještě Emanuelův otec se narodil v Podvílovském mlýně čp. 14, ale roku 1827 odešel do Prahy za lepším živobytím. Budoucího autora vynikajících historických veseloher ale cosi táhlo do kraje svých předků, a tudíž jezdil do malopoleňského i podvílovského mlýna o letních prázdninách, oblíbil si tento kout české země jako mnozí jiní umělci.¹⁰⁶

Navštěvoval gymnázium na Malé Straně a poté studoval práva a filozofii v Praze. Krátce působil jako vychovatel v rodině Adlerfelsů ve Skřivanech na Novobydžovsku. Roku 1869 mu bylo nabídnuto místo dramaturga Prozatímního divadla, které přijal. Jako dramatik byl ceněn už Janem Nerudou, Janem Svátkem, Otakarem Hostinským a jinými literárními kritiky díky svým velmi úspěšným divadelním hrám *Z doby kotillonů* (1867), *Baron Görtz* (1868) – tragédie z období vlády švédského krále Karla XII. – a *Zkouška státníková* (1874) – veselohra z období panování Marie Terezie.¹⁰⁷ V 70. letech vydal *Novelly*, z nichž je umělecky nejhodnotnější *Róza Klepetářová*. Bozděch však vedle okamžiků slávy pociťoval období smutku a psychické labilit. Roku 1876 ztratil svou práci v divadle kvůli neshodám s uměleckým ředitelem Josefem Jiřím Kolářem (*1812, †1896) a navíc se se svou neprovdanou sestrou staral o nemocnou matku. Aby se Bozděch uživil, začal psát divadelní kritiky, eseje a studie. Roku 1874 odjel do země galského kohouta studovat literaturu, aby si alespoň na chvíli odpočinul od martyria, které dennodenně sužovalo jeho duši. Zanedlouho se vrátil z Francie zpět do Prahy, kde stačil napsat hry *Světa pán v županu* (1876) – o Napoleonu Bonapartovi – a *Dobrodruzi* (1880) – hru z doby císaře Rudolfa II.¹⁰⁸

Ale ani divácký úspěch jeho posledních her nemohl překonat jeho psychické problémy. Více se do sebe uzavíral, přestal se starat o svůj zevnějšek, podlehl depresím a duševnímu neklidu a 10. února 1889 odešel ze svého pražského bytu neznámo kam. Tělo nejtalentovanějšího dramatika 2. poloviny 19. století nebylo nikdy nalezeno.¹⁰⁹ Po jeho zmizení byly nalezeny ještě rukopisy dramát *Náramek* a *Generál bez armády*.

Pod jedním z nejkrásnějších pomníků na poleňském hřbitově leží průkopník těsnoписu **Josef Krondl** (*21.3.1854, †19.8.1903). Jako jeho bratr, poleňský farář František Krondl, se také on narodil v Klatovech, kde navštěvoval hlavní školu a studoval tamější gymnázium v letech 1866 až 1872. Již tehdy se projevoval jeho osobitý literární styl, který ocenil samotný Jaroslav Vrchlický, se kterým si vyměňoval své básně k posouzení. Některé z nich pak vycházely v *Šumavanu* v letech 1874 až 1875 pod jeho

¹⁰⁵ HOLEJŠÍ, V. Bozděchové a „Milánský erbovní ústav“. In. *Časopis rodopisné společnosti v Praze*, 8/1941, č. 4., s. 123-129.

¹⁰⁶ STEHLÍK, L. *Země zamyšlená 1*, s. 179.

¹⁰⁷ ZÁBRANSKÝ, Z. Soupeři. In. *Scéna*, 8/1983, č. 7-8., s. 15.

¹⁰⁸ *Světovzor*, 23/1889, č. 13-14, s.166.

¹⁰⁹ BITTNER, J. *Z mých pamětí*, s. 182-202.

pseudonymem **Bobeš Čertovák**: *Od Černého jezera, U jezera, Pomněnky, To ještě budíž žalováno...*, dále pak kupř. *Proslov k divadelnímu představení Záviš z Falkenštejna*, romaneto *Srdce a svět ad.*¹¹⁰ Jeho profese, jak si sám uvědomoval, tkvěla ale v úplně odlišném oboru – těsnopisectví. Již od mládí byl tak zdatným stenografem, že s dovolením tehdejšího ředitele gymnázia vyučil v kvintě své spolužáky základům stenografie. V sextě odešel z Klatov a středoškolská studia pak dokončil maturitou na Akademickém gymnáziu v Praze roku 1874. Následně vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Roku 1879 byl na základě zkoušky z těsnopisu, které se podrobil, jmenován komorním stenografem pro oba zemské jazyky, tj. češtinu a němčinu. Jako hrdý vlastenec proklamoval, že přednes na říšské radě má být protokolován v stejném jazyce, kterého přednášející použil. Zálžitosti přednesené v češtině se totiž obvykle přepisovaly do německého jazyka. Josef Krondl byl dlouhá léta redaktorem *Těsnopisných listů* a vychoval celou plejádu významných stenografů.¹¹¹ Prázdniny trávil ve svém letním bytě na Pušperku, kde také zemřel.¹¹² Jeho bratr ho pohřbil na poleňském hřbitově, kde mu 1. spolek stenografů Gabelsbergerských za přispění Krondlovy rodiny postavil roku 1908 majestátní a přitom střízlivý pomník.

Český básník a spisovatel, ač rodilý Pražan ze Žižkova, **Julius Skarlandt**¹¹³ (méně často též **Skarlant** nebo **Škrlandt**) (*31.1.1879, †30.4.1950) může být bezpochyby nazýván pěvcem „poesie staročeského mlýna, poesie lesů, niv, pohorských strání a skalisek, typické a jímavé krásy Pošumaví s věncemi pohraničních hor a doubrav“. Po studiu na karlínské reálce, Československé obchodní akademii, kde maturoval v roce 1897, a Českém vysokém učení technickém odešel na praxi do plzeňských Škodových závodů. Poté pracoval v pražských Českomoravských strojárnách jako vrchní úředník automobilového oddělení. Po 1. světové válce se angažoval na ministerstvu zahraničních věcí ČSR. V letech 1920 až 1923 působil na obchodním konzulátu v Berlíně a v letech 1927 až 1930 zastával post honorárního konzula v Terstu. Seznámil se s tamějšími kulturními institucemi a stal se čelným propagátorem české kultury na Apeninském poloostrově. Na vlastní žádost byl přeložen roku 1931 do pražského ústředí ministerstva zahraničních věcí s hodností odborový a legační rada, ale jeho kontakty s Vlasy neustaly. Dopisoval si s Akademií věd a umění Ateneo di Venezia (od února 1937). Ze Skarlandtova podnětu a spolupráce byl přeložen a vydán italským slavistou prof. Umberto Urbanim román Julia Zeyera *Jan Maria Plojhar* (1932) a uveřejňovány ukázky z prací Jaroslava Vrchlického, Otokara Březiny, Karla Tomana, Rudolfa Medka a dalších českých umělců. S týmž Italem připravil Skarlandt italský výběr z českého básnictví. Do češtiny přeložil básně populárního lyrika Artura Marcipatiho *Tvář bojovníka* (1937) a Lionella Fiumiho *Vidiny z Antill* (1939). Skarlandtovy zásluhy na rozvoji česko-italských vztahů a překladů zhodnotil např. Dr. Arturo Cronia v knize *Čechy v dějinách italské kultury* (1936) nebo Dr. Ettore Lo Gatto v díle *Čechy a Morava* (1939).¹¹⁴

Ve volném čase jezdil se svou rodinou do Poleně, která se mu stala věčnou inspirací a jež se naplno odrazila v jeho básnění. Poleň patřila mezi jeho tři nejoblíbenější místa, hned po rodné Praze a Plzni, která na něho začala jako první působit literárně. „Na milou Polínu vzpomínám denně jako na neskonale půvabný střed kraje, s nímž jsem poeticky spjat a jímž promítnuty jsou skoro všechny krajinařské pasáže

¹¹⁰ *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuootevření tohoto ústavu*, s. 71.

¹¹¹ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 47.

¹¹² *Zprávy z osady Poleň*, 5/1927, č. 3., s. 1.

¹¹³ MERHAUT, L. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, s. 167-169.

¹¹⁴ *Kytice jeřabin*, s. 47-48.

mých knih. [...] A je v tom jistě kus srdce a všechna láska k mé ženě Olze, [...] za níž jsem jako za dívčinou, hodnou básnického zbožnění, vždy v létě do Poliny dojíždíval.“¹¹⁵ O Poleni a jejích osobnostech se Skarlandt poprvé dozvěděl v roce 1897 od své budoucí choti Olgy a ještě téhož roku „neznámý kraj poleňský stal se navždy krajem posvěceným“, na který se každé léto těšil. Po bližším poznání shledal, že tato krajina skýtá na „sta půvabů netušených“. Každé léto, kromě doby, kdy pobýval v cizině, jezdíval do „Poleně s památným chrámem Všech Svatých, rozložené jako Betlém na mírném návrší pod vysokou, temně zelenou Doubravou s věncem Šumavských hor v pozadí“, do „zapadlého a tichého koutu české země“.¹¹⁶ Úlohu Poleně ve svém životě často úmyslně hyperbolizoval: „A já jsem věren jemu [poleňskému městečku – pozn. překl.], jakobych se tam byl narodil a byl křtěn v témže milém kostelíku nad strání, kde byla křtěna naše dcerka.“¹¹⁷ Jejich dcera Marie se v Poleni narodila roku 1907. Jedny z posledních zmínek pocházejí z roku 1934, kdy se 25. června účastnil pohřbu dr. Karla Hostaše a 22. července odhalení jeho pamětní desky v Poleni.¹¹⁸ Julius Skarlandt zemřel v Praze a je pohřbený na Břevnovském hřbitově u sv. Markěty tamtéž.

Svou literární činnost uplatňoval i ve spisovatelských sdruženích Svatobor a Máj. Zpočátku psával pod pseudonymy **Viktor Arland** nebo **J. Brach**. Tiskem vydal básnické sbírky *Podzimní melodie* (1900), *Fragmenty* (1901), *Knihy veršů* (1903), *Smutná láska* (1904), *Světla v samotách* (1911), *Básníkův skicář* (1937), *Kytice jeřabín*. *Verše z Pošumaví a jiné* (1939), prózy *Její hřích* (1906), *Hřích* (1907), *Nad propastí* (1908), *Štěstí hříchem zladené a jiné povídky* (1914, 1919), *Tři povídky* (1919), *Bílá růže a jiné povídky z Klatovska* (1936) a román *V poutech ideálu* (1920). Uspořádal sborník *Baarův památník. Knihu vzpomínek na vynikajícího chodského spisovatele* (1926).¹¹⁹ Svými verši přispíval do domácích periodik *Hlas národa*, *Lumír*, *Zlatá Praha*, *Zvon*, *Český svět*, *Ženské listy*, *Světlozor* atd.¹²⁰

V Skarlandtových novoromanticky a impresionisticky laděných, zemitých básních, protknutých melancholií, smutkem, nicotou a zároveň zářným sluncem, azurem, pestrou paletou barev a jejich pečlivě zvolenými odstíny, se předmětem zájmu stává přírodní a kulturně historické pozadí Poleně. Jeho styl ocenil např. Jiří Karásek ze Lvovic, pozdějšími literárními kritiky bylo jeho psaní označováno za opožděný odvar lumírovského veršování, ale přes všechny výhrady autor interpretuje čtenářům jedinečnosti a nádhery na venkově v různých ročních obdobích jako např. v básni *Česká krajina*. Ta vznikla drobnými úpravami básně *Pošumavský motiv* z roku 1923 a zobecňuje v ní pomocí jednoduchých metafor a hudebností verše kraje okolo Poleně v idylický obraz Čech. Autorovy verše, svázané do čtyř strof, působí senzačním způsobem na lidské smysly. Pohrává si s barvami – studenou modř střídá hřejivá žlutá,

¹¹⁵ SKARLANDT, J. Poleň v mém životě a poesii. In. *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska, 13.-15. srpna 1927*, s. 40.

¹¹⁶ SKARLANDT, J. Stíny. In. *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 41-42.

¹¹⁷ SKARLANDT, J. Poleň v mém životě a poesii. In. *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska, 13.-15. srpna 1927*, s. 41.

¹¹⁸ Slavnost odhalení pamětní desky slov. panu JUDr. Karlu Hostašovi. In. *Pamětní kniha obce Poleně*.

¹¹⁹ JIRÁSEK, B. *Dějiny literatury v západních Čechách*, s. 60-61.

¹²⁰ V kartotéce Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech jsou zaevidovány Skarlandtovy literární příspěvky do periodik: *Český svět* (2/1905-1906, č. 31; 3/1906-1907, č. 32, 33; 8/1911-1912, č. 13-14; 8/1916-1917, č. 8, 10, 43), *Lumír* (30/1902, s. 355), *Zlatá Praha* (23/1906, s. 530; 24/1907, s. 59, 83, 287, 386, 455, 507; 25/1908, s. 86; 33/1916, s. 366), *Zvon* (4/1904, s. 75; 5/1905, s. 244, 687, 795; 6/1906, s. 215) a *Ženské listy* (51/1923, s. 118).

pak následuje bílá, světle růžová a opět se vrací k modré, tentokrát k jejímu azurovému zabarvení. Celou báseň dovršuje údolím se rozléhající tón kostelního zvonu, který tak dohromady se skřivanem, symbolem štěstí a lásky, zvýrazňuje její sentimentální a dramatickou složku.

*JULIUS SKARLANDT:
Česká krajina*

*Řad tmavých návrší se táhne v šíř i dál
a na nich skalisk ostré silhouetty.
Kraj, na nějž tolikrát jsi v životě vzpomínal,
zas' vítá tě jak před mnohými lety ...*

*Kostela bílá věž ... pod strání starý mlýn,
už z daleka tak přátelsky ti kynou.
I potok s vrbovím, lip věkovitých stín,
obláčeků jarních nach, jež azurem v dál plynou...*

*modravých hájů pruh, doubravy stesk a tiš
a na lučinách zlatá záře hravá.
Těm, kdož tu živi jsou ... ty věru závidíš.
S tím krajem spjala tě kdys' láska žhavá!*

*Zní zvonu hlas – Vsi v sváteční zříš klid
i v strohé za ní hradu zříceniny,
jak skřivan výše vzlét' k Tvůrci se pomodlit
nad kyprou brázdu rodné svojí hlíny.*

[Básníkův skicář, s. 42]

*JULIUS SKARLANDT:
Pošumavský motiv*

*Řad hnědých návrší se táhne v šíř i v dál
a na nich skalisk ostré silhouety.
Kraj ... na nějž tolikrát jsi v žití vzpomínal,
zas vítá tě, jak před dávnými lety!*

*Kostela bílá věž ... pod strání starý mlýn
už z daleka tak přátelsky ti kynou.
I potok s vrbovím, lip věkovitých stín,
obláčeků bledý nach, jež azurem v dál plynou.*

*Modravých hájů pruh ... doubravy stesk a tiš ...
a na lučinách zlatá záře hravá.
Těm, kdož tu živi jsou – ty věru závidíš!
S tím krajem spjala tě kdys' láska žhavá ...*

*Zní zvonů hlas. – Vsi sváteční zříš klid,
i strohé za ní hradu zříceniny,
jak skřivan vzlítl výš k Tvůrci se pomodlit
nad kyprou brázdu rodné svojí hlíny.*

[Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleně a Polenky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska, 13.-15. srpna 1927, s. 31]

V Poleni pobýval u manželčiny rodící Velkoborských v starobylém mlýně „V Pasíčku“ či zkráceně „Pasíčka“, kterým byl okouzlen. Mlýn byl totiž svědkem návštěv Josefa Dobrovského. Ten sem chodil na vdolky a mlynář Velkoborský mu mlel mouku z obilí, jež si sám Dobrovský vypěstoval na svém políčku pod Bolfánkem. V interiéru mlýna se nacházela empírová, tzv. Dobrovského kamna, která se bohužel nedochovala, protože 21. března 1984 při vypalování suché trávy celý objekt shořel. Písňovost textu, posíleného právě o výše zmíněné reálie, je vytvářena pravidelným střídáním deseti- a jedenáctislabičných veršů. Náplní básně je příběh, velmi redukován nebo alespoň jeho náznak, kde vyzdvihl počátky národního buditelství na Poleňsku. Mísí zde opět romantismus se značnými impresemi a lyrickým popisem prostředí. Straní Livorovu a Pajrkovu optimismu před Dobrovského skepsí nad budoucností českého národa, neboť se osobně dočkal vrcholu osvobození češství z podřízeného postavení a konečného ustanovení vlastního státu. Skarlandtova slova je nutné interpretovat v historickém kontextu. Víra v lepší zítřky, nabídnutá Livorou v šesté strofě, je určitým způsobem básnickovým osobním manifestem vlastenectví proti nastupující německé zvůli.

*JULIUS SKARLANDT:
Starosvětská silhouetta*

*Poleňská „Pasička“ starý je mlýn,
na stráni nad ním je kostelík s věží.
Ukryt je v olšovi, urbisek klín,
potok kde bujarý v lučiny běží ...*

*České vždy ve sboru zazníval zpěv,
bylť kaplan Livora vlastenec bodrý.
Těžce nes', na smrt že český jde lev,
jak řek' sám učený pan „abbé modrý“.*

*Dávno už tomu je, kdy tam zněl smích
mlynáře-písmáka z chodského kraje.
I pány z Chudenic zřel ve zdech svých,
naslouchat, složení pěkné jak hraje ...*

*Věřil však, přece že bude snad líp!
Tu kantor Pejrek mu do noty vpadal.
Slova měl ostrá, jak kalený šíp,
v zdravý kmen národa naděje skládal.*

*Sám abbé Dobrovský často v něm dlel,
host vždycky vítaný paňmámy Marty.
Nejednou na rozpek zrno si smlél
a pak šel na faru zahrát si v karty.*

*Poleňská „Pasička“ starý je mlýn,
kolo kde trouchniví a náhon mlčí.
Zdi se tam drolí a s kopřivou blín
kol' nich se rozlézá a máky vlčí ...*

*Zahradní besídky nápis tam zval:
„K hovoru vítám vás, přátelé moji!“
Hosty své vikář rád počastoval,
piva těž soudek měl ukrytý v chvoji.*

*Naproti černá se Doubravy svah,
za ním dál obrysy klatovských věží.
Láká a vábí tu Šumavy prah,
silnice bělavá v dálku jak běží ...*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 12-13]

Pamětníkem Dobrovského dýcháneků na poleňské faře je lípa velkolistá, zvaná Dobrovského, jež roste na návsi vedle severní stěny kostela Všech svatých. Obvod kmene měří 374 cm a koruna stromu dosahuje do výšky 27,5 m podle posledního měření z roku 2004. Tento památný strom je chráněn od roku 1978 pro svůj věk, vzrůst, ale především pro svoji historickou hodnotu. Na Skarlandta zapůsobila především červená cibulovitá bář kostelní věže, vysoká 26 metrů, která uchvátí kolemjdoucího jako první zřetelný bod vyčnívající z husté řady listnatých stromů, podobně jako na básníka o jednu generaci mladší **Ladislava Stehlíka** (*26.6.1908, †11.9.1987), který nic podobného „kromě Částrova na Pelhřimovsku nezahlédl na svých potulkách“.¹²¹ Tento vesnický učitel z Myslíva na Plánicku zaznamenal jako turista v prvním díle trilogie *Země zamyšlená* (1966) nádheru Poleňska, jehož historii, pověsti, významné osoby s ním spjaté a přírodu doprovodil svými kresbami poleňského návrší a mlýnem v Litni. Nelze mu upřít znalost reálií tohoto kraje, takže tento cestopis je cenný i z hlediska historiografického. Velmi pečlivě zdokumentoval krajinu od Čekanic přes Poleň, dále přes Doubravu, k Věckovicím, Drslavicím až k Dolanům. Podobně jako Julius Skarlandt vyjádřil lyrickým způsobem své zážitky týkající se Poleňska, s nímž se loučí působivými krajinomalebnými obraty: „U žitných panáků seděla na snopku malá husopaska, špačkové se sletovali do švestkových korun, stříbřité slunce lilo mlžné světlo z prosvítavých mračen a celá krajina byla prostoupena onou zvláštní ztišenou vůní, kterou se ohlašuje první tucha podzimu.“ Zavzpomínal také na svou první potulku sem s profesorem klatovského gymnázia Čenkem Chládkem a posteskl si, jak rád by „tudy šel brzy v podjaří, kdy rozkvétá lýkovec, a ještě raději v měsíci máji, kdy pod mladou zelení rašících buků kvetou celé shluky nachových květů měsíčnice lesní a později lilie zlatohlavé“.¹²²

¹²¹ STEHLÍK, L. *Země zamyšlená* 1, s. 177.

¹²² *Tamtéž*, s. 179.

*JULIUS SKARLANDT:
Poleňská lípa*

*U věže kostela stojí
málem už čtyři sta let.
Jaký to kolem ní přešel
zapadlý dávno svět!*

*Věrně tak v lidu se dívá
radosti, trud, i žal!
A koruna její zpívá
chorál svůj smírný dál ...*

*Nad českou chalupou starou
mateřsky větve pne,
jiné zas vysoko zvedá
až k báni červené ...*

*Dobrovský, „modrý pan abbé“,
též v jejím stínu rád dlel,
v ševelu listoví táhlém
naslouchal bzukotu včel ...*

*V zahradu farskou pak vešel
k besedě s přítelem svým.
Nový den národu svítal
červánkem růžovým ...*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 26]

Za jednu z mnoha perel renesance, uchovávaných v českých zemích, je považována olejomalba na desce s názvem *Madona Poleňská s děťátkem* (okolo roku 1520). Panna Marie je vyobrazena s líbezným výrazem ve tváři a iluzivní krajinu v pozadí rámují antické sloupy. Samotná historie obrazu, kterou poprvé zaznamenal roku 1770 ve farní kronice poleňský farář Václav Antonín Smíšek, je přinejmenším zajímavá. Během třicetileté války (nespíše ve 20. letech 17. století) věnoval žoldněr prý italského původu mlynářce z Kobzova mlýna (čp. 1 v Mlýnci u Poleně) jako dík za své uzdravení mariánský obraz. Dotyčná ho pak odnesla do poleňského kostela Všech svatých.¹²³ Roku 1928 byl obraz restaurován akademickým malířem Jindřichem Hlavínem. Profesor umění na Karlově univerzitě v Praze Antonín Matějček, který při zjišťování totožnosti autora tohoto obrazu bydlel u Kaňáků v Poleni v domě čp. 5,¹²⁴ určil za tvůrce obrazu Lucase Cranacha staršího¹²⁵. Některými badateli je Cranachovo autorství zpochybňováno s tím, že oválný tvar a výraz Panny Marie nese vyjadřovací prvky charakteristické spíše pro malířství italské renesance. Podle jiných kunsthistoriků se může jednat o obraz Simona Francka¹²⁶, další zas této teorii nejsou příliš nakloněni. Tak či onak spory, které se vedou o autorství *Madony Poleňské*, jí neubírají ani na přitažlivosti, ani na hodnotě a těšila se zájmu, především v 1. polovině 20. století, kdy se o Poleni hovořilo jako o poutním místě.¹²⁷ Originál obrazu byl součástí hlavního oltáře

¹²³ *Zprávy z osady Poleň*, 3/1925, č. 3, s. 1-2.

¹²⁴ STEHLÍK, L. *Země zamyšlená 1*, s. 178.

¹²⁵ Lucas Cranach starší tvořil v období mezi pozdním středověkem a raným novověkem a v období německé reformace. Narodil se roku 1473 v Kronachu v rodině malíře. Svou vlastní uměleckou dráhu začal v tzv. dunajské škole ve Vídni v letech 1502 až 1505. Většinu života strávil na dvoře saského kurfiřta ve Wittenbergu, který ho povýšil na šlechtice s erbem okřídleného haďa, který se stal zároveň i jeho podpisem na obrazech. Patřil mezi nejžádanější umělce ve střední Evropě, založil výkonnou malířskou dílnu, z jehož žáků nejvíce proslul jeho syn Lucas Cranach mladší. Zemřel roku 1553 ve Výmaru. BARTLOVÁ, M. Cranach: Postmoderní pohled na postgotického malíře. In. *Ateliér*, 2005, č. 24; Lucas Cranach st. In. *Největší malíři. Život, inspirace a dílo*, č. 54.

¹²⁶ Simon Franck žil v letech 1500 až 1547 a byl ztotožněn s Mistrem Mše sv. Řehoře.

¹²⁷ KOTKOVÁ, O. Lucas Cranach st./dílna – Madona Poleňská. In. CHAMONIKOLA K. *Lucas Cranach. Pod znamením okřídleného haďa*, s. 66-67.

od roku 1755, kdy ho nechal farář Smíšek přenést na postranní oltář,¹²⁸ kde zůstal do 5. září 1967, kdy byl během noci odcizen na objednávku z Bolívie.¹²⁹ Obraz byl dohledán až po zadržení pachatelů Veřejnou bezpečností 10. června 1968.¹³⁰ Po dlouhých jednáních byl v únoru 1969 původní obraz zapůjčen Národní galerii v Praze, v jejíž sbírkách se nalézá dodnes, a do oltáře byla vsazena kopie. Události krádeže se dočkaly i filmového zpracování (*Ukradená minulost*, natočeno 6.-7. srpna 1970, vysíláno 10. ledna 1971).¹³¹ Báseň *Poleňské Madoně* je výsledkem Skarlandtova prožitku a citu pro estetičnost a krásu umění z léta 1933.

*JULIUS SKARLANDT:
Poleňské Madoně*

*Jak věčné květy po staletí svítí
matky i děcka svaté tváře smavé
z obrazu toho! – Vroucně vzňaté „Ave“
jak z věků těch by dál tu chtělo zníti ...*

*To láska byla, Naději i Víra
již v srdci lidská štěstí snáší hebce
ret pokorně, když „Věřím v Boha“ šepce
„a v Syna Jeho, v Duchu Všehomíra“!*

*Neznámo už, či ruka to as byla,
již vedlo umění až k nebes prahům
a víra mocná dala štětce tahům
vše, o čem duše malířova snila!*

*Buď velebena, Matko Páně krásná,
jež chrámec střežíš šumnou nad Doubravou
a Krista – dítěte v své držíš ručkou hravou.
Nechť k slávě Tvé dál zní – tu píseň hlasná!*

[Kronika MNV v Poleni, s. 131]

*JULIUS SKARLANDT:
Pod Kranachův obraz Madony v Poleni u Klatov*

*Jak svěží květy po staletí svítí
matky i děcka svaté tváře smavé
z obrazu toho! – Vroucně vzňaté „Ave“
jak dávno zašlých věků slyším zníti.*

*To Láska byla, Naděje i Víra,
jež v duši lidské štěstí vnáší hebce,
ret pokorně když „Věřím v Boha“ šepce,
„a v Syna jeho, v ducha Všehomíra!“*

*Mistrovská malíře to ruka byla,
již vedlo umění až k ráje prahům,
a mocná víra dala štětce tahům
vše, o čem touha geniova snila!*

*Buď pozdravena, matko Páně krásná,
jež střežíš chrámec šumnou pod Doubravou,
a Krista – dítěte v své držíš ručku hravou.
Zní dál k tvé slávě česká píseň hlasná!*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 25]

Bývalý farní kostel sv. Markéty pochází ze 14. století. Jedná se o gotickou jednolodní stavbu se čtvercovým presbytářem sklenutým na střední pilíř, která přímo sousedila s kostelem Všech svatých, takže vznikly dvě farnosti v jednom vesnickém sídlišti. Od 16. století pak sloužil tento objekt jako hřbitovní kaple. K zdejšímu hřbitovu se vztahuje pověst, že zde pohanští předkové obětovali na dubovém pařezu, který byl po vystavění kostela zadržán do oltáře. Dekretem císaře Josefa II. z roku 1786 byl kostel zrušen a dražbou prodán poleňskému faráři.¹³² Od té doby chátrá a dnes jej tvoří pouze torzo obvodového zdiva, jak ostatně popsal Skarlandt v básni *V troskách chrámu*. Její první verze pochází z roku 1923, kdy ji věnoval městečku do *Pamětní knihy obce Poleně*,

¹²⁸ *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 37.

¹²⁹ *Kronika MNV v Poleni*, s. 131.

¹³⁰ *Tamtéž*, s. 155.

¹³¹ *Tamtéž*, s. 185.

¹³² *Pamětní kniha městečka Poleně*, s. 40-41.

poté ji upravil a vydal pod titulem *V troskách starobylé kaple sv. Markéty* ve sbírce *Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné.*

*JULIUS SKARLANDT:
V troskách chrámu*

*Nad strání vyprahlou, pod níž hrá v olších mlýn
ční k nebesům pár sloupků kamenných.
Staletí sen jak trpce by tu vzdych ...
Ty trosky malebné o svůj tiše zvou tě klín.*

*A blíž a blíž cos' přec tě táhne dál
k zdi sesuté. Tam svatostánek stál,
kam předků tvých zrak pnul se
zanícen!*

*Tak mocně vábí cos', bys vešel v břízek stín,
jež rostou v síni proseb plamenných.
Leč hnátů běl jim, lebek škleb a smích
vítá tě bizarní tam z krypty rozvalin.*

*Oltářní stupně lišejník tu rve.
Nad nimi kvetou růže krvavé.
Kos hvízdá kdes! Plá zlatý letní
den.*

[Pamětní kronika obce Poleně, s. 39]

*JULIUS SKARLANDT:
V troskách starobylé kaple sv. Markéty*

*Na strání květnaté, pod níž hrá v olších mlýn,
ční zbytek rozvalin zdi kamenných.
Ze slunce žáru ... ostré žluti lích
ty trosky v chladivý svůj pobízejí klín.*

*A blíž a blíž cos' přec tě tahne dál
K zdi sesuté. Tam oltář kdysi stál,
kam předků tvých zrak pnul se
zanícen.*

*Cos' mocně vábí tě, bys vešel v břízek stín,
již rostou v místech proseb plamenných.
Leč hnátů šed' jen, lebek škleb a smích
vítá tě jízlivý tam z krypty rozvalin!*

*Kamenné stupně lišejník tu rve.
Nad nimi šípku květy růžové.
Kos hvízdá kdes'. – Plá zlatý letní
den ...*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 27]

Středem zájmu se staly očividně i mohyly z pozdní doby halštatské a laténské, objevené v „V cihelně“ neboli „V kopcích“ u osady Poleňka JUDr. Karlem Hostašem. Projevil zde čím dál častější sklon k sentimentální písňovosti, která je utvářena střídavým rýmovým schématem.

*JULIUS SKARLANDT:
Pohanské mohyly*

*Silnice bílá v kraj mne vedla,
v květnatý břeh, kde pustý mlýn –
Západu záře rudá bledla,
skřehot žab tesknil z rákosin
a v svitu vítr – bludný brach,
táh' dolem, slídil v roklinách ...*

*Jako soumrak housť a vítr vanul,
pahorků řad mne zvábil blíž!
Jak by v něm zástup mlžný stanul –
na duši padla divná tíž ...
Bitevní ryk a třesk i kvíl –
prudký van větru vykouzli!*

*Pahorků řad v úhoru šíří,
v šedých tam parách výš se tměl,
černavý roj tam netopýří
v tanec se nad ním rozšuměl.
To vedle hrobu hrob a hrob,
z pohanských dávno zašlých dob.*

*Blýskla se mečů hran ostrá,
na dýkách z bronzu třpyt se třás',
třímala zbraň tam každá kostra,
Rohu jak zněl by třesklý hlas ...
Z mohyl těch rostl báje zjev,
Červánků v zem' jak tekla krev.*

*Nad lesem prosvít' v záři žluté
z oblačnu luny smích a škleb.
A mátohy z těch mlžin vzduté
svou v mohyly zas skryly leb.
Ve splavu táhlý vzlyk a šum. –
Zněl večerní zvon k nebesům ...*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví, s. 37-38]

Pušperské panství získal od krále Přemysla Otakara II. Jaroš ze Slivna za své zásluhy v bitvě u Kressenbrunn roku 1260. Tento udatný rytíř si na dominantním vrchu nechal vystavět hrad, obepínaný mohutným příkopem a opevněním. V průběhu 14. století pušperské panství měnilo rychle majitele. Roku 1434 byl hrad poprvé vypálen husity, o 40 let později byl dobyt a zcela zničen Klatovskými. Fakt, že neproběhla skutečná, zásadní obnova a oprava, zapříčinil zkázu hradu. Již v 17. století je hrad veden jako zcela pustý, neobyvatelný a z jeho kamenů a sutě byla vystavěna barokní kaple sv. Václava a následně i domky a chalupy.¹³³

Sesuté zbytky gotické zříceniny hradu Pušperk vyvolávají u Julia Skarlandta melancholii, unylost, trudnomyslnost a smutek, které nabývají na velikosti díky úsporným a strohým, zato ale velmi melodickým veršům. Pohnuté dějiny hradu evokují v básníkovi hluboce zasuté sny a rezignovaný stesk, objevuje se u něho motiv umírající jedle, kterým uvádí a zároveň tuto báseň uzavírá.

*JULIUS SKARLANDT:
Na hradišti Pušperku*

*V hradu rozvalinách
světel tančí hra,
slunce zlaté palmy.
Níž ... tam pod střílnami
jedna mladá jedle
zvolna k smrti zrá ...*

*Kamenů pár zprahlých,
jako v žáru mech.
Kořeny v nich měla,
z život se chvěla
ve dne v noci. – Družky
zdrávy kolem v stech.*

*Kámen lakomý je!
Časem déšť jí vzal
i tu hrstku země.
Chřadl kmen, schlo témě.
Nebyl, kdo by najíst,
kdo by najíst dal!*

*Vítr hradu pán,
s hor, když domů lét,
v půlnoční už chvíli,
slyšel, jak tam kvílí:
„Nemožno, ach, dosnit
sen mých mladých let!“*

*Tulák potměšilý,
Časem krutý brach,
v mžiku vzal ji k tanci,
hvězdné při romanci.
A když padla, s chechtem
zmizel v skalínách!*

*Hradním nad příkopem
jedle umírá.
Uchlý má už kořen,
kmen i s chvojím zmořen.
Sedí na něm cikán,
na píšťalu hrá ...*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 35-36]

Často se procházel po okolí, např. do sousedních Chudenic, jak je patrné z následujících veršů. Všimá si poleňského rybníku Komošín a pušperského hradu,

¹³³ DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, s. 463-464.

samotnou Bažantnici mezi Polení a Lučicí opěvuje v básni *Bažantnice u Chudenic* (*Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné*, s. 34).

JULIUS SKARLANDT:
Cestou k Bažantnici

*U bílé silnice v sítinách rybník
spřádá své dumy,
za ním pod větru nárazy
černý les šumí.
Hladina blyští se, obrazí
kout země baladický,*

*žlutnoucím listím zářící chlum,
Pušperk, hrad loupežnický.
Dál běží cesta v šerostí,
k myslivně z rokoka.
Korále planou tam jeřabin,
a zádumčivě hučí
splav potoka.*

[Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné, s. 33]

Nezapomenutelné okamžiky strávené v Poleni byly pro Julia Skarlandta stimulem k napsání souboru tří novoromantických povídek *Bílá růže a jiné prosy z Klatovska* (1936). První z nich je o přátelích, turistech, kteří se na svých potulkách zastavili v Klatovech. Po prohlídce historického jádra města si oba, přemožení cestováním, poobědvali a zdřímlí si v místní kavárně. Jednomu z nich, Ivanu Brachovi, jak se dovídáme až v epilogu povídky, se zdá sen, že si k němu přisedl neznámý muž a vypráví mu o zdejší kraji a o své milé, „bílé růži“, dívčině, která ho svým šarmem uhranula jako žádná jiná předtím ani potom, ale spáchala sebevraždu z nešťastné lásky. To už se s ním ale Brach prochází po městě a začíná ho považovat za podivína. Brachův pocit umocní situace, kdy oba dorazí k hřbitovu a jeho výstřední průvodce zaběhne do křoví natrhat si bílé růže, jejichž lesk tam měl zahlédnout. Otřesený Brach spěchá na vlakové nádraží koupit si lístek, jet domů, a tak se ho zbavit. Z kupé ho naposledy spatří, jak rozhazuje po kolejičkách květiny. Vtom se probouzí ze snu. Tato povídka byla přeložena Umbertoem Urbanim do milánského časopisu *Il giornale dell'Arte* pod názvem *La rosa bianca*.

„Veselá trojice: malíř, básník a hudební skladatel, pomohli jednoho parného srpnového odpoledne, jen lehce oděni a bez kabátů, shrabat sedlákovi na půvabné louce pod Doubravou uschlé už seno, bujně žertující s mladou chasou, mužskou i ženskou. – Když byly kupky hotovy, pěkně v řadách a část píce naložena na dlouhý žebříňák, usedli mládenci u jedné z kupek, a zabořivše své bujné kštice do vonného sena, dívali se na protější lesnatý hřeben horský a do chrpavé modré oblohy se stříbrobílými obláčky, čili „Pánu Bohu do oken“, zatím co voda potůčku, pospíchající k nedalekému mlýnu v olšínách, mile si žvatlala a bublala.“¹³⁴ Tento krátký odstavec, úvod *Povídky letního odpoledne*, odehrávající se v srpnu roku 1920, vyjadřuje Skarlandtův obdiv k poleňské krajině (mlýn v olšínách je bezpochyby již tolikrát zmíněná „Pasička“), ale i k jejím obyvatelům, k jejich povaze a především k pevnému a přirozenému poutu mezi nimi a jejich domovem. Samotný příběh se točí okolo jednoho tématu – o tisu. Pověra, že jedovatý tis přináší lidem smrt, donutí výše zmíněné přátele navštívit hrad Netřeb u Chudenic, kde takových stromů roste více, a vyzkoušet si její pravdivost na vlastní kůži. Čtenář se však nedočká nějaké napínavé zápletky či tragického konce, všichni aktéři se vrátí z Chudenicka živí a zdraví, přestože si po dlouhé cestě tam nevědomky pod jedním takovým „smrtonosným“ tiselem pohověli.

Třetí povídka *Bráteňský „Doktor Faust“* je o životě sečtělého bylinkáře a léčitele Damiána Sluníčka. Mládí strávil v Norimberku, kam se za vidinou lepšího živobytí jeho

¹³⁴ SKARLANDT, J. *Bílá růže a jiné prosy z Klatovska*, s. 17.

otec, švec, přestěhoval. Rodiče mu zaplatili drahá studia, ale po jejich smrti rozhrýřil celý zděděný majetek a vrátil se zpět do Čech. Usadil se v obecní pastoušce, žil asketicky – přestal se starat o svůj zevnějšek, oblékal se pouze to tmavého, obnošeného pláště, obstaral si černého kocoura, a tudíž jeho přezdívka byla nabíledni a zřejmá. Neměl rád společnost a s lidmi se nestýkal; výjimkou udělal pouze tehdy, jestliže za ním někdo přišel se zdravotním problémem, pomoc nikdy neodmítl. Z rozhovoru mezi Bráteňskými vyplývají určité rozpory a nejasnosti, když např. pošt mistr spatřil Sluníčka na Tupadelské skále a lesník ve stejný čas „viděl Damiána v hradním příkopu pod Pušperkem, a to je od těch skal hezky daleko!“¹³⁵. Jednoho dne podivín zmizel, utekl s cirkusem a nikdy se již do Bráteně nevrátil. V pastoušce byly objeveny podzemní chodby, a tak byla záhada Sluníčkových nočních výletů konečně vyřešena.

Povídky spojuje vzájemný konflikt mezi racionálním a iracionálním, mezi skutečností a snem a mezi zdravým úsudkem a pověrami. Autor využívá i v epice naplno všech atributů a prvků své básnické zdatnosti – sdělení bezprostředního dojmu, vyjádření okamžité nálady a neopakovatelných momentů, popisná lyrizace přírody, na druhou stranu ale také do jisté míry vyumělkovanost, pro něho příznačná.

Umělecké geny po svém prastrýci zdědil **Petr Skarlant** (*22.2.1939), básník, romanopisec, dramatik a překladatel z francouzštiny. Narodil se v Českých Budějovicích v rodině majitele továrny na mlýnské stroje, který zemřel na infarkt nedlouho po únorovém převratu roku 1948. Své dětství a jinošství prožil Petr Skarlant na jihu Čech, ve Slaném a Brně-Bosonohách. V Pardubicích se v roce 1956 vyučil továrním chemikem. V chemických závodech se však nemohl úplně seberealizovat, a proto po třech letech odešel do Prahy. Pracoval jako knihovník v Městské knihovně, po večerech studoval na Střední knihovnické škole a jako mimořádný posluchač na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (obory čeština a estetika). V letech 1968 až 1969 získal stipendium na pařížské Sorbonně. Po maturitě roku 1970 se stal redaktorem časopisu *Československý voják*. Od roku 1976 se věnuje výhradně literatuře, kromě let 1988 až 1990, kdy byl zaměstnán jako redaktor poezie v nakladatelství *Československý spisovatel*. Žije a píše střídavě v Praze a Klatovech, občas pobývá ve Francii.¹³⁶

Poleň má v Skarlantově životopise své nezastupitelné místo. Povinnou vojenskou službu si odbyl v letech 1961 až 1962 ve 23. pluku v Holýšově, z toho čtyři měsíce strávil na tankové střelnici v Poleni jako vojenský kuchař. Na vysoké škole se seznámil se svou budoucí manželkou Janou Petersovou (*1944), aniž by tušil, že její rodina vlastní chatu v poleňské chatové oblasti pod kaplí sv. Blažeje. Sem rád jezdil, zde i umělecky tvořil. Vzpomíná, jak při psaní cyklu *Milencův rok (Ústa spojená pro štěstí, 1977)* v nedůkladně protopených pokojích chaty „U Petersů“ nastydl a dostal angínu. Především básně *Červen, Červenec, Srpen* a *Září* z kolekce 12 měsíců jsou ovlivněné atmosférou zdejšího kraje. Sbírka obsahuje opravdovou milostnou lyriku, něžná vyznání věnovaná jeho jediné milé, jejíž jméno je zmíněno v básni *Červen*: „Čekanky trhá Johanka u cesty, [...]“. Přestože jednotlivé inspirace okolím nejsou explicitně řečené jako u jeho předka, navozuje zřetelně idylu poleňského venkova, zapadlé části Čech, kde se zastavil čas a dotyční aktéři spolu s ním.¹³⁷

PETR SKARLANT:

Červenec

*Pivečkem ženci uhasí v sklizni hořící den,
kluci jsou na racích, po proudu lufták chmurně jde,*

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 35.

¹³⁶ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1117>. 31. prosinec 2009.

¹³⁷ Vzpomínky Petra Skarlanta.

*reflektor motorek rosí přes noc svatá Anna,
ocel se zakousla, krev máků stříká v lánech přezrálých,
poteče z žita vonný chléb, do lahví horký líc,
v soumraku zem zdrancovaná zůstává nerozdána,
vzduch nabit praská, navzájem se hmyz požívá,
bělásek z džbánu přilétl dojičce na širák
a nalitá prsa žen šlehají smetanu štěstí,
parní stroje, vraky aut, výhybky voní olejem,
bouřka rozpálené pražce syčivě poleje,
sbohem, když vzduch velkoměst skrývá rakovinné sněti.*

[Ústa spojená pro štěstí, s. 35]

*PETR SKARLANT:
Srpen*

*V nehybném poledni zavoní koláče,
maminka dopekla, koroptev zapláče,
jak padá k strništi, krvácí jeřabina,
piják smrt Na Můstku pod koly stejnou měl,
v pivnici U tygra proudí sčesaný chmel
loňského podzimu, který zpěv s létem spíná,
jak plují oblaka, jak svícen přinesla,
jak brzo šípek zrá, jak pozdě přijde slast,
ještě jít jetelem k maliní v šeru s pannou
na banquet d'adieu, lány žit do mlýnů,
i já se loučivě za létem ohlídnu,
klas zadržuje hlas, slasti milenců vzplanou.*

[Ústa spojená pro štěstí, s. 36]

V básni *Hvězdná rampa* ze souboru *Ze slz budou oblaka* (Ústa spojená pro štěstí, 1977) figuruje poleňský hřbitov s kamennou zídka a alejí mohutných lip.

*PETR SKARLANT:
Hvězdná rampa*

*Horský vítr zašuměl po stéblech.
Užaslý ptáš se: „Kde se tu vzal člověk,
který teskní, dívá se do sebe
a ve vůni zářivých temnot do hvězd?“*

*Chladivě vítr hvízdá, tak ho nech.
Probouzí krásné skutečnosti pověr.
Lípám zřizuje v hrobech odposlech.
Rty, oči, ruce mám, má srdce obě,*

*jsme čtyřmi páry očí, čteme z modré mapy,
pohledem předků z rodu vidím v povětrí,
jak jsme drobní, tiší u hvězdné rampy:*

*zeď hřbitůvku, kámen se viklá, svítí vstříc
z vesniček dole nad stoly pravnuků lampy;
muž chápe: „Umřu, nebi nepatřím.“*

[Ústa spojená pro štěstí, s. 49]

A Poleň do třetice – v kostele Všech svatých nechal pokřtít svou jedinou dceru Pavlu (*1975).

Ve svém díle se zabývá především milostnou tematikou. Jako jeden z nejnadanějších představitelů mladší vlny generace 60. let debutoval básnickou sbírkou *Vyřezávaný osel* (1969), v které uplatnil svůj svěží a neotřelý talent. Celkově vydal přes 15 básnických kolekcí, ze všech dalších jmenujme sbírky *Hebká kůže* (1972), „*Paříž, Paříž!*“ (1973), *Kdo jde po dně budoucího jezera* (1973) *Mosty a náměstí* (1987), *Tajný plán Prahy* (1999), *Mezinárodní expres Potěmkin* (2002), *Alpská symfonie Richarda Strausse* (2009). Hlásí se často k avantgardní inspiraci a principu volné asociace, v které uplatňuje hravost nezvalovských veršů. Jako prozaik dokončil románový cyklus *Věk slasti. Milostné dějiny české buržoazie*, v němž autor zaznamenává osudy rodiny Skotáků od 40. let do konce 20. století. Rodinnou ságu tvoří *Věk slasti* (1977), *Věk náruživosti* (1985), *Věk prodejnosti* (1994), *Věk nevinnosti* (1999), *Věk rozkoší* (1999), *Věk rozkoší těch druhých* (2002) a *Věk nenávisti* (2002). Z francouzských autorů překládá Apollinaire, Éluarda, Préverta, Rimbauda, Cocteaua ad. Je členem pražského centra mezinárodního PEN klubu a Obce spisovatelů. V roce 2000 obdržel od Evropské unie cenu za literaturu.¹³⁸

---

¹³⁸ LEHÁR, J. a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*, s.857; <http://petr.skarlant.sweb.cz/>. 31. prosinec 2009.

7. Prvorepublikové divadelnictví v Poleni

První zmínka o divadelní činnosti v Poleni je zaznamenána 15. srpna 1891, kdy místní studenti zinscenovali ve prospěch Ústřední matice školské divadelní veselohru polského dramatika Aleksandra Fredra¹³⁹ *Na jedlíka púst, na lenocha tuš*. Představení mělo prý obrovský úspěch.¹⁴⁰

Své naděje o hodnotnou kulturu v nově založené Československé republice vkládali Poleňští do **Zábavního a vzdělávacího spolku Šumavský**, založeného 19. ledna 1919 v hostinci „U Tomášků“ Jaroslavem Křesťanem (učitelem), Josefem Sikou, Václavem Kohoutem (úředníky Škodových závodů) a Františkem Vrzalem (tajemníkem republikánské strany a pisatelem). Úkolem spolku bylo zintenzívnit kulturní a společenský život v městečku prostřednictvím divadelních představení a hodnotných přednášek. Do spolku se přihlásilo první rok 58 členů. Členové jednali o názvu organizace, přičemž padaly návrhy jako Doubravan, Doubravský, Šumavan aj., ale nakonec zvítězil návrh Václava Kohouta z Poleňky pojmenovat spolek na počest národního buditele Franty Šumavského, tedy Šumavský. Za předsedu byl zvolen František Vrzal, za místopředsedu Josef Ludvík, za jednatele Josef Mareš, za pokladníka Josef Sika, za revizory Josef Kadlec z Poleňky a Stanislav Chaloupka z Poleně a za knihovníka Jaroslav Křesťan.¹⁴¹ Stanovy získali od Turnovského, sdružení divadelních ochotníků klatovského okresu. Prvním vystoupením tohoto spolku byla inscenace veselohry Josefa Skružného *To byla noc* již počátkem února roku 1919 v sále Sboru dobrovolných hasičů v Poleni. Do roku 1923 vystupovali na půdě starosty městečka Poleně, kde bylo utvořeno provizorní jeviště, které ale v roce 1923 prodali Sokolu v Předslavi. Do roku 1925 opět vystupovali v hasičárně. Zanedlouho potom byl zřízen kulturní sál a knihovna v hostinci „U Tomášků“.¹⁴² Od roku 1922 se stala organizace plnohodnotným členem Ústřední matice divadelního ochotnictva československého (ÚMDOČ).¹⁴³

„Monopol na kulturu“ ztratil spolek po sedmi letech svého působení. Na schůzi poleňské mládeže 14. března 1926 bylo Josefem Rejtárkem založeno **Okrskové sdružení Republikánského dorostu** (O.S.R.D.) v Poleni, tedy spolek s politickým nádechem. Republikánská strana zemědělského a maloroľnického lidu, zvaná také agrární, se těšila velké přízni z řad poleňských občanů (volby do obecního zastupitelstva 1919 a 1923 – 6 mandátů z 15, do Poslanecké sněmovny ČSR v roce 1925 – 111 hlasů z 295 možných, do Senátu ČSR v roce 1925 – 99 hlasů z 248 možných, atd.). Členové sdružení si obstarali vlastní knihovnu. Jejich manifestací byla „májová slavnost“ 9. května 1926 na poleňském náměstí, kde slavnostní řeč pronesl poslanec za agrární stranu František Machník¹⁴⁴. Poté následovaly scénový průvod a taneční zábava v hostinci Františka Šediny.¹⁴⁵ Tuto slavnost pořádali přinejmenším ještě jednou

¹³⁹ Aleksander Fredro (*1793, †1876) se proslavil jako jeden z nejvýznamnějších polských dramatiků své doby. Mezi jeho další komedie patří *Muž a žena*, *Pomsta*, *Panenské sliby* ad.

¹⁴⁰ *Úhlavan*, 1/1891, č. 14., s. 119.

¹⁴¹ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 11, 205.

¹⁴² MAREŠ, J. U kolébky spolku Šumavský. Vzpomínky. In. *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecné rady Poleně a Poleňky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přítel Poleňska*, 13.-15. srpna 1927, s. 42-46.

¹⁴³ *30 let Divadelního družstva v Klatovech D. O. D. D. a okrsku Turnovského ÚMDOČ v Klatovech*, s.

¹⁴⁴ František Machník (*1886, †1967) ze strany agrární byl ředitelem Švehlovy vyšší hospodářské školy v Klatovech (1925-1935) a ministrem obrany Československé republiky (1935-1938).

¹⁴⁵ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 43.

(4.5.1930), při níž referoval Machníkův kolega, poslanec Josef Kočandrlé.¹⁴⁶ Podobného rázu byla i „dožínková slavnost“ 1. září 1929.¹⁴⁷ V sále „U Tomášků“ se hráli mnohá divadelní představení: *Děvče jako květ* (18.7.1926), *Jako v pohádce* (26.5.1927), *Když se Mařka zamilovala* (28.4.1928), *Arcivévoda* (28.10.1928), *Karel Poslední* (24.3.1929) a *V českém Ráji* (16.11.1930). Sdružení pro své členy pořádalo také hospodářskou exkurzi do sobětického statku (16.7.1927), konaly se přednášky o zemědělství, ovocnářství apod. Je samozřejmé, že mezi těmito dvěma subjekty panovala rivalita. V kronice se můžeme dočíst, že „od r. 1927 nastalo mezi členy Šumavského a nově postaveným politickým sdružením republikánského dorostu různé škorpení a rozkol“.¹⁴⁸ K usmíření muselo dojít nejspíše před rokem 1932, protože se tehdy konečně zmožlo Okrskové sdružení Republikánského dorostu na pořízení vlastního jeviště v sále „U Chmelíků“, kde v neděli 15. května 1932 od 14 a od 20 hodin společně se hráli ochotníci z obou spolků inscenaci Fenclovy divadelní hry o třech dějstvích *Psohlavci* podle stejnojmenného Jiráskova románu. Hra byla provedena v historických krojích. Hudebně doprovázela divadlo kapela Josefa Tomáška ze Zdeslavi. Při této příležitosti byla pořízena baldachýnová opona, ušitá poleňským krejčím Janem Rohoušem, a malby provedl klatovský malíř Netal.¹⁴⁹

Dne 22. března 1931 konal spolek Šumavský valnou hromadu a při volných návrzích přečetl řídící učitel Jaroslav Procházka úryvek z pamětního spisu, vydaného k příležitosti 70 let od smrti Franty Šumavského: „A ještě jeden význam měl nový spolek, měl být předchůdcem a upravovatelem cesty Sokolu.“ Vysvětlil ideje Sokola a podotkl, že by mělo dojít k založení tělocvičné jednoty ku prospěchu celé obce. Tuto myšlenku však skoro nikdo ze začátku nepodpořil a řídící učitel Procházka odešel z valné hromady s pocitem nevděku domů. Sokol byl ale přeci ustanoven 30. dubna ještě téhož roku a stal se nepostradatelnou složkou poleňské kultury.¹⁵⁰

Dne 17. července 1932 byl odhalen na podnět Vzdělávacího a zábavního spolku Šumavský na poleňském náměstí pomník padlým vojákům v první světové válce od akademického sochaře Viléma Glosa z Klatov. Protože však spolek Šumavský nebyl po finanční stránce dost silný, byl zřízen fond, z něhož se uhradila z velké části pořizovací cena pomníku. Do základů pomníku byly vloženy pamětní listiny spolku Šumavský, obce Poleně a jiných organizací. Pak následovaly vzpomínkové projevy předsedů všech zúčastněných spolků a obcí. Zazněla i slova poslance Josefa Kočandrlé a hudba Josefa Tomáška zahrála státní hymny, píseň *Hoši od Zborova* a úryvky ze Smetanovy opery *Libuše*.¹⁵¹

Spolek Šumavský pak zinscenoval ještě divadelní hru *Jménem Jeho Veličenstva (Poprava Josefa Kudrny v Motole u Prahy, 15.5.1932)*¹⁵² a Smetanovu veselohru *Prodaná nevěsta* (1935). Činnost spolku Šumavský byla zastavena v roce 1948.¹⁵³ Oficiálně byl zrušen 17. června 1951 na schůzi MNV v Poleni, kde všichni členové sdružení, neodpovídajícího potřebám socialismu, „souhlasili“ s jeho likvidací. Majetek byl prodán a výtěžek z něho byl věnován Likvidačnímu měnovému fondu v Praze jako dar na obnovu měny.¹⁵⁴

---

¹⁴⁶ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 92.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, s. 91.

¹⁴⁸ *Tamtéž*, s. 43.

¹⁴⁹ *Tamtéž*, s. 95, 106.

¹⁵⁰ Zápis z valné hromady 22. března 1931. In. *Tělocvičná jednotka Sokol Poleň*.

¹⁵¹ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 107.

¹⁵² *Tamtéž*, s. 100.

¹⁵³ *Místopis českého amatérského divadla*, 2. díl, s. 184.

¹⁵⁴ *Kronika MNV v Poleni*, s. 42.

8. Regionalismus v období 1. republiky a protektorátu ztělesněný Josefem Biskupem

V čele snah regionalistického úsilí na konci 30. let 20. století a za německé okupace stanul velmi horlivý učitel, spisovatel, básník a dramatik **Josef Biskup**¹⁵⁵ (*15.8.1905, †9.7.1986), který literárně vystupoval pod pseudonymy **Joža Maria, Osečský** či **Josef Klos**. Narodil se v Oseči na Příbramsku jako syn místního písmáka, autora divadelních her pro děti a báňského revidenta Františka Biskupa a jeho manželky Boženy, roz. Koudelové. Po nižším gymnáziu v Příbrami (1916-1920) nastoupil do učitelského ústavu, který absolvoval v roce 1924. Z básnických sbírek mu vyšly *Trpký úsměv* (1929), *Akrostichon* (1930) a *Procitnutí* (1931). Novela *Okno. Příběh mládí* (1933) byla vydána v plzeňské edici Páteční sloupky. V 21 krátkých literárních črtách pod názvem *Město* (1930) vyznává svůj vřelý vztah k Příbrami. Souhrou náhod se dostal právě na Klatovsko, vyučoval v Myslívě, Němčicích, Mochtíně, Stříbrných Horách, Plánici, Bezděkově, Dolanech, Klatovech, Vrhavči, Radinovech a velmi krátce ve Věckovicích u Poleně. Roku 1932 se žení s Marií Dědinovou (*1911, †nezjištěno) ze Staňkova, která publikovala pod pseudonymem Marabi. Za svého pobytu na Klatovsku vydával své literární pokusy, zdařilé, jindy zas méně, v edici Vlastivědná knihnice Klatovska, na jejíž redigování se podílel s bezděkovským historikem a spisovatelem Karlem Polákem (*1909, †1981) v letech 1936 až 1941. V této knihnici vyšlo několik Polákových přínosných publikací, např. *Josef Franta Šumavský* (1936), *Poslední kozák Havlíčkův Josef Kodým* (1937), *Rudolf Mayer* (1937), *Bitva u Nýrska 1467* (1937). Svůj zájem upřeli i na znovuvydávání knížek regionálních autorů. V době německé zvláde uvedly do tisku Skarlandtovu básnickou sbírku *Kytice jeřabin* (1939), Frantovy paměti *Mé mládí* (1940), svazek Amerlingových legend z Klatovska *Pod ochranou Děvaný a jiné pověsti z Klatovska* (1940), divadelní hru Christiana Heinricha Spieße¹⁵⁶ *Kamenné svatební lůžko. Pověst ze 14. století* (1941) a další přínosnou literaturu.¹⁵⁷

Ve třech fejetonech, vydaných v této knihnici pod názvem *Naším krajem* (1935), se srdcem turistu propaguje Josef Biskup jedinečnost pošumavské přírody a historie. Mezi úryvky básní literátů spřízněných s Klatovskem vkládá své vlastní dojmy a pocity. V první části se Biskup vydal na „poetickou“ cestu od Stříbrných Hor, přes Skránčice, Čihaň, Mochtín, Kolinec, Strážov, Týnec, Poleň a na Pušperk. „Ještě ke konci své pouti spějme v Poleni, jež z dálky na nás volá,“ napsal, připsav k tomu ještě třetí strofu ze Skarlandtovy básně *Česká krajina*.¹⁵⁸ Větami „Návrat do Klatov chce na nás chvátat, ale mohli bychom sobě odpustit – odejít a neshlédnouti zříceniny v lesním tichu skryté? Písní lidu loučíme se s tebou, kraji, na chvíli jen – na shledanou“ a písní od Markéty Frantové zakončil úvodní oddíl. V druhém fejetonu poznamenal něco málo k Josefu Frantovi Šumavském. Nejvydařenějším počinem jeho usilovného regionalistického snažení se stala kolekce sta pověstí z Klatovska *Z šera minulosti* (2 díly, 1937). Knihu věnoval své manželce Marii a byla určena pro děti, „aby z ní čerpaly lásku k rodnému

¹⁵⁵ MERHAUT, L. *Lexikon české literatury 1, A-G*, s. 237-238.

¹⁵⁶ Christian Heinrich Spieß (*4.4.1755, †17.8.1799), původem ze saského Freibergu, se s kočovnou divadelní společností zatoulal do Prahy a tam se seznámil se svobodným zednářem Kašparem Küningem, který ho pozval na své panství v Bezděkově, kde se natrvalo usadil i zemřel. Své rytířské a strašidelné romány, nesené v duchu sentimentalismu, jako např. *Die Löwenritter*, *Das Petermännchen*, *der Teppichkrämer* ad., psával nejraději buď v buližnickových skalách u Tupadel (dnes Spiessovy), nebo v tzv. malé poustevně, jeskyni, která se nachází rovněž u Tupadel směrem ke Drslavicím. Životopis o něm podal Josef Biskup v časopise *Šumavan* (*Spiess v Bezděkově*, 71/1938).

¹⁵⁷ *Bezděkovsko černé na bílém*, č. 11., s. 7.

¹⁵⁸ BISKUP, J. *Naším krajem*, s. 6.

kraji, k dávné minulosti tak, jak si ji lid bájemi a pověstmi vykouznil a zpestřil.¹⁵⁹ Přímo Poleňska se týká sedm lidových zkazek, z prvního dílu *Zkamenělá svatba* (o svatebčanech, které proklela matka Panušková z Drslavic), *Kámen sv. Vojtěcha*, *Hony na Doubravě* (o zářícím jelenu na Doubravě), *O Žídku z Pravovic* (o zachránci dcery majitele pušperského panství), z druhého pak *Tajemný zpěv u Drslavic* (o chalupníkovi, který přelstil čerta), *Bílá paní pušperská* a *O pušperských pokladech*.

JOSEF BISKUP:
Kámen sv. Vojtěcha

V dávných dobách žil v Poleni chudý chalupník. Jeho stavení bylo už stářím celé nakloněné a sešlé, ale chudému musilo stačit; jen kdy měl alespoň kde přespat.

Ačkoliv byl chudý, přec vždy pamatoval na každého nebožáka, který šel obcí a neměl-li ničeho k jídlu, alespoň mu poskytl nocleh. Ale na milého chalupníka přišla bída s nouzí. Vypůjčil si tu, vypůjčil si tam a brzo mu žádný nechtěl již více půjčit. Nezbylo mu, než domek prodati a dluhy poplatiti. Jen tak tak, že mu zbyl nepatrný obnos alespoň na první čas dobrý. Co teď? Peníze se brzo rozkutálejí a tak mu nezbylo, než se poohlédnouti po nějakém zaměstnání.

Ale kdo pak by potřeboval ruce starého člověka? Každý si stačil sám obdělati několik těch malých políček a potřeboval-li sílu, ohlížel se raději po mladší; když už ji má platit, aby od ní též nějakou práci mohl žádati.

Konečně našel, co hledal. Sedláci mu svěřili svůj dobytek, aby jej na pastvinách pásal.

Denně vyháněl tedy dobytek k lesu; sám usedl si nejraději ke kapličce, starobylé to stavbě, vystavěné Blažejem z Poleně nad zázračnou studánkou, kde se i sv. Vojtěch zastavil, když přišel do kraje. Ale již dříve bylo v těchto místech pohanské obětiště, jak svědčí zachované stopy dobytka v kameni.

Jednou, když zase u studánky seděl, kde se vzal, tu se vzal, stál před ním stříbrovlasý stařeček, prosící jej o almužnu. Pasterci bylo staříka líto, ale sám ničeho neměl, co tedy dáti? Když však pohleděl na staříka jak dychtivě se dívá po krajíci chleba, nabídl mu svůj oběd. Stařík krajíc přijal, poděkoval a než se milý pastervec vzpamatoval, byl ten tam.

To my bylo trochu divné, ale více o něm nepřemýšlel. Jen hleděl do kraje a s bolem našel i místo, kde kdysi stála jeho chaloupka. Dnes již nebylo po ní ani stopy, ale na jejím místě pyšnila se docela nová stavba, kterou si nový majetník postavil. Oči mu zvlhly, hlava se sklonila a oči zůstaly státi na jednom místě. Ve šlépějích kamene uviděl lesknoucí se peníz. Nevěděl, co by s ním měl počít. Jistě jej tu někdo ztratil a bude jej hledati. Položil ho tedy na oltářík kapličky. Druhého dne, sotva přišel ke kapličce, našel penízek nový. A každého dne se ve šlépěji objevil nový a nový, až pastervec poznal, že to jistě stařík se mu odměnil. Ale pasáka posedla lakota. Najednou se mu zdálo, že je do lesíka daleko, a kámen převezl blíže k Poleni. Aby o něm žádný nevěděl, zavezl jej na hřbitov. Od té doby přestal kámen penízky dávat. Tak byl potrestán pastervec za to, že nebyl spokojen. Poznal svou chybu a aby jej napravil, rozdal nabyté jmění chudým a stal se zase chudým, ale pořádným.

Uplynul dlouhý čas, až lidé zase převezli kámen ke kapličce.

[Z šera minulosti I, s. 24-26]

JOSEF BISKUP:
Bílá paní pušperská

Po bitvě u Kressenbrunnu r. 1260, ve které Jaroš ze Slivna pomáhal statečně králi Přemyslovi, dostalo se mu za tuto pomoc pozemku při stezce do Němec. V těch místech, na hoře t. zv. Sinové, též v Seňovech zvané, si r. 1260 vystavěl hrad Fuchsberk, později zvaný Pušperk.

¹⁵⁹ BISKUP, J. *Z šera minulosti I*, s. 5.

Ale jeho potomci odešli na Hrádek a tak hrad přešel do rukou Buška z Fuchsberku, který přišel z Krašova na začátku 14. stol. Dobře se mu na hradě vedlo, všeho měl dostatek, v přátelství žil i se svým sousedem, pánem z Ruchomberoku či Kouřimi.

Často se stalo, že tento pán v nedostatku přijížděl na Pušperk, aby prosil pana Buška o půjčku hrachu a obilí. Nikdy neodešel s prázdnou, Bušek rád, pro dobré přátelství půjčil, věda, že mu vše bude vráceno.

Ale časy přešly a Ruchomerský pán se neměl k vrácení. Proto pan Bušek vyslal na jeho hrad posly, aby mu tito připomněli dlužníkovy povinnosti. Skutečně neuplynulo mnoho dní a k Pušperku blížila se dlouhá řada vozů. Pušperští z radosti ani vozy neprohlédli a hned jim kázali vjetí do dvora. Protože již byl večer, pozval pán hradu milého hosta k večeři. Při hostině zapomněli všichni na opatrnost a tak na znamení pána Ruchomerského vyskočili ze sudů ozbrojení muži, přepadli hrad a všechny příslušníky rodiny pobili. Jen dceru Buškovou zachránili. S ní počítal Ruchomerský pán pro svého syna, aby mu mohl jednou s nevěstou i její hrad předati. Proto také později spojil oba hrady podzemní chodbou.

Uplynulo několik roků. Z malé zajatkyně se stala slečna. Ale nikdo nevěděl, po kom zdědila své nedobré vlastnosti. Byla krutá a plna nenávisti ke každému, že Ruchomerský pán rád ji poslal v doprovodu komorných a ozbrojených mužů na Pušperk, neboť doufal, že v samotě se napraví. Ale jakmile se tato stala paní hradu, obklopila se hned služebnictvem a všečen svůj čas věnovala své zálibě, honu. Ze všech svých služebníků si oblíbila pouze sokolníka, sličného mladého hochy, který ji musil vždy a všude provázeti. Na vyjíždkách mohla s ním nerušeně hovořiti a její jedinou snahou bylo ho získati pro sebe. Když však se jí jinoch svěřil, že již miluje jednu z hradních služebných, tu její uražená ješitnost kázala sokolníka uvrhnouti do vězení. Myslíla, že jej takto naučí povolnosti. Zmýlila se. Jednou, když sama se šla přesvědčiti, jak se vězni daří, našla jej ve věži mrtvého, hladem umořeného.

Od té doby neměla pokoje. Zemřelý ji všude pronásledoval, ač prchala pře zjevením s místa na místo. Když nemohla již déle tato muka snášeti, v zoufalství skočila s hradem do hradního příkopu.

Hrad přecházel s majetníka na majetníka, pustnul a lid v okolí žijící si začal vyprávěti o bílém zjevení, které bloudí hradem. Tj. hradní slečna, která za krutosti, páchané za života, nyní nemá v hrobě pokoje.

[Z šera minulosti II, s. 23-25]

Částečnou dokumentární hodnotu mají Biskupovy průvodce *Spisovatelé Klatovska* (1937), *Spisovatelé, hudební skladatelé a výtvarníci Klatovska* (1939) a *Pod Doubravou* (1941), přestože jsou vlastně pouhým strohým výčtem osob bez jakéhokoli hodnocení nebo výkladu. Sbírkou *Stopami srdce* (1940) se skládá z průměrných veršů postrádajících invence a tvůrčí originalitu. O nic literárně hodnotnější nejsou ani jeho práce pro děti *Od jara do zimy* (1939), *Perličky pro naše dětičky* (1940), *Zvony domova a jiné pohádky* (1941) a *Jaro žití* (1945). Historickou a uměleckou citlivost postrádají také studie *Od pramene Úhlavy* (Šumavan, 1939-1941) a *Klatovsko v současné poezii* (1941).¹⁶⁰

V roce 1943 se vrátil do Příbrami, kde zemřel, zanechav po sobě dvě děti. Ani v Příbrami nepřestal psát, u místního nakladatele Pelca vyšly jeho *Pověsti ze stříbrného kraje* (1944) a ve Vlastivědné knihnici Podbrdská pak *Literatura pro děti a mládež na Příbramsku* (1947). Již z názvu sbírky *Cíl nás všech je práce* (1948) je nabíledni, že se nechal strhnout celonárodní euforií po převzetí moci Komunistickou stranou Čech. Svě poslední kolekce poezie nazval *Perem i srdcem* (1964) a *Mohutný Vondry hlas* (1965), ve kterých se vracel ke klatovské tematice.

Ačkoliv Biskupovy spisovatelské práce postrádají jiskru, jsou mnohdy mdlé, nevýrazné, tendenční, nelze mu na druhou stranu upřít snahu o poznání minulosti pošumavského regionu, a proto nejcennější složkou jeho nenáročné umělecké tvorby jsou sebrané pověsti z Klatovska, Poleňska nevyjímaje.

¹⁶⁰ BURLÁNEK, F. *Literární Klatovy*, s. 98.

9. Poleňští věhlasní lékaři

Je pozoruhodné, kolik významných lékařů vzešlo z Klatovska. Za všechny jmenujme Františka Kíwische rytíře z Rotterau, Augusta Breiského, Josefa Reinsberga z Havlíčkova Brodu, který ovšem maturoval na klatovském gymnáziu, dále pak Karla Pawlíka, Josefa Václava Drozdu, Václava Rubešku z Chudenic, Bohumila Prusíka, Antonína Franka. Seznam by byl ale neúplný bez jmen jako František a Václav Piňhové nebo Václav Chmelík.

Pakliže jsme se zabývali osudy Livorových žáků Jana Václava Šandy a Jana Šavla, neměli bychom opomenout zmínit světově uznávaného chirurga **prof. MUDr. Františka svobodného pána Piňhu** (*18.2.1810, †29.12.1875), rodáka z Řakomi, z vísky mezi Drslavicemi a Dolany. Do školy chodil do Dolan, kde ho náboženství vyučoval tehdy velmi mladý, ale přes míru nadaný kaplan Viktorin Livora.¹⁶¹ Po skončení studií na klatovském gymnáziu nastoupil na filozofii do Plzně a následně na Lékařskou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze, kde setrval až do roku 1857. Roku 1836 dosáhl titulu doktora lékařství a následujícího roku se stal doktorem chirurgie. Chirurgii studoval rovněž v Anglii a především ve Francii.¹⁶² V letech 1854 až 1855 zastával post rektora pražské univerzity. Pak odešel do Vídně na Josefínský vojenský ústav, kde byl ustanoven profesorem chirurgie. Během války za italskou nezávislost (1859-1866) byl velitelem rakouského válečného zdravotnictví a za své zásluhy byl vyznamenán řádem Železné koruny a šlechtickým titulem rytíř. Stal se dvorní radou a byl povýšen na svobodného pána a barona. Zemřel ve Vídni. Mezi jeho nejznámější a nejzaslouženější publikace patří pětidílná příručka *Handbuch der allgemeinen und speciellen Chirurgie mit Einschluss der topographischen Anatomie, Operations- und Verbandlehre* (společně s Christianem Albertem Theodorem Billrothem, 1865-1882).¹⁶³

„Pamatuji se na faráře Livoru již jen jako vetchého starce, ale starce milého, jenž měl u sebe cosi přitažlivého,“ napsal **prof. MUDr. Václav Piňha**¹⁶⁴ (*7.2.1865, †11.12.1922) ve *Vzpomínkách na dobu mých gymnasijských studií* ve sborníku *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského* (1912). Přestože se narodil v rodině ředitele poleňské základní školy, byl povinován pracemi na polích, „musel mlátit celé dny po žních“. Učený, zato ale přísný otec mu dával za příklad Frantu Šumavského, jehož „píle a vytrvalost byla až příslovečná“, vyprávěl mu o pobytu Dobrovského v Poleni. Ke klatovským měšťanům vzhlížel s úctou, čekal, až se dostane „do světa z té zastrčené dědiny, která se svým okolím nebyla spojena ani pořádnou silnicí, jen polní cestou, a kam zprávy o světě přinášel jen *Pražský Denník*“. „Měl jsem pevný úmysl pilně se učit už z toho jednoduchého důvodu, abych se mohl v budoucnosti dopracovati lepších životních poměrů, než v jakých jsem vyrůstal,“ vysvětluje. Na klatovské gymnázium ho připravoval poleňský kaplan P. Václav Pavlík, kterého pak o prázdninách navštěvoval v jeho novém působišti, na faře v Srní. Ve svých memoárech upřel pozornost především na své učitele a ředitele Josefa Podstatného, ale nezdržel se ani kritiky úrovně výuky, kdy mu v praktickém životě scházela znalost klasických a moderních jazyků.¹⁶⁵

¹⁶¹ HOSTAŠ, K. *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni*, s. 7.

¹⁶² WEISS, V. *Dějiny chirurgie v Čechách*, s. 18-23.

¹⁶³ http://www.medvik.cz/medvik/author_detail.do?id=2141. 20. říjen 2009.

¹⁶⁴ BISKUP, J. *Spisovatelé, hud. skladatelé a výtvarníci Klatovska II.*, s. 20; http://www.medvik.cz/medvik/author_detail.do?id=1932, 19. říjen 2009.

¹⁶⁵ PÍŇHA, V. *Vzpomínky na dobu mých gymnasijských studií*. In. *Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuootevření tohoto ústavu*, s. 102-106.

Dr. Piřha se zabýval gynekologickou urologií a chirurgií, histologií a bakteriologií. V letech 1913 až 1922 pracoval jako přednosta I. gynekologicko-porodnické kliniky Univerzity Karlovy v Praze. Pro posluchače lékařství napsal učebnice *Nauka o operacích porodnických* (1. vydání 1911; 2. vydání 1918) a *Gynekologie - nauka o chorobách ženských* (1. díl, 1912; 2. díl, 1913).¹⁶⁶ Mezi jeho další práce patří kupř. *O vývoji a nynější úpravě české gynekologické kliniky* (1920) a mnoho dalších. V Praze založil Útulek ochrany matek a kojenců. Byl dopisujícím členem Sborníku lékařského a spoluzakladatelem Československé společnosti chirurgické a gynekologické a udržoval čilé styky s francouzským porodnictvím. Zemřel v Praze, pohřben byl na Vinohradském hřbitově. Jeho práce byla připomenuta výstavou při 70. výročí úmrtí Josefa Franty Šumavského v srpnu 1927. Jablko nepadá daleko od stromu - jeho syn prof. MUDr. Václav Piřha, DrSc. (*1908, †1974) byl považován za předního znalce elektroneurologie a dětské neurologie.

Za zmínku stojí „proslulý lékař“, jak býval označován, **MUDr. Václav Šebesta** (*1847, †nezjiřtěno) z Poleně. Nejdříve pobýval ve Vídni, pak dostal místo vrchního štábního lékaře v Praze. Jeho práce byla připomenuta při 20. výročí vzniku Československa 28. října 1938 na poleňském hřbitově.¹⁶⁷

Pozoruhodný osud měl **MUDr. Josef Šebesta** (*14.8.1866, †nejspíše 5.8.1933) z rodiny poleňského krejčího. Po studiu v Klatovech odešel na Lékařskou fakultu v Kluzi v Sedmihradsku. Působil pak v chorvatských městech Kastava a Pažin, v letech 1922 až 1923 se vrátil do Poleně, následně se odstěhoval do Svitav. V Rjece postavil dům a lékárnu, roku 1923 obdržel italské státní občanství. Život ukončil v poleňské márnici zastřelením se z pistole, protože prý trpěl nevyléčitelnou srdeční vadou a nemohl dále pracovat.¹⁶⁸

MUDr. Václav Chmelík, DrSc.¹⁶⁹ (*18.6.1904, †31.12.1982), docent gynekologie z I. gynekologicko-porodnické kliniky Univerzity Karlovy v Praze, se narodil v poleňském hostinci čp. 1 „U Chmelíků“ v rodině rolníka. Značný vliv na jeho duševní vliv měl Josef Mareš, pokrokový učitel poleňské obecní školy. Po absolvování klatovského gymnázia (maturoval v roce 1924) se přihlásil na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde promoval v lednu 1930. Za studií se věnoval lehké atletice, závodil za SK Slavia Praha, byl rekordmanem v hodu oštěpem a vrhu koulí a v letech 1923 až 1932 dokonce mistrem republiky pětkrát v hodu oštěpem a třikrát ve vrhu koulí.¹⁷⁰ V roce 1939 se oženil s Jaroslavou Riegelovou, dcerou ředitele ústavu v Dobřanech. Působil v Táboře, Litomyšli, po válce jako primář v Mostu a v květnu 1947 byl jmenován primářem v Kladně, kde také zemřel. Zabýval se gynekologickými tumory a záněty, ohrožením matky a plodu za porodu, chorobami močových cest u ženy a technikou a taktikou operativní léčby – spirální Chmelíkův císařský řez se užívá dodnes. Obhájil kandidátskou práci *Vliv rhodanu na bičenku poševní a na některé bakterie* (1960) a habilitoval se prací *Pozdní následky porodního poranění matky* (1965). Publikoval přes 60 vědeckých prací doma i v zahraničí. Přednášel ve Vídni, Berlíně, Sarajevu a Skopje. Na počátku 90. let mu byla odhalena pamětní deska v budově Gymnázia Jaroslava Vrchlického v Klatovech.

¹⁶⁶ *Kronika MNV v Poleni*, s. 189.

¹⁶⁷ PÁV, J. *Z dějin Poleně*, s. 40.

¹⁶⁸ NOVÁ, L. – KOHOUT, J. *Pestrý život MUDr. Josefa Šebesty*. In. *Facultas Nostra. Zpravodaj Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni*, 2007, č. 60., s. 10-11.

¹⁶⁹ *Pamětní kniha obce Poleně*, s. 75-77; NOVÁ, L. – KOHOUT, J. 25 let od úmrtí doc. MUDr. Václava Chmelíka, CSc. In. *Facultas Nostra. Zpravodaj Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni*, 2007, č. 60., s. 13. ; http://www.medvik.cz/medvik/author_detail.do?id=15802. 19. říjen 2009.

¹⁷⁰ *Kalendárium*. In. *Atletické listy. Bulletin českého atletického svazu*, 36/2004, č. 16., s. 7.

10. Cestovatel a vědec Josef Sedláček

Jméno uznávané entomology na celém světě si vydobyl **Josef Sedláček**¹⁷¹ (*28.11.1913, †19.8.1993). Narodil se ve statku čp. 14 v Poleňce jako nejmladší ze tří dětí hospodáře Josefa Sedláčka a jeho manželky Kateřiny, roz. Burešové z Řakomi. Rok po jeho narození musel otec narukovat do rakousko-uherské armády, vrátil se zpět domů z ruského zajetí až po skončení války. Po dobu války ho vychovávala jeho o osm let starší sestra Magdaléna, které říkali Lenka. Brala ho do poleňské školy, kde se už v předškolním věku naučil číst. Ve svých třech letech zahlédl na návsi v Poleňce přeletět babočku paví oko, jehož krása ho uchvátila natolik, že na tento okamžik vzpomínal celý svůj život. Sběr motýlů a brouků se stal jeho celoživotní vášní.

Po poleňské základní škole navštěvoval v letech 1924 až 1932 klatovské gymnázium. Cesta do školy a domů, většinou pěšky přes Doubravu, Tupadly a Tajanov, mu posilňovala a upevňovala zdraví, takže vynikal potom v životě nejen duševními hodnotami a inteligencí, ale také tělesnou zdatností. Ve volných chvílích, když nemusel pomáhat v hospodářství, se toulal často až do noci krajem. Takové procházky mu byly ještě milejší, když se vracíval domů ze studií v Praze.

Po úspěšném složení maturity se zapsal na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde studoval literaturu, český, francouzský, italský a ruský jazyk. Řeči se učil velice snadno a postupně, jak je v životě potřeboval, jich zvládl deset. Po maturitě začal o prázdninách cestovat. První rok navštívil Šumavu, pak severní Čechy a Slovensko. V roce 1935 se vydal poprvé do ciziny, přes rakouské a švýcarské Alpy do slunné Itálie, rok nato do Španělska, kde ale propukla občanská válka, a proto byl převezen lodí do Alžírsku a odtamtud se dostal zpět do Československa. Po studiích nastoupil jako prozatímní profesor na svou klatovskou Alma mater. O prázdninách roku 1938 procestoval severní Evropu, baltské země a SSSR, kde zažil velké rozčarování. Chtěl spatřit ráj budoucnosti lidstva, jak jej vykreslila komunistická propaganda, a poznal úplný opak – bídu a strach a potlačení nejzákladnějších lidských práv. V září téhož roku byl přeložen na gymnázium v Roudnici nad Labem. Roku 1940 se ale opět vrátil do Klatov, kde byl po zkouškách ustanoven státním profesorem českého jazyka a literatury, francouzštiny a italštiny. Zapojil se do protinacistického odboje, za stanného práva při heydrichiádě byl vyslýchán v Singrově vile gestapem, ale díky mírnému veliteli byl propuštěn. Roku 1943 byl „přeškolen“ na dělníka a až do konce německé okupace pracoval na klatovském nádraží. Po skončení války se okamžitě vrátil vyučovat na klatovské gymnázium. Francouzská vláda ho pozvala, aby učil češtinu na Universitě v Bordeaux. Musel však dokončit vojenskou povinnost přerušenu německou okupací. Když měl po čtyřech letech na univerzitu nastoupit, komunisté mu nedali povolení k odjezdu. Jedinou útěchou mu byla Marie Šrámková (*1923), bývalá jeho studentka, se kterou se roku 1947 oženil a která se stala jeho celoživotní a nenahraditelnou pomocnicí a oporou.

Jeho proslov na odhalení pamětní desky prof. Halíři (†1942) v budově starého gymnázia (dnes obchodní akademie) pobouřila klatovské vedení KSČ. V úseku své řeči mluvil o nacistech, ale vybral všechno, co se hodilo i na komunisty: „Nesmíme už nikdy dopustit, aby náš národ byl porobený cizí ideologií, aby občané ztratili svobodu, nemohli cestovat za hranice, nemohli říci, co si myslí, nemohli kritizovat vládu, byli zase stíháni a vrháni do vězení pro své přesvědčení.“ Kvůli tomuto vystoupení byl prof. Sedláček předvolán na okresní sekretariát. Tam se na ně obořil, jak mohou vztahovat jeho slova na „velkou a slavnou komunistickou stranu“. Pohlaváry tím uzemnil, ale přesto ho

---

¹⁷¹ Vzpomínky na prof. Sedláčka zaznamenány jeho manželkou Marií Sedláčkovou (Sedlacek), žijící v Golden Coast, Southport.

upozornili, aby si příliš nezahrával. Dokonce byl veden, jak se později dozvěděl, na listině připravených k zatčení.

Prof. Sedláček poznal, že v komunismu jako v nacismu vládne krutost a lež, neexistuje svoboda, pravda ani spravedlnost a že nechce ztratit další léta svého života v nelidském komunistickém režimu. Rok a půl po únorovém převratu uprchl se svou ženou a jejím bratrem z Československa. Z Bavorska odcestovali do Itálie, odkud odpluli do Sydney v Austrálii. Tam se jim v roce 1951 narodil syn Josef. Po těžkých začátcích, kdy byl zaměstnán jako dělník v železárnách, sekal cukrovou třtinu, myl nádobí a žil v džungli jako nezaměstnaný, dostal dobře placené místo ve Sněžných horách, kde pracoval na projektu zavodňování velké části Austrálie. Jakmile manželé Sedláčkovi obdrželi australský pas, vydali se na osmiměsíční cestu po Asii. Navštívili Ceylon, Indii, Nepál (jedni z prvních turistů vůbec), Pákistán, Himáláje, Afghánistán, Barmu, Thajsko, Malajsii a Indonésii.

Koncem roku 1957 obdrželi víza k emigraci do USA. Cestou tam navštívili Nový Zéland, Fidži, Samou, Cookovy ostrovy a Tahiti. Na pacifickém ostrově Sawaii pobýval u kmenového náčelníka, jenž se brzy nato stal ministerským předsedou Západní Samoy. Premiér nově se rodícího státu, ohromený vědomostmi a jazykovým vybavením prof. Sedláčka, mu nabídl post ministra zahraničních věcí, což Sedláček odmítl; Amerika byla jistota. Po těžkých začátcích v Los Angeles, kde oba uklízeli byty a myli okna, dostal nabídku na místo vědeckého pracovníka Entomologického oddělení Akademie věd v San Franciscu, kterou ihned přijal.

V říjnu 1960 se zúčastnil výzkumu rozšíření hmyzu vzdušnými proudy po Pacifiku pořádaného havajským muzeem, který pokračuje dodnes. Půl roku létal mezi New Yorkem a Antarktidou, kde také zkoumal parazity na zvířatech a ptácích tohoto studeného světadílu. V letech 1960 až 1961 pobýval prof. Sedláček v Antarktidě. Patří mu prvenství mezi Čechy – roku 1961 ho americká helikoptéra dopravila na nejj jižnější bod světa, jižní pól.¹⁷²

Po skončení ho havajské muzeum požádalo, aby Sedláčkovi založili a vedli v údolí Wau na Nové Guineji výzkumnou stanici. Z původně malého domu v kávové plantáži vybudovali Sedláčkovi mezinárodní středisko, kam se sjížděli vědci z celého světa, o něž se Marie starala, kromě všech jiných prací spojených s účelem, budováním a vedením stanice a přípravou častých výprav. Hlavní práce byl sběr hmyzu a veškerý výzkum s tím spojený, na čemž Sedláček pracoval ve dne v noci sedm dní v týdnu. Muzeum přikupovalo pozemky s domy pro ubytování návštěvníků. Sedláčkovi založili a vypěstovali rozsáhlé arboretum domorodých rostlin, které je po nich pojmenováno Sedlacek Arboretum. Často pořádali výpravy na pacifické ostrovy a objeli Austrálii. Jedna výprava kolem světa trvala 21 měsíců s devíti měsíci práce v havajském muzeu. Při druhé sbírali hmyz a data s tím spojená od Mexika přes Střední a Jižní Ameriku, po Africe, Madagaskaru, Asii a Austrálii. Tato instituce funguje dnes pod názvem Wau Ecology Institut.

Koncem roku 1971 opustili Novou Guineu a usadili se natrvalo v Brisbane. Tam začal Sedláček připravovat své celoživotní dílo - *Knihu o broucích světa* s třemi tisíci barevných fotografií. Sedláčkovi nasbírali mnoho milionů druhů hmyzu. Přes 140 z nich nese jeho jméno – *sedlaceki*, některé jsou pojmenovány po jeho rodině – *sedlacekae*, *sedlacekorum*, *mariae* a *josephi*. Ve třech nových rodech *sedlacekius*, *sedlacekvia* a *sedlacekana* přibývají další rody. Svě rodiště navštívil prof. Sedláček po 42 letech, v červnu a červenci 1991. Atlas brouků již nestačil dokončit, protože zemřel náhle v nedožitých 80 letech. V jeho snažení pokračuje jeho manželka Marie a syn Josef s manželkou Beryl.

---

¹⁷² MARTÍNEK, J. – MARTÍNEK, M. *Kdo byl kdo – světoví cestovatelé a mořeplavci*, s. 40.

11. Rodina Kaňáková

Ačkoliv se **prof. PhDr. et ThDr. Miloslav Kaňák, Ma.Lit.** (*17.2.1917, †24.1.1985), význačný náš církevní historik a teolog, narodil v Bakově nad Jizerou na Mladoboleslavsku, má v této práci své čestné místo, neboť žil v letech 1925 až 1937 v Poleni v domě čp. 5.¹⁷³ Jeho otec Josef Kaňák pracoval jako poštovník na různých místech, a proto se rodina Kaňáková často stěhovala. Nakonec se usadili v Poleni, kde se jeho otec prokázal jako uvědomělý vlastenec a písmák, dokonce zastával místo poleňského radního. Z matčiny strany byl Miloslav Kaňák příbuzný s básníkem Fráňou Šrámkem, který si jednou do Poleně zajel zavzpomínat na svá vojenská léta v Klatovech ze svého letního bytu v Nezdicích.¹⁷⁴ Základní školu navštěvoval Miloslav Kaňák v Mladé Boleslavi, pak v Rožmitále, kde jeho otec v letech 1927 až 1929 pracoval na poště, následně v Poleni a měšťanku vychodil v Chudenicích. Osmileté studium na klatovském gymnáziu dovršil v roce 1937 složením maturity s vyznamenáním. Doktorát z teologie obdržel v roce 1946 u profesora Františka Michálka Bartoše na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze (HČEBF), kde následně pracoval jako asistent. Během studia působil jako bohoslovec v náboženské obci v Praze-Braníku. Za války byl zapojen v protinacistickém odboji. Po uzavření vysokých škol v roce 1939 byl nucen si najít nové zaměstnání. Vyučoval po pražských gymnáziích. V roce 1941 byl vysvěcen na kněze patriarchou Gustavem Adolfem Procházkou a ustanoven farářem v Praze-Vysočanech. Od roku 1950 vyučoval církevní a všeobecné dějiny na nově zřízené Husově fakultě pro církve československou a do roku 1980 vedl její katedru církevních dějin. V letech 1958 až 1966 a 1972 až 1976 byl děkanem Husovy fakulty. Filozofii se specializací na české a obecné dějiny studoval na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze s přestávkami v letech 1937 až 1950. Doktorát z filozofie získal 27. března 1952 dizertační prací o Josefu Dobrovském.

Tomuto nadanému vědci bylo dovoleno studovat i v západních civilizacích (v letech 1947 až 1949 Drew University v Madisonu v New Persey v USA s podporou stipendia Světové rady církví a v letech 1965 až 1966 Manchester College v Oxfordu v Anglii). Přednášel nejen doma, ale i v zahraničí, např. Kaňáková přednáška o české reformaci v Chicagu podnítila amerického badatele dr. Murraye L. Wagnera k sepsání obsáhlé studie o Petru Chelčickém (*A Radical Separatist in Hussite Bohemia*, 1983). Získal mnoho prestižních ocenění, byl členem anglické Unitarian Historical Society, roku 1966 byl uveden do Oxford Medieval Society, o osm let později získal čestný doktorát na Meadville/Lombard School of Theology v Chicagu apod.¹⁷⁵

Jeho trvalý odkaz tkví v popularizaci české reformace. Zlatým písmem do historické vědy je zapsán svými pracemi o dějinách Církve československé husitské a především o české reformaci, které mají i dnes odbornou a trvalou hodnotu. Z prvního oboru bádání se jedná o publikace *Církve československá v historickém vývoji a přehledu* (1946), *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva* (1951), *Dr. Karel Farský. O životě a díle prvního patriarchy církve československé* (1951), *Československá církev a jednota bratrská* (1967), *Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze* (1970) a z druhého vědeckého pole pak to jsou studie *Význačné postavy staré Jednoty bratrské a jejich dílo* (1957), *Významné postavy husitského revolučního hnutí* (1959), *Staré letopisy české* (spolu s Františkem Šimkem, 1959) a stěžejní monografie *John Viklef. Život a dílo anglického Husova předchůdce* (1973) a *Jan Milíč z Kroměříže* (1975), které vyšly i v německém překladu (*Der Ketzer*

¹⁷³ *Kronika MNV v Poleni okres Klatovy*, s. 97-98.

¹⁷⁴ STEHLÍK, L. *Země zamýšlená 1*, s. 178.

¹⁷⁵ <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/kanak.html>. 19. říjen 2009.

von Oxford, 1977 a *Milic aus Kremsier, der Vater der böhmischen Reformation*, 1981). V 50. letech se zasloužil o vydávání českého znění památek husitské a bratrské reformační minulosti, které doprovodil předmluvou: *Jan Hus. Česká kázání sváteční* (1952), *Jan Amos Komenský. O těžkých protivenstvích církve české* (1952) a *Mistr Matěj z Janova. Výbor z pravidel Starého a Nového zákona* (1954).¹⁷⁶

Co se týče regionální historie, publikoval především studie o husitství na Klatovsku, Josefu Dobrovskému a Josefu Frantovi Šumavskému: *Úsilí o vnitřní svobodu náboženskou a náboženské názory Josefa Dobrovského* (1940), *Josef Dobrovský (Český zápas, 1940)*, *Zapomenutý vlastenec (Český zápas, 1940)*, *Obrázky ze života J. Dobrovského na Chudenicku (Blahoslav, 1941)*, *O starých profesorech ze starého gymnasia (Blahoslav, 1944)*, *Z náboženského odkazu Josefa Dobrovského* (1954), *Josef Franta Šumavský. Ze života díla* (1965), *Klatovský husitský kněz Jan Čapek, autor revolučních písní tábořských (Náboženská revue, 1960)*, *Martin Lupáč (Skripta Husovy fakulty, 1960)*, *Klatovy husitské* (1961), *Klatovy před Bílou horou (Český zápas, 1961)* a *Josef Franta Šumavský. O životě a díle obrozenského pracovníka s ukázkami z jeho tvorby* (1975), v jejíž predikaci děkuje svému otci, „jenž podstatně přispěl k uchování památky J. Franty Šumavského na Klatovsku“. Celá jeho bibliografie čítá přes 1100 položek a její úplný přehled byl zpřístupněn v jubilejním tisku k jeho šedesátým narozeninám.¹⁷⁷

Dr. Miloslav Kaňák trávil letní prázdniny v budově bývalé poleňské pošty se svou manželkou, básnířkou a spisovatelkou **Mgr. Alenou Kaňákovou** (*12.7.1919, †18.2.2009).¹⁷⁸ Původně učitelka náboženství poprvé zúročila svůj literární talent v Literárním odboru pracovní skupiny umělců církve československé husitské (1943), kde se seznámila s Miloslavem Kaňákem, za kterého se rok nato vdala. Vystudovala teologii na Husově bohoslovecké fakultě UK v Praze (1945-1948) a zúčastnila se, podobně jako její manžel, stáže na americké univerzitě v New Jersey. Po kněžském svěcení v roce 1950 se dále vzdělávala v oblasti diakonie a vnitřní misie. Vystřídala různá zaměstnání, pracovala jako učitelka, pomocná duchovní a knihovnice. Psala a publikovala básně, povídky, eseje, fejetony i odborné články. Přispívala do časopisů *Český zápas*, *Theologická revue* a kalendáře *Blahoslav*. Specifickou a signifikantní část jejího díla tvoří texty popularizující náboženskou výchovu: *Okénko do domova*, I. (1947) a II. díl (1948), *O hlubší život z víry* (1984), *Člověk člověku* (1995), *Uslyšet Desatero* (1999). Vůbec jedna z prvních českých literatur faktu nese název *Zářící odkazy* (1962). K jejím 85. narozeninám připravil Rostislav Valoušek sbírku sedmi její historických povídek, líčících prožitky slavných osobností ve vypjatých situacích, *Královské bdění a jiné historické povídky* (2004).

Jejich jediný syn PhDr. Bohdan Kaňák, Ph.D. (*1958) pokračuje ve šlépějích svých rodičů. Vystudoval historii a archivnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1998 zastává místo ředitele Státního okresního archivu v Olomouci, věnuje se pedagogické kariéře na Univerzitě Palackého v Olomouci a je činný i jako duchovní Církve československé husitské.¹⁷⁹

¹⁷⁶ KAŇÁK, B. Prof. M. Kaňák by se dožil devadesáti let. In. *Český zápas. Týdeník církve československé husitské*, 87/2007, č. 8., s. 3.

¹⁷⁷ BURIÁNEK, F. *Literární Klatovy*, s. 126.

¹⁷⁸ *Český zápas. Týdeník církve československé husitské*, 89/2009, č. 10., s. 2-4.

¹⁷⁹ BALATKOVÁ, J. PhDr. Bohdan Kaňák, Ph.D., jubilující. In. *Český zápas. Týdeník církve československé husitské*, 88/2008, č. 45., s. 3.

Z á v ě r

Ačkoliv dnes čítá Poleň necelých 300 stálých obyvatel, její historie a tradice, včetně té literární, je rozmanitá a svým způsobem jedinečná. Toto malé pošumavské městečko se stalo doslova lání skvělých lidí, osobností, v některých případech i nadregionálního, tj. národního rázu a charakteru.

Otec slavistiky a všeznalý člověk Josef Dobrovský tu strávil poslední léta svého života. Jeho podivínství, zapříčiněné těžkou duševní chorobou, tvořilo až přešřel skoro neuvěřitelných příhod, kterých nejvíce zaznamenal Karel Hostaš ve své práci *Josef Dobrovský v lidové tradici* (1937). A přestože je nelze nikterak ověřit, zdají se tyto informace být hodnověrné. Vynechal jsem Dobrovského životopis, který byl jistě už tolikrát přemílán a který by pouze narušil atmosféru jeho pobytu na Poleňsku.

Z duchovních působících v Poleni v období národního obrození jsem se zajímal o ty, kteří se buď scházeli s Josefem Dobrovským v Poleni na dýchánku a svačině, nebo byli literárně činní – přispívali do periodik, psali básně apod. Do kapitoly o poleňských kněžích jsem zahrnul i romány Vojtěcha Aloise Šmilovského a Františka Tíkala, které svým tématem spadají právě do tohoto období a regionu. Po přečtení obou próz jsem následně opravil informaci od Adolfa Roubala, který ve svých *Obrázcích ze starých Chudenic* (1992) ztotožnil Šmilovského kněze Strnádka s kaplanem Matoušovským. Dalšího výzkumu by si zasloužilo hodnocení osoby faráře Němečka, jehož dvojakost a dvojpólnost se mi zdá minimálně nápadná a nesrozumitelná. Částečně se přikláním k teorii faráře Pruknera, který označil většinu postav ve Šmilovského románu za smyšlené. Z pozdější generace místních církevních hodnostářů vyniká v literární sféře především Tomáš Masopust, Augustin Kaplický (známý spíše pod uměleckým jménem Jaromír Chod), který v Poleni krátce kaplanoval, a konzervativní farář a vlastenec Emil Prukner, který redigoval velmi kvalitní farní věstníky.

V kapitole o spisovateli Josefu Frantovi Šumavském jsem eliminoval množství údajů, které jsem použil v soutěži SOČ, a ponechal jsem jen ty nejzákladnější a akcentoval jsem pasáže o jeho vztahu k Poleni a Pušperku, jak se promítly v jeho životě a díle (lidová slovesnost, pohádková tvorba, paměti *Mé mládí*), a také o slavnostech pořádaných na jeho počest, které viditelně ovlivňovaly kulturní vývoj v této oblasti a které připomínaly jeho zásluhy především o emancipaci českého jazyka. Později se staly do jisté míry nástrojem vyjádření podpory nově se rodícímu československému státu. Neopomenul jsem také zmínit Frantovu sestru Markétu, jež zachovala lidový folklór Poleňska v Erbenových sbornících.

V poněkud nehomogenním oddílu literárně činných učitelů jsem se věnoval třem vyučujícím z povolání, jejichž osudy byly úplně jiné, odlišné. Střepy vzpomínek studentů klatovského gymnázia vytvářejí mozaiku krásného charakteru katechety Jana Václava Šandy, který na ně očividně zapůsobil především jako člověk a zprostředkovatel Dobrovského názorů. V pamětech žáků rychnovského gymnázia zůstal jeho ředitel Ondřej Franta z Poleně, který mj. vyučoval i Aloise Jiráska, autora řady krásných historických románů. Jediným Frantovým poutem s tímto regionem je místo narození, svůj celý život prožil jinde, ať v Uhrách, či v Rychnově nad Kněžnou, kde také zemřel. Pouze z formálnosti a úplnosti jsem uvedl jméno učitelky Jany Piřhové, která, pokud mi je známo, přeložila jeden ruský román do češtiny. Její jméno je zmíněno v Biskupově *Spisovatelích, hud. skladatelích a výtvarnících Klatovska II* (1939), což věrohodnosti příliš nedodá. Přestože její osobu (ale nikoliv původ!) potvrzuje online katalog Knihovny Národního muzea <http://opac.nm.cz> a do své práce o Poleni ji zařadil i Dr. Páv, CSc., který ovšem vycházel z Biskupa, zasloužila by si tato záhada rozluštění, kterého jsem bohužel nebyl schopen ve své práci podat.

Z diplomové práce JUDr. et PhDr. Josefa Marcela *JUDr. Karel Hostaš, život představitele místní elity na přelomu 19. a 20. století* (2009), která čítá přes 400 stran, jsem vybral především informace týkající se jeho rodiště. Pozornost jsem upřel na jeho dětství, formované především laskavou povahou vikáře Livory, dále na archeologický průzkum Poleňska, historická díla a kulturní aktivity pro Poleň. Musel jsem upustit od jeho politické a kulturní podnikavosti pro Klatovy, která kulminovala v letech 1912 až 1919, kdy zastával úřad starosty; výčet jeho přínosů pro město by byl dlouhý, příliš by zatížil tuto práci a ani tematicky se sem tato kapitola z jeho života, přestože byla velmi čínorodá a tvůrčí, prostě nehodí. Dopodrobna popsat Hostašovo curriculum vitae není cílem mé soutěžní práce; to už vykonali mnozí jiní přede mnou.

Nejmarkantnější příklad působení potenciálu Poleně na uměleckou tvorbu představují ve své době velmi ceněné básně Julia Skarlandta, jenž byl s tímto regionem spřízněn i příbuzensky – jeho manželka pocházela z poleňského mlýna „Pasička“. V jeho básních jsem rozpoznával motivy vztahující se právě k Poleni, doprovodil jsem je potřebným historickým komentářem. Bohužel jsem neměl možnost pročíst si jeho *Bílou růži a jiné povídky z Klatovska* (1936), a z toho usuzuji, že právě odtud by bylo možné brát další studijní materiál. Navíc podle *Lexikonu české literatury* (2008) měl Skarlandt v 30. letech 20. století věnovat řadu článků klatovské kulturní historii. Uměleckou štafetu po něm převzal jeho prasynovec Petr (píšíci se Skarlant), charismatický člověk a oceňovaný básník, který se souhrou náhod dostal do Poleně. Měl jsem tu čest se s ním osobně seznámit a vyzpovídat ho. Dostalo se mi od něho velké množství cenných informací, týkajících se jak jeho prastrýce, tak jeho samotného. V oddílu rekreatantů a návštěvníků jsem se zmínil o Emanuelu Bozděchovi jeho rodu, Josefu Krondlovi, a Ladislavu Stehlíkovi, který zaznamenal své potulky Poleňskem v lyrickém cestopise *Země zamyšlená*.

Nejen repertoár divadelnické aktivity Zábavního a vzdělávacího spolku Šumavský nám objasňuje kulturní dění a entuziasmus v pošumavském městečku během první republiky. Četné zprávy o tomto sdružení vycházejí povětšinou z poleňských kronik, ale nejdůležitější a pro historika směrodatný zdroj – totiž kronika tohoto svazu – chybí, bohužel zatím není k nalezení.

S všeobecným společenským západem v samostatné Československé republice souvisí i nový literární směr – regionalismus, který je ale podle Františka Buriánka charakterizován jako snůška holých a neověřených faktů a jako psané nevalné jakosti. Ale příliš bychom křivdili Josefu Biskupovi, jednomu z mnoha reprezentantů regionalismu, který i přes své mnohé, dnes snad trochu prvoplánové a kýčovitě básně dovedl vytvořit i nadprůměrná díla. Myslím tím především sbírku klatovských pověstí určených dětem *Z šera minulosti* (1937) a reedici knih s regionální látkou především v době protektorátu Čechy a Morava.

Další kapitoly představují ty nejlepší vědce – poleňské věhlasné lékaře, entomologa světového významu Josefa Sedláčka, teologa a historika v jedné osobě Miloslava Kaňáka. Fakta o mnohotvárném Sedláčkově životě uchovává v paměti jeho manželka Marie Sedláčková, žijící v Austrálii. Kaňákův životopis mi poslal jeho syn Bohdan. Kolekci poleňských literátů završuje spisovatelka Alena Kaňáková, která se svým manželem jezdila do Poleně o letních prázdninách.

Můj výčet významných, literárně příčinlivých osob, spojených s Poleňskem, nemusí být a nejspíš asi ani není konečný. Historický výzkum regionu objasňuje, systematizuje a zachovává poznatky vztahující se k tomu danému místu. Ruku v ruce jde i s literární historií regionu, neboť literatura je reflexí oné doby a je na literární historii, aby tyto skutečnosti zachytila a objektivně posoudila. Doufám, že jsem svou troškou do mlýna rozšířil povědomí o jedné malé, pošumavské osadě, která v proudu dějin obohatila kulturu přinejmenším klatovského regionu.

Seznam pramenů a literatury

1/ Pamětníci

- Marie Sedláčková (*1923), Golden Coast, Southport, Austrálie.
- Petr Skarlant (*1939), Klatovy.
- Jana Skarlantová (*1944), Klatovy.

2/ Rukopisy

- Složka „Šanda“. Fond Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech.
- Kronika gymnázia v Rychnově nad Kněžnou, 1851-1918. Fond Gymnázia Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou.
- Kronika MNV v Poleni okres Klatovy, 1968. Státní okresní archiv Klatovy / Obecní úřad v Poleni. 454 s.
- Obecní pamětní kniha městečka Chudenic, část II. Státní okresní archiv Klatovy. 400 s.
- Pamětní kniha městečka Chudenic, 1927. Státní okresní archiv Klatovy. 394 s.
- Pamětní kniha městečka Poleně, 1921. Státní okresní archiv Klatovy / Obecní úřad v Poleni. 301 s.
- Pamětní kniha obce Poleně, 1915. Státní okresní archiv Klatovy / Obecní úřad v Poleni. 237 s.
- PETERA, V. *Géniové církve a vlasti*, 3. svazek.
- POLÁK, K. *Rod Josefa Franty Šumavského. Z dějin rodu Frantů (1418-1969)*.
- Tělocvičná jednota Sokol Poleň. Soukromý archiv rodiny Singrů v Poleni.

3/ Tištěné materiály

- Almanach vzpomínek býv. žáků gymnasia klatovského na oslavu 200letého jubilea znovuotevření tohoto ústavu uspořádal dr. Jindřich Vančura. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1912. 144 s.
- Ateliér, 2005, č. 24.
- Atletické listy. Bulletin českého atletického svazu, 36/2004, č. 16.
- Bezděkovsko černé na bílém, únor 2009, č. 11. 8 s.
- Biblioteka kazatelské Budějovické diecéze, 5/1859, 1. sešit.
- BISKUP, J. *Naším krajem*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1935. 14 s.
- BISKUP, J. *Pod Doubravou. Průvodce Klatovskem*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1941. 67 s.
- BISKUP, J. *Spisovatelé, hud. skladatelé a výtvarníci Klatovska II*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1939. 54 s.
- BISKUP, J. *Z šera minulosti I*. Bezděkov: V. Stulík, 1937. 96 s.
- BISKUP, J. *Z šera minulosti II*. Bezděkov: V. Stulík, 1937. 106 s.
- BITTNER, J. *Z mých pamětí*. Praha: F. Šimáček, 1894. 301 s.
- Blahověst, 12/1862, č. 22.
- Blahověst, 25/1875, č. 9.
- Budivoj, 2/1866, č. 98.
- BURIÁNEK, F. *Dílo Rudolfa Mayera*. Praha: Československý spisovatel, 1950. 274 s.
- BURIÁNEK, F. *Literární Klatovy*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. 130 s.
- BURIÁNEK, F. *Z poetického Pošumaví*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1987. 97 s.
- ČÁŇOVÁ, E. *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848-1918*. Praha: Státní ústřední archiv, 1995. 103 s.

- Čas, 10/1896, č. 49.
- Časopis rodopisné společnosti v Praze, 8/1941, č. 4.
- Čechoslav, 1/1830.
- ČERMÁK, V. *Z klatovských studií Jaroslava Vrchlického*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1932. 125 s.
- Český zápas. Týdeník církve československé husitské, 87/2007, č. 8.
- Český zápas. Týdeník církve československé husitské, 88/2008, č. 45.
- Český zápas. Týdeník církve československé husitské, 89/2009, č. 10.
- ČÁNSKÝ, B. *Vzpomínám ...*, rukopis z r. 1947, Fond gymnázia v Rychnově nad Kněžnou, i.č.344.
- ČERMÁKOVÁ, M. a spol. *Sborník Hostašův*. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech, 2004. 30 s.
- Domažlický deník, 6/1997, č. 70.
- DURDÍK, T. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Libri, 1999. 733 s.
- ERBEN, K. J. *Nápěvy prostonárodních písní českých*. Praha: Nakl. K. Bellmanna, 1862. 204 s.
- ERBEN, K. J. *Prostonárodní české písně a říkadla s přílohou nápěvů*. Praha: Nakl. J. Pospíšila, 1864. 543 s.
- *Facultas Nostra. Zpravodaj Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Plzni*, 2007, č. 60.
- *Farní věstník vikariátu lukavického*, 10.12.1937.
- FRANTA, D. *Ztracený obrozenec Josef Franta Šumavský (1796-1857)*. Klatovy, 2009. 119 s. Seminární práce uložená ve Vlastivědném muzeu Dr. Hostaše v Klatovech, Gymnáziu Jaroslava Vrchlického v Klatovech a soukromém autorově archivu.
- FRANTA ŠUMAVSKÝ, J. – BISKUP, K. *Mé mládí*. Klatovy: Vlastivědná knihnice Klatovska, 1940. 42 s.
- FOUĐ, K. – KAREL, T. *Vesnické památkové rezervace a zóny, krajinné památkové zóny v Plzeňském kraji*. Plzeň: Plzeňský kraj, 2004. 200 s.
- *Genealogické a heraldické listy*, 29/2009, č. 4.
- HARTL, O. *Rudolf Mayer*. Praha: Melantrich, 1978. 312 s.
- HOFFMANNOVÁ, E. *Karel Slavoj Amerling*. Praha: Melantrich, 1982. 284 s.
- HOSTAŠ, K. *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni*. Sušice: Knihtiskárna Josefa Procházky. 1926. 10 s.
- HOSTAŠ, K. – POLÁK, K. *Josef Dobrovský v lidové tradici*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1937. 15 s.
- HOSTAŠ, K. – POLÁK, K. *Dějiny městečka Poleně*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1934. 39 s.
- HOSTAŠ, K. – VANĚK, F. *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém od pravěku do počátku XIX. století v politickém okresu Klatovském*. Praha: Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1899. 193 s.
- *Humoristické listy*, 1859-1860, č. 2.
- CHAMONIKOLA, K. *Lucas Cranach. Pod znamením okřídleného hada, katalog výstavy*. Praha, 2005.
- JIRÁK, J. *Poleň. 750 let obce*. Klatovy: Nakl. Arkáda, 2004. 20 s.
- JIRÁSEK, A. *Z mých pamětí. Poslední kapitoly k Nové kronice „U nás“*. Praha: Nakl. J. Otto, 1932.
- JIRÁSEK, B. *Dějiny literatury v západních Čechách*. Plzeň: Nava a Středisko západočeských spisovatelů, 2008. 248 s.
- KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. O životě a díle obrozeného pracovníka s ukázkami z jeho tvorby*. Praha: Nakl. Libri, 1975. 284 s.
- KAŇÁK, M. *Josef Franta Šumavský. Ze života díla*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. 182 s.

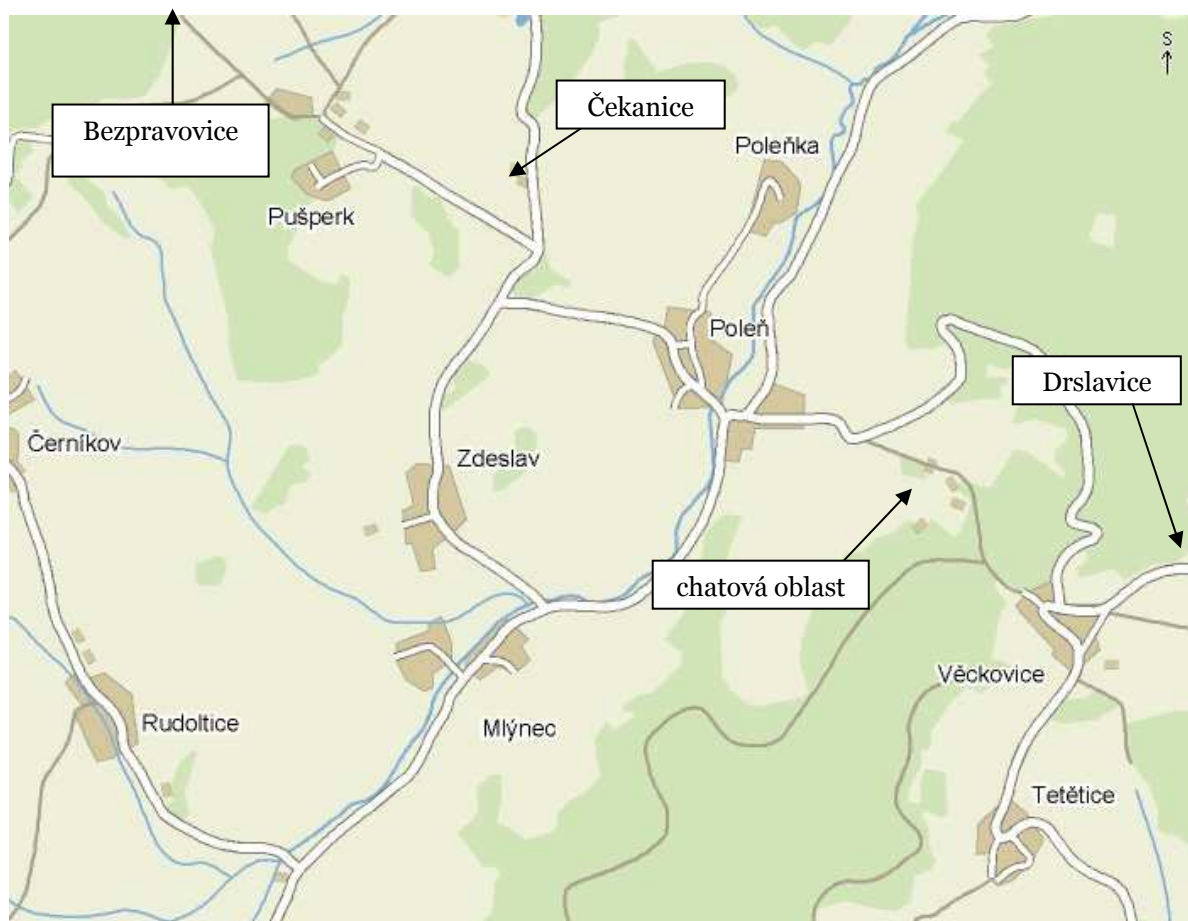
- KLÁŠTERSKÝ z ROSENGARTENU, A. *Probuzení*. Praha: Nakl. J. Otto, 1929. 128 s.
- *Klatovské listy*, 1900, č. 32.
- *Klatovské listy*, 1918, č. 14.
- *Klatovské listy*, 1937, č. 35.
- KLOS, J. *Klatovsko v současné poezii*. Klatovy: J.Z.Laš, 1941. 56 s.
- LEHÁR, J. a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s.
- *Lumír*, 10/1860, díl 2.
- MARCEL, J. *JUDr. Karel Hostaš, život představitele místní elity na přelomu 19. a 20. století*. Praha, 2009. 461 s. Diplomová práce uložena ve Vlastivědném muzeu Dr. Hostaše v Klatovech.
- MARTÍNEK, J. – MARTÍNEK, M. *Kdo byl kdo – světoví cestovatelé a mořeplavci*. Praha: Libri, 2003. 551 s.
- MERHAUT, L. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 4. část, svazek 1.: S-T. Praha: Academia, 2008. 1081 s.
- MERHAUT, L. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 1. část, A-G. Praha: Academia, 1985. 900 s.
- *Národní listy*, 36/1896.
- *Národní politika*, 3/1886.
- *Největší malíři. Život, inspirace a dílo*, 2002, č. 54 – Lucas Cranach.
- *Obecnický zpravodaj*, říjen 2009.
- *Ottův slovník naučný*, 28. svazek. Praha: Nakl. J. Otto, 1909. 1149 s.
- *Pamětní spis: Upomínka na slavnost pořádanou pod protektorátem sl. obecní rady Poleně a Poleňky u příležitosti 70. výročí úmrtí Jos. Franty Šumavského a II. sjezdu rodáků a přátel Poleňska, 13.-15. srpna 1927*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1927. 48 s.
- *Posel z Podhoří*, 13/1898, č. 29.
- *Posel z Podhoří*, 15/1900, č. 30.
- PÁV, J. *Z dějin Poleně*. Plzeň, 2006. 56 s.
- PEŠKA, B. – JAHN, J. *Naše mohyly. Památka výtečníkům československého národa*. Praha: Tisk J. Pospíšil, 1861. 78 s.
- PLÁNIČKA, F. *Dr. Karel Hostaš, tvůrce a ředitel musea města Klatov. Vzpomínka k 70. narozeninám*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1924. 8 s.
- POLÁK, K. *Josef Franta Šumavský. K 140. výročí narození*. Bezděkov: K. Polák, 1936. 44 s.
- *Přerovské listy*, 3/2004, č. 1.
- ROUBAL, A. *Obrázky ze starých Chudenic*. Cvikov: Tisk H+K, 1992. 102 s.
- *Rozličnosti Pražských novin*, 4/1821, č. 7.
- *Scéna*, 8/1983, č. 7-8.
- SKARLANDT, J. *Básníkův skicář*. Praha: Universální bibliotéka, 1937. 68 s.
- SKARLANDT, J. *Bílá růže a jiné prosy z Klatovska*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1936. 44 s.
- SKARLANDT, J. *Kytice jeřabin. Verše z Pošumaví a jiné*. Klatovy: Nakl. Ot. Čermáka, 1939. 48 s.
- SKARLANT, P. *Ústa spojená pro štěstí*. Praha: Československý spisovatel, 1977. 67 s.
- STEHLÍK, L. *Země zamyšlená 1*. Praha: Československý spisovatel, 1974. 311 s.
- *Světobzor*, 23/1889, č. 13-14.
- ŠAFRÁNEK, J. *Za českou osvětou*. Praha: Nakl. J. Otto, 1899. 270 s.
- ŠMILOVSKÝ, V. A. *Za ranních červánků*. Plzeň: Československý spisovatel, 1978. 176 s.
- *Šumavan*, 29/1896, č. 44.
- TÁBORSKÝ, J. *Reformní katolík Josef Dobrovský*. Brno: L. Marek, 2007. 169 s.

- TEPLÝ, F. J. *Dobrovský v Chudenicích*. Klatovy: Nakl. Klatovských Listů. 42 s.
- TEPLÝ, F. *Františka Zemana Kniha o Švihově a okolí*. Švihov: F. Trnka, 1927. 622 s.
- TÍKAL, F. *V zavátých stopách*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1978. 302 s.
- THOMAYER, J. *Ze vzpomínek lékaře*. Praha: Avicenum, 1977. 385 s.
- Úhlavan, 1/1891, č. 14.
- VÁVRA, V. *Božena Němcová. Pokus životopisný a literární*. Praha: Nakl. J. Otty, 1895. 221 s.
- *Věstník farní osady Poleňské, 1923-1924*.
- WEISS, V. *Dějiny chirurgie v Čechách*. Praha: dr. E. Grégr, 1891. 164 s.
- ZÁPOTOCKÝ, A. *Barunka*. Praha: Albatros, 1975. 148 s.
- *Zlatá Praha, 8/1890-1891, č. 38*.
- *Zprávy z farnosti Poleň u Klatov, 1929, 1934-1935*.
- *Zprávy z farnosti v Poleni u Klatov, 1930-1934*.
- *Zprávy z osady Poleň, 1924-1928*.
- *Zprávy z osady Poleň u Klatov, 1929-1930*.
- *Ženské listy, 8/1880, č. 4*.

4/ Internet

<http://opac.nm.cz>
<http://petr.skarlant.sweb.cz>
<http://www.mapy.cz>
<http://www.medvik.cz>
<http://www.philmuni.cz>
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

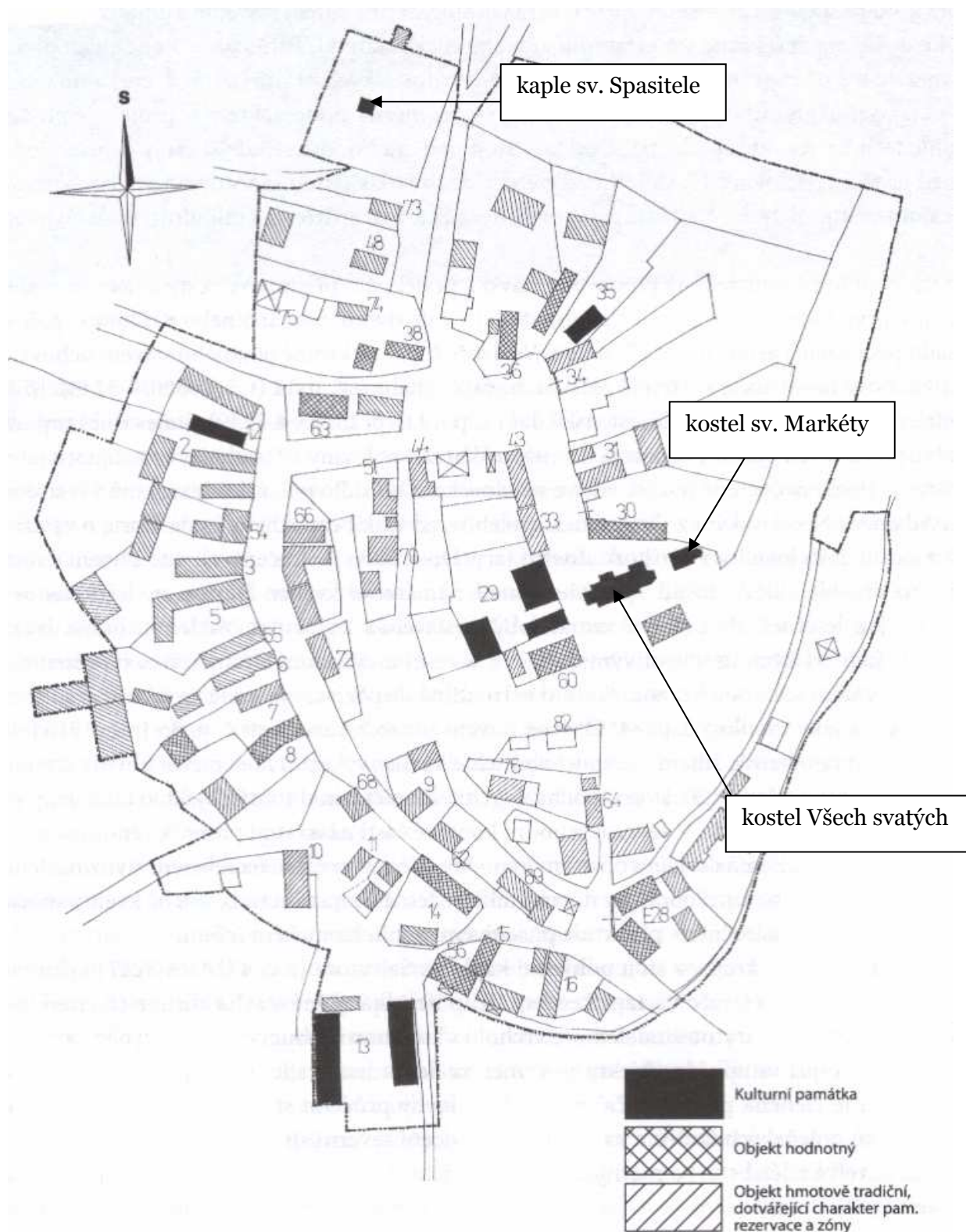
Přílohy

Poleňsko (www.mapy.cz)

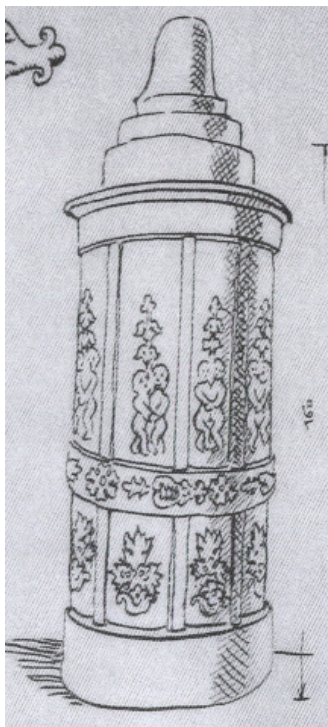
Pohled na Poleň (Soukromý autorův archiv)

Vesnická památková zóna Poleň (FOUD, K. – KAREL, T. *Vesnické památkové rezervace a zóny, krajinné památkové zóny v Plzeňském kraji*, s. 152)

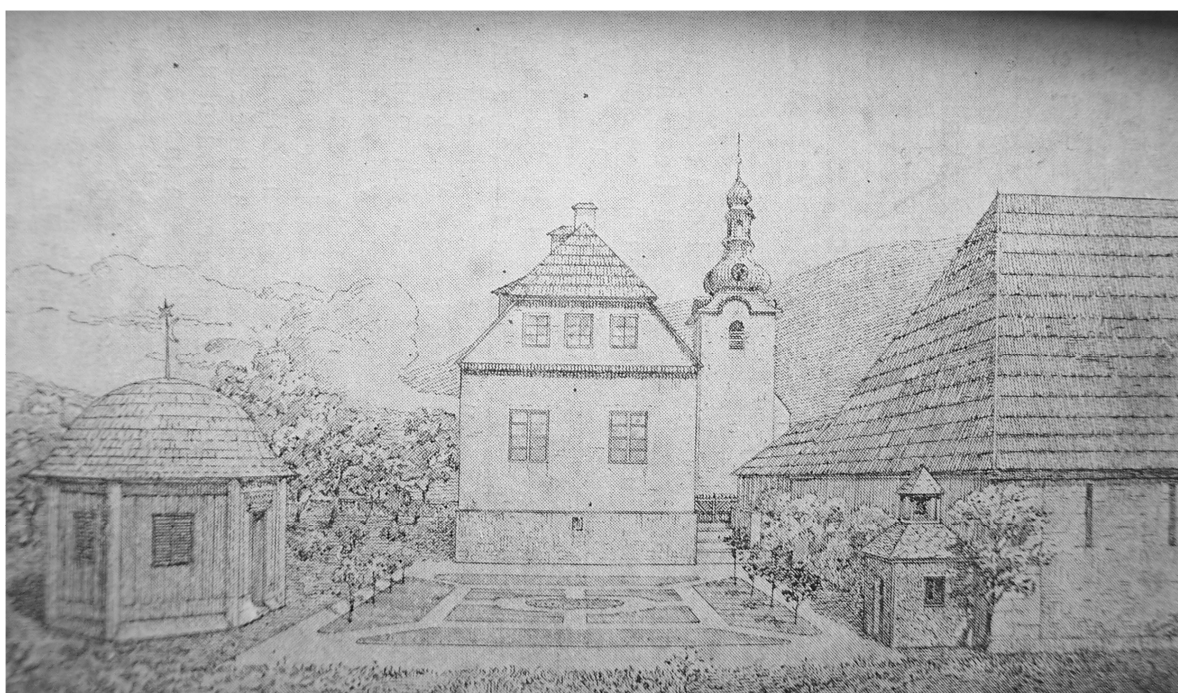
Josef Dobrovský (VILÍMEK, J. *České album*, s. 61)

Empírová kamna, zvaná Dobrovského, umístěná v poleňském mlýně Pasíčka
(kresba Adolfa Kotába, *Kronika MNV v Poleni okres Klatovy*)

Kostel Všech svatých s Dobrovského lípou
(*Soukromý autorův archiv*)

Pohled na poleňský kostel a faru s altánem a poustevnou na počátku 19. století
(HOSTAŠ, K. *Viktorin Livora, farář a osobní děkan v Poleni*, s. 11)

Madona Poleňská (*Ateliér*, 2005, č. 24, s. 1)

Budova poleňské fary čp. 29 v dnešní podobě
(*Soukromý autorův archiv*)

Hrobka poleňských farářů v kapli sv. Salvátora na poleňském hřbitově
(*Soukromý autorův archiv*)

P. Viktorin Livora
(*Archiv Starého černínského zámku v Chudenicích*)

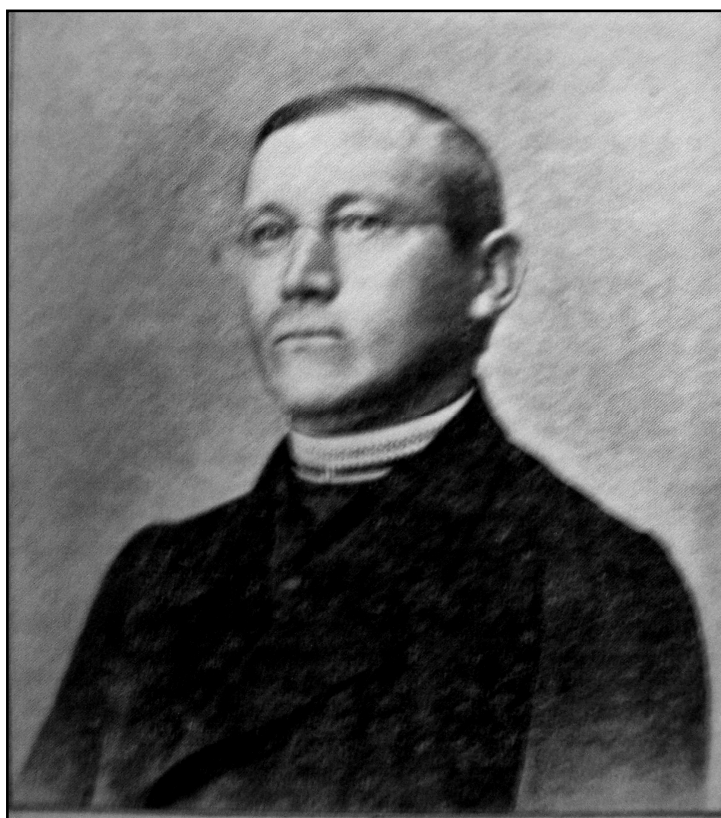
Fotografie farářů z Chudenic, Poleně (kaplan Václav Pavlík a farář Viktorin Livora) a Kolovče
(Archiv Starého černínského zámku v Chudenicích)

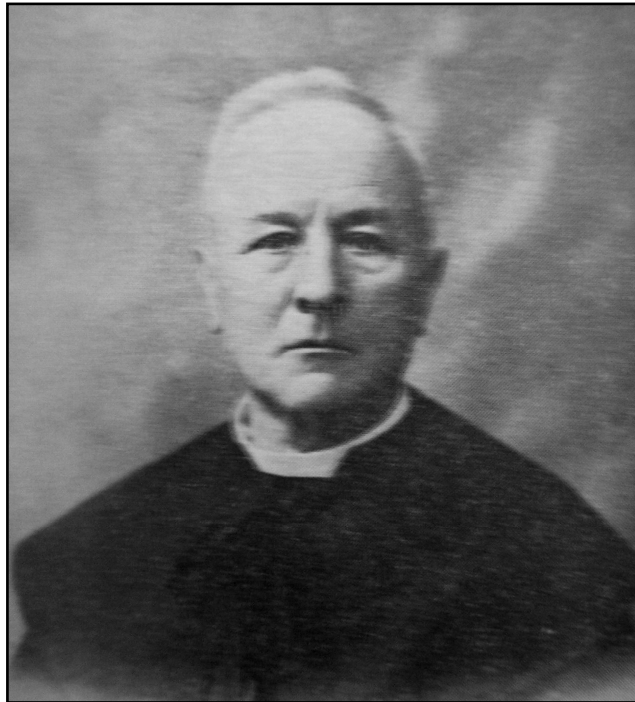
Vojtěch Alois Šmilovský (*Humoristické listy*, 25/1883, č. 26., s. 213)

Msgre. Jan Šavel (PETERA, V. *Géniové církve a vlasti*)

P. Tomáš Masopust (*Farní věstník vikariátu lukavického*, 10.12.1937, s. 6)

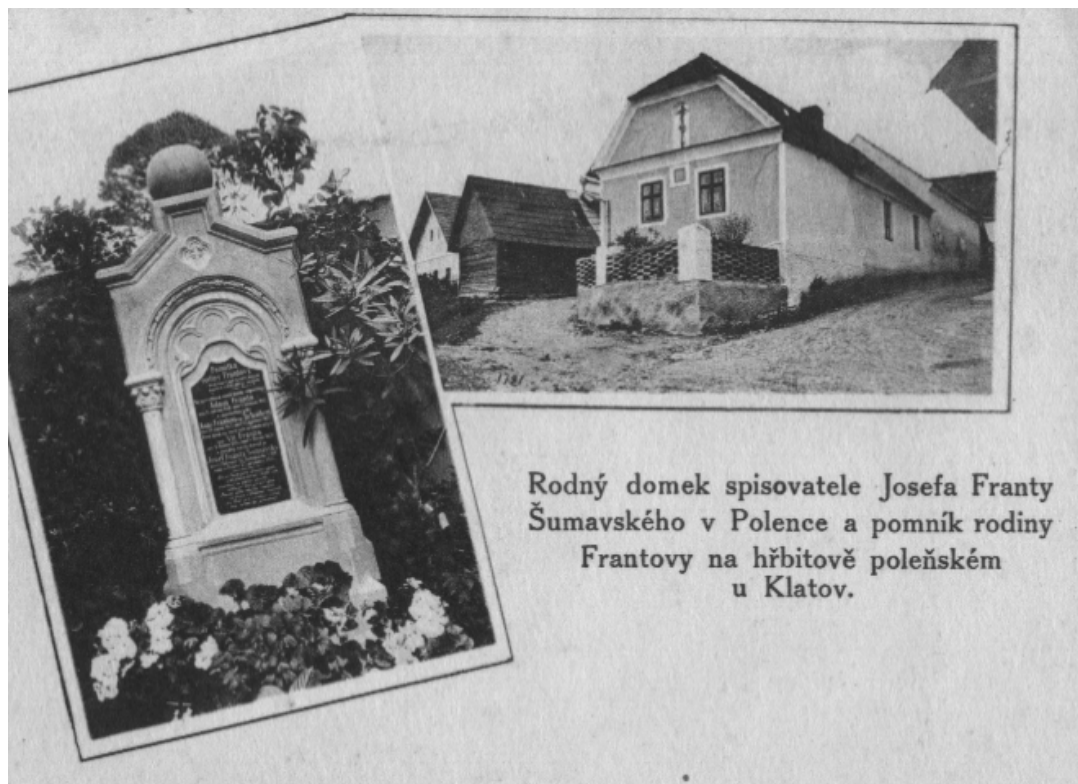
P. František Kronl (*Zprávy z farnosti v Poleni u Klatov*, 12/1934, č. 1, s. 2)

P. Jan Václav Šanda (*Vlastivědné muzeum dr. Karla Hostaše v Klatovech*)

Josef Franta Šumavský (*Humoristické listy*, 28/1886, č. 35, s. 287)

Rodný domek spisovatele Josefa Franty Šumavského v Polence a pomník rodiny Frantovy na hřbitově poleňském u Klatov.

Pohlednice s vyobrazením Frantova rodného domku a pomníkem na poleňském hřbitově, vydaná na náklad Vzdělávacího spolku Šumavský v Poleni v roce 1927
(*Soukromý autorův archiv*)

JUDr. Karel Hostaš jako starosta města Klatov
(originál obrazu na radnici v Klatovech)

Pamětní deska JUDr. Karla Hostaše na jeho rodném domě v Poleni čp. 29
(Pamětní kniha obce Poleně)

Emanuel Daniel Bozděch (*Humoristické listy*, 31/1889, č. 40., s. 361)

Pomník Josefa Krondla na polešském hřbitově (*Soukromý autorův archiv*)

Julius Skarlandt (*Kytice jeřabin*)

Ladislava Stehlík

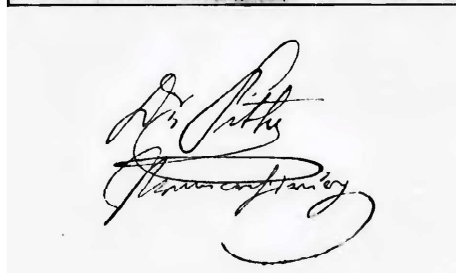
(<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1123>)

Petr Skarlant (<http://petr.skarlant.sweb.cz>)

Josef Biskup (Soukromý archiv Martina Kříže)

Prof. MUDr. František Piřha (WEISS, V. *Dějiny chirurgie v Čechách*, s. 119)

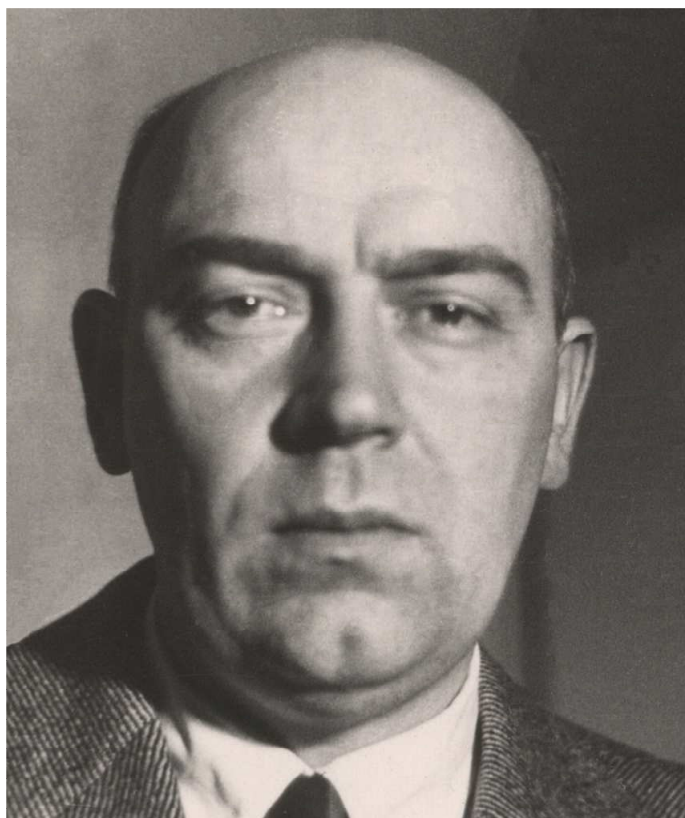
Pamětní deska doc. MUDr. Václava Chmelíka, DrSc., umístěná v přístavbě klatovského gymnázia (*Soukromý autorův archiv*)

Prof. Josef Sedláček se svou manželkou Marií a sluhou Reni (pův. lidožroutem) před
výzkumnou stanicí Havajského muzea ve Wau na Nové Guineji
(*Soukromý archiv Marie Sedláčkové*)

Prof. Josef Sedláček při chytání hmyzu na Nové Guineji
(*Soukromý archiv Marie Sedláčkové*)

Prof. PhDr. et ThDr. Miloslav Kaňák, Ma.Lit. (*Český zápas*, 87/2007, č. 8., s. 3)

Mgr. Alena Kaňáková (*Český zápas*, 89/2009, č. 10., s. 3)